

Handwritten text, possibly a name or title, written vertically in the gutter of the book.

5588

Auctor huius libri
Jacobus Naclantius Episcopus
Civensis

Craspato magistro ponti-
ficatus maxime sacer-
dotii Iesu-Christi.

28-92

5588

2
REVERENDISS. AC ILLVSTRIS.

D. Sebastiano Pighino. S. R. Ecclesiæ
Præsbitero Cardinali Digniss.

Jacobus Naclantus Episcopus Clugiensis,
Perpetuam sollicitatem.

Voniam, cum ageremus Tri-
denti, causa œcumenici, ac Sa-
cro sancti Concilij: in quo Reue-
rendiss. ac Illust. D. tua (tam-
etsi eo tēporis, in minoribus gra-
du & dignitate, non tamen in
minoribus Sapientia & Reli-
gione) Tum prudentissimè, tum religiosissimè
præsidebat: Nihilquē quod Orthodoxę Fidei, Chri-
stianæq; Pietati conducere, omni pro uirili, san-
ctissimè non procurabat: Necessarium fuit, ob rei
magnitudinem, & arcana tremendaq; Missæ
mysteria: cum a præclaris Theologis, Tum a
Sanctissimis Patribus: multa non solum de Sa-
cratissimo Ordinis Sacramento, Sed & de augu-
stissimo altaris Sacrificio: quod ab Apostolorum
tempore, in hanc usque diem, Non modò ad agen-
dum gratias Deo, Non modò ad memorię reuo-
candum, quod semel pro nobis est oblatum a
CHRISTO: Sed ad satisfaciendum pro pec-
nis, nostris facinoribus debitis: impetrandamq;
nonnunquā remissionem Criminum, ac reconcil-
iationem cum Deo, semper in Ecclesia est religio-
sissimè celebratum, ac quotidie repetitum, frequē-
ter in medium, nedum piē, catholicęq; deduci. Sed
egregiē ac disertissimè pertractari: Et demum a
Reuerendiss. ac Illustrius. D. Tua, quę postremo,
in frequentissima Sāctorum Patrum corona, sen-

A 2

*Ex Lib. de la Libreria del R.
Mon. de la, arcellano.*

tententiam proferebat, non pauca, & ea maximè,
quæ uidebantur recōdita clarissimè detegi, ac am-
plissima luce perfundi: Arbitratus sum, quod sibi
rem ingratam non fecero, si pauca, quæ nuper de
Sacrosancto CHRISTI Sacerdotio, eiusq̃
ter foelicissimo Sacrificio, mea pro tenuitate, ex
simpissimo Diuinarum literarum fonte, haurire
temptaui (haud secus ac pignus aliquod, meæ er-
gā illam, singularissimæ obseruantia, ac meritissi-
mæ Seruitutis) obtulero. Et quoniam Contestā
te Apostolorum Principe, Sacerdotium CHRI-
STI, Sacerdotium est Regale: Propter quod 1. Pet. 1.
& summus eius Vicarius, summus est Sacerdos
et Princeps: Visum est, post Enarratum illius Sa-
cerdotium & Sacrificium: Etiam illius enarrare
Regnum & Principatum: ut alteri ex altero, lu-
men maius accedat. Et quanquā Nemini dubita-
re fas est, CHRISTI Principatui omnia su-
bīci, Illumq̃ pro arbitrio singula moderari: ni-
hilominus satis est instituto, si de illius spirituali
Regno ac moderatione, aliquid explicetur. Ergo
(certè non uereor) non dedignabitur Renerendis.
D. Tua, (tametsi perexile est opus) pro sua non
exili, erga me dilectione, qua nunquā ob animi
sui ingenuitatem, me prosequi dedignata est: illud
non solum benignè suscipere: Sed & Authorem
in illo, sibi deditissimum semper habere. Quæ foe-
lix diutissimè uiuat.

ENARRATIO MAXIMI

Pontificatus, maximi uè Sacerdotij

IESV CHRISTI

Seruatoris

nostri.

Exod. 28

et 29.

Leui. 8.

10. et 16

Acto. 14.

20.

1. Tim. 5.

Titum. 1.

VI. c. 2. 4

et 7. sed

Maximè.

5. 8.

LICET (si quis Moſen atten-
dat) interſit nõ nihil inter Pon-
tificem & Sacerdotem: quo-
niã tametſi ambo confecrabã-
tur Deo, & ſacris uestibus mi-
niſterio fungebantur in San-

ctuario: Aaronis tamen ſacratior erat unctio,
ornatus celebrior, & functio in Sanctis ſancto-
rũ. Licet & in eccleſiaſtica Ierarchia, eorũ nõ
obſcura ſit differentia, quandoquidẽ Sacerdo-
tis munus eſt, CHRISTI corpus conficere,
& in altari illud frequenter offerre: Pontificis
uerò, præter id, eſt ſacerdotes inungere, eccle-
ſiã ſuperintendere, & ſacramenta omnia, diſ-
penſare: Nihilòminus, cum CHRISTVM
ſuſpicimus, cuius umbram præferunt, legis
Pontifices & Sacerdotes: In quo omnis Ponti-
ficatus eſt abſolutus, & totum Sacerdotiũ cõ-
ſumatum, in illo nullum patiuntur diſcrimẽ.
Quam ob rem & Apoſtolus, quemadmodũ
non ſemel alibi, Episcopos & Sacerdotes con-
fundit, itã & in ea quã ſcribitur ad Hebræos,
CHRISTVM modò Pontificem, modò Sa-
cerdotem appellat, & utrunq; perindẽ ac ſi in

Discrimẽ im-
ter Pontificẽ
& ſacerdotẽ
in lege.

In Chriſto
idem Ponti-
ficatus, &
ſacerdotium

ENARRA. PONT. SIVE

*Confundun-
tur aliquan-
do nomē Epi-
scopi & Sa-
cerdotis*

illo, hæc non sint distincta, pertractat. Quare & nobis non dabitur uicio, si institutum Pauli imitati, minusque hoc in sacramento, de uerbis solliciti, tentabimus mysterium hoc, quouis modo uocetur paucis aperire.

Et ut res ab institutione procedat, ordimur ab illa sponsione Patris, qua CHRISTI Sacerdotium, iureiurando sanxit, & nunquam se reuocaturum astrinxit. Iurauit Dominus (testis est Dauid) & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Quanquam enim Deus est ueritas: quanquam nequit fallere, aut quouis pacto mentiri: morem tamen gerens cõditionis humanæ, & attemperans sese, imbecillitati nostræ: sponsiones suas, non raro iureiurando confirmat. Ut quando pactus est cū Noëmo, cum Abramo, cum Dauide, & alijs Patrũ nostrorum, daturum se nobis. Nec per alium quidem, quippè qui superiore non habet: sed per semetipsum iurat. Per memetipsum, inquit, iurauit: Et in memetipso: Et Viuo ego, dicit Dominus, Nos autem (ut ait Apostolus) per Maiores iuramus: & maxime per Deum uiuum. Propterea Moses. Non iurabitis per Deos alienos, sed per nomen Domini Dei nostri. Et Dominus per Ieremiam, Iurabitis: Viuit Dominus: Sed in iudicio, iustitia, & ueritate. Quo quidem pacto, si quis iurat non errat (iurauit enim, & nõ semel Apostolus: iurauit

*Psal. 109
10ã 3. 7. 8
Roma. 3.
Num. 23.*

*Titum. 1.
Heb. 6.*

Psal. 88.

Gene. 9.

Gen. 22.

Psal. 131.

2. Reg. 7.

Luc. 1.

Gene. 6.

Esa. 45.

Num. 14.

Heb. 6.

Exod. 23.

Cap. 4.

*Cũr Deus, q
nequit falle-
re, aliquãdo
iurat.*

*Cũr Deus p
semetipsum
iuret.*

Rom. 1.9 et **CHRISTVS**, in quē error nō cadit) sed p
 2. Cor. 1. batur. Laudabūtur. n. omnes, qui iurant in eo.
 Ioan. 3. 5. Et licet ita sit: meritō tamen non detrahi-
 & alibi. tur, cūm propter reuerentiam Dei, tūm pro-
 Psal. 62. pter lapsum periurij, in quod non rarō esset
 Psal. 115. impingere (qui natura sumus mendaces, &
 Ecce. 23. ad fallendum propensi) à crebris iuramentis
 cauendum. Iurationi (inquit Sapiens) non
 assuescat os tuum: multi enim lapsus in illa. Et
 non multō post. Vir multūm iurans, replebitur
 iniquitate: & non recedet à domo eius
 Matt. 5. plaga. Nec q̄ **CHRISTVS** iuramentum ue-
 tat, p̄dictis obfistit: Quandōquidē et si quic-
 quid est p̄ter, Est, & Non, à malo (ut inquit)
 est: & frequentius, non iurantis: sed iuramen-
 tum extorquentis: quippē qui sepe diffidit, &
 innatam hominis iniquitatem expauet: Post
 Ioan. 3. quā tamen per **CHRISTI** spiritum renati
 sumus, primumq; hominem, suis cum actib⁹
 detestati: nil superesse debet, cur de proximis
 suspicemur. Tales ergō admonens **CHRIS-**
 Ibidē. 17. **TVS**: quibus & cor unū p̄catur in Domi-
 no: quosq; mēbra sui corporis fecit, & eo mu-
 1. Cor. 12. tue dilectionis nexu uinciuit, ut toti in eò sint,
 & 13. ut inuicē obsequantur: execrantes non solū li-
 Matt. 6. tes & dissensiones, sed & propria non queren-
 tes, morē gerant aduersarijs, ac benemereātur
 Heb. 6. de inimicis: oportunē iuramentum prohibet.
 Vt quod p̄statur ob malū duntaxat aduer-
 sarij: et (ut Apostolus dicit) ad dirimēdas lites.

iurare ali-
 quando non
 solum nō est
 erroneū, sed
 laude dignū

Cur Abstine-
 dum à cre-
 bris iuramē-
 tis.

Quo pacto
 intelligūtur
 uerba Chri-
 sti, cum iura-
 mentum pro-
 hibet.

Cur iuramē-
 tum p̄stetur.

ENARRA. PONT. SIVE

Quæ res (planè quidem) aliud non protēdit, quàm eam ipsam uitam, quam sua membra ducunt, fore siue omni dolo. Quippè quæ per inhabitantem Spiritum eius, qui factum effugit disciplinæ, columbarum simplicitate donata, quæ candidæ sunt, & ueluti late lotæ, sine fuce, fraude, & circumuentione degunt. Et quemadmodum simplex est animus, candida mens: ita pura sint uerba, et sola, tum assertionem, tum negationem contenta. Ergò non iusiurandū à CHRISTO reiicitur, sed inter eius Discipulos, non necessarium demonstratur: tametsi exigentibus moribus filiorū mundi, & multorum credentium imbecillitate, non mediocriter aliquando cedit, in gloriā Dei: & ob id sanctè (quemadmodum factum est ab Apostolo) à membris IESU CHRISTI præstetur: semper spiritu suggerente, et fratrum commodo expostulante.

Et quanquā firmissimum est iuramentum Dei: Ut nihil tamen non moueat, & quouis pacto nostræ imbecillitati securat, Propheeta subiecit: Et nō poenitebit eū. Legimus quidem, & non semel, poenituisse Deum: ut illud ad Noemum. Poenitet me fecisse hominem. Et Samueli. Me poenitet Saulem constituisse regem. Et per Ieremiam. Repentè loquar aduersus Gentē & Regnū, ut radicem, destruā, & disperdā: sed si poenitentiā egerit à malo suo, agam & ego poenitentiam ab eo malo, quod

Membra Christi candida et sine dolo.

Vndè iusiurandum aliquando necessarium, & præstandum à Christi fidelibus.

Quo pacto Deus aliquando poeniteat.

1. Pet. 2.
Rom. 8.
Sapient. 5.
Matt. 10.

Matt. 52
Iacob. 5.

Rom. 11
Philip. 1.
1. Cor. 1.

Psal. 109

Gen. 6.

1. Reg. 15

Cap. 8.
261.

Pfal. 105. facere cogitavi super eos. Et David Pœnituit eum, secundū multitudinē misericordię suę.

Vrūm (præter id q̄ liquet, pœnitentiam Dei, non esse ueluti pœnitentia hominis, quę pœnitet q̄ deliquit, eaq̄; de re, nō rarò semetipsum discruciat: quādoquidē Deus benè omnia facit, & peccare nō potest: Rursumq̄; dolore nō tangitur, aut quouis affectu, humano

Qualis pœnitentia admittatur i Deo.

1. Reg. 15.

more mouetur: Triumphator in Israel non flectitur pœnitentia, nec sicut homo pœnitentiam agit) certiores nihilominus sumus q̄

Malac. 3.

Iac. 1.

procul ab omni mutatione est. Ego (inquit) Dominus & non mutor. Et unus apostolorū. Apud quem nō est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Sed dum destruit quod prius statuit, aut non influit in quod solebat, uel punit quę tollerabat: illum per similitudinem dicimus pœnitere: quod planū est, posse

Eccle. 3.

sine omni ipsius mutatione cōtingere. Quippe qui, statutis rebus, certis temporibus, & singulis suis periodis dispensatis: quemadmodū

Mutatio non est in Deo, sed in rebus.

successionē, ita & uariationē illis præscripsit: Ut exigentibus cursu huius sæculi, & natura inferioris mūdi: nulla res, diu in eodem statu persistat. Sed modo oportunū sit serere, Modo sata colligere: Præstet nunc plantare, & postmodum plantata conuellere: Conducatur nunc destruere, quod prius contulit edificare: quemadmodum & Salomon scripsit.

Ibidem.

¶ Ergo adueniente termino prædificationis

ENARRA. PONT. SIVE

Diuinæ: & si alternæ mutationes in rebus eue-
niunt, non propterea decretū Dei à sua dispo-
sitione recedit: sed immutabile suæ uoluntatis
prescriptū, quod his medijs, singulis fines sta-
tuit, executioni mandatur. Quare perspicua
esse possunt Oracula prophetarū: quæ tamet
si, certa sub cōditione producta, reuocari pos-
se uidentur, secus est tamē. Et præter id, q̄ gra-
tis à se irreuocabili lege selectis, conditionē il-
lam semper largitur, & suis pro flagitijs, per-
petuò reprobatos, tandē sine illa dimittit, ut
necesse sit, ambas partes ueritatem habere:
haud difficilè erit agnoscere, q̄ Deus optim⁹
maximus, nō tam rerum prescius, q̄ euentuū
institutor, ac temporū dispensator: si in electo-
rum frugē quos itā finxit, ut cōmodum sit, ti-
morib⁹ deñci, & pollicitationibus allici: quæ si-
bi sunt certa, resoluta, & ab eterno penitus de-
finita, nō rarò per Vates sub cōditione denun-
ciat: ut nunc timore acti, nunc spe erecti, suis
obsecundēt decretis: nullū suę immutabilitati
preiudicium facit: Sed quod sanxit exequēs,
pios non parū ad gratiarū actiones inflāmat:
dum uerba sua, organum salutis facta, itā no-
stræ imbecillitati contemperat, ut & suauius
illā adurgeant, & frugalius electis proficiant.

Quòd si quandò loquitur absolutè, quem
admodum per Ionam Niniuitis, Et per Esaiā
Regi Iudā: Adhuc quadraginta dies & Nini-
ues subuertetur: Et Ezechia: Dispone domui

Cap. 3.
Cap. 38.

Oracula con-
ditionata in
scripturis.

Cur q̄ apud
Deū sunt de-
finita, ali-
quando sub
cōditione p̄-
nunciantur.

Conditiona-
les prophē-
tie nō semp̄
sub conditio-
ne expresse.

tuz, quia morieris & nō uiues, nec tamen exequitur, quod comminatur: Constat q̄ eò loci, Vel certa est subintellecta cōditio: Vt Regi, Nisi oraueris fleuerisq;: Et Niniuitis: Nisi resipiscamini, & poenitentia in signē egeritis, quā in illorum frugem subicit: Vel pronūciatū quidem est, ex sentētia Diuini iudicij, sed lata iuxta demerita propria, & cursum causarum inferiorū, quibus ex Dei miseratione potest obuiam iri: & non ex diffinitione diuinæ uoluntatis absolutē, quæ non cogitur ad dispositiones, quas statuit in creaturis, et nullo modo inficiari contingit. Ergò si sensus quo dicta sunt dispensetur, nulla aut Dei, aut Oraculorum eius sequitur permutatio: sed mira suæ uoluntatis, suęque prouidentia dispositio, & executio. Sed uidendum est, quid iurauerit, quiduē nunquā se reuocaturum sponderit.

Sentētia diuini iudicij aliquando iuxta demerita propria.

Tu es Sacerdos in æternū, secundum ordinem Melchisedech. Loquitur quidē ad filiū, sed hominem factum: quoniā sacerdotē esse, munus est hominis: Et omnis Pōtifex ex hominibus est assumptus. Nec modò hominem factū sed passum, & excitatū à mortuis: imò & sedentē ad dexterā Dei. Non q̄ eòusq; hęc illi distulerit patefacere: sed quia eòusq; hęc in illo distulit adimplere. Sicut enim frequenti scripturarū tropo, tūc Deus dicitur aliquid scire, cū illud quod scit executioni tradit: (modò cognoui q̄ timeas Deum) ita & modò, hęc

Christus sacerdos postquam surrexit à mortuis.

Heb. 5.

Gen. 22.

ENARRA. PONT. SIVE

CHRISTVM post resurrectionem dictus est alloqui, quia post resurrectionem, quæ illi fuerat eloquutus, exequitur. Siquidem qui Psalmum illum diligenter expenderit, nil aliud quàm quod post confessum CHRISTI, ad dexteram Dei, adimplendum fuerat, præ-nunciatum esse percipiet, sicut paucis com-mostrare pergemus.

Expenditur
psal. Dixit
Dominus Do-
mino meo.

Dixit, inquit, Dominus. Nō dixit Pater. Nō *Psal. 109*

quod Patri non sit peculiarissimum dicere, cum uerbum à solo Patre procedat: sed quia loqui (de quo sermo) non est Noctionale sed Essen-tiale: non est gignere, sed arcana detegere: quod non est Patri proprium, sed toti Trini-

Loqui i Deo
Essentiale et
Noctionale.

tati cōmune. Ergo cōmodè, & uoce usus est ad nullam personarum restricta, & uerbo in numero singulari: Quoniam tametsi Pater Dominus, Filius Dominus, & Spiritus san-ctus est Dominus: non sunt tamen tres Do-mini, sed unus est Dominus. Et licet ita sit: li-cet loqui de quo sermo, toti Trinitati conue-niat: nō tamen ibo inficias, quin & dicere, hoc

Loqui Essen-
tiale appro-
priatur Pa-
tri.

modo acceptum, in Patrē per appropriationē (ut dicunt) peculiariter reducat: quēadmo-dum & illud reducebat CHRISTVS. Mea *Ioan. 7. 8.* doctrina nō est mea, sed Patris, qui misit me: Et quæ audiui à Patre, hæc loquor in mundo. Domino meo, Hoc est, Seruatore interprete,

Christus in-
signiter Do-

CHRISTO: qui insigniter dictus est Domi-nus Dauid. Non solum quia illi insigniter est *Psal. 88.*

Roma. 1. repromissus: sed quia ex illius semine factus: *minus Dauid.*
 Acto. 13. & ab illo semper uiua fide possessus.

Dixit, non post resurrectionem reuelando, cum ab initio suæ conceptionis, reconditi in illo sint omnes Thesauri sapientiæ & scientiæ Dei: sed post resurrectionem, magnificè exequendo. Nam & Dei dicere, non rarò in scripturis est facere, & rem constitutã absoluerè. *Dei dicere, non rarò est facere.*

Colo. 2: *Sede à dextris meis.* Siquidem historia Euangelij referente, quadagesimo resurrectionis die, se recepit in cœlum, & sedet ad dexteram Dei. Nec secus quidem ac Rex in regio throno, planè possessionẽ capiens eius præstantissimi Regni: quod è Tirannide sathanæ uindicauit, & in sortẽ longè meliorem, q̃ unq̃ fuisset, euhexit. Nec modò ut Rex in regio throno, sed ut Iudex in supremo tribunali, ut uniuersum iudicet in æquitate. Quippè qui factus est à Deo Iudex uiuorum & mortuorum: Et cui Pater (optimo iure) omne iudicium tradidit, & suæ libertati dimisit. Præter id, q̃ peracta redemptione mundi, & cõsumatis incõmodis peregrinationis humanæ, iustũ erat illum à laboribus requiescere: & omni ex parte, perpetua fœlicitate frui. Quod, & non insolito scripturarũ tropo, Sedere, significat. Ergò cũ dixit Dominus, *Sede*, perindè fuit ac dixerit: Regna, Iudica, Requesce. Non quidem à sinistris, ubi sunt afflictiones & crucces: Sed, à dextris, Vbi beatitudo & bonorum

Luc. 19. *Christo quo modo sedet ad dexterã Dei.*

Psal. 9. *Christo quo modo sedet ad dexterã Dei.*
 Acto. 10.
 Ioan. 5.

Psal. 15. *Christo quo modo sedet ad dexterã Dei.*
 47.

ENARRA. PONT. SIVE

Dextera Dei omnium Cornucopiæ. A *dextris*, inquam, *Proie. 3.*
ais & præ- *meis*, quandòquidē in *Dextera* mea est *Ma-* *Heb. 1.*
stantia. *iestas & gloria, Virtus & iustitia, Potestas &* *Psal. 117.*
mearum deliciarum præstantiæ & ubertates. *72.*

Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum
tuorum. Et si *CHRISTVS* accepto Regno,
 sedet in Throno: Et si redditurus omnibus
 ius, sedet pro Tribunali: Et si sedet in quiete *Esa. 32.*
 & pulchritudine interminabilis pacis: Non
 desunt tamen hostes, nusq̃ non temptantes, si
 quo pacto illum exturbent. Et licet inimici

Demonēs *CHRISTI* sint *Demonēs* (Propterea quòd *Col. 2.*
quo pacto re- tametsi non solū triumphauit de eis, sed et pa
digendi sub *lām cōfidenter traduxit: adusq̃; tamen diem*
pedib⁹ Chri- *iudicij, illis non nihil permittitur debaccari, &*
sti. *in dies, in sua peruersitate perueriti. Quos tan* *Psal. 17.*
dēm Domin⁹, postq̃ per CHRISTVM eua- *1. Cor. 15.*
cuauerit omnem Principatum, & Potestatē,
 & *Virtutē, coniectos in profundiolem tar-* *2. Petr. 2.*
 tarum, ubi ignis qui nunq̃ extinguitur, illis
 paratus est ab initio, uti scabellū subijciet pe- *Mar. 9.*
 dibus *CHRISTI*; hoc est, itā sub illius pote- *Matt. 25.*
 state profternet, ut nullus possit, quouis pa-
 cto mutire, Nihilòminus malim hoc loci pec-
 catores intelligi, quemadmodū & Apostolus
 inimicos intelligit, quinto capite ad Roma-
 nos. Et illos maximē qui reprobī sunt: quip-
 pē qui membra facti Antichristi, nō possunt
CHRISTO esse non hostes, nō possunt esse
 non semper infesti, Qui tandē (& si modò *Matt. 13.*

cum sint zizania ab inimico homine sata, permissi sunt crescere) unà cum Principibus tenebrarum, & Spiritualibus nequitijs, nūc uersantibus in coelestibus, in fasciculis colligati: igni sunt tradendi perpetuo. Potest & intelligi de omnibus infidelibus, quoniã omnes quã diu infideles sunt, tandiu hostes CHRISTI sunt (Quippè qui Iudæis factus est scandalū, & Gentibus reputatus stultitia) Vt explicetur eòusq; CHRISTI Regnum aliquã perturbationem admittere, quòusq; singulis ad illius fidem conuersis, & sub ipsius iugo suauissimè captiuatis: admissa gentium plenitudine, & saluatis qui saluandi supersunt ex Israel, fiat unum Ouile, & unus Pastor.

Infideles quãdiu infideles, Christi sunt inimici.

*Ephes. 4.
6.*

1. Cor. 1.

Rom. 11.

Ioan. 10.

Virgam uirtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: Dominare in medio inimicorum tuorum. Virga roboris CHRISTI, Euangelium est sacrosan-

Roma. 1.

Esa. 2.

Acto. 13.

ctum: quod uirtus Dei est in salutem. Hanc emittendam fuisse ex Sion, & prædixit Oraculum (de Sion exhibit lex, & uerbum Domini, de Hierusalē) & probauit euentus, cū in Iudæa ceptum fuerit euangelizari, & inde selecti sint Apostoli, qui Iudæis relictis, conuerterentur ad Gētes. Et si sensum prosequimur de infidelibus: Euangeliū ex Sion emittendum esse prædicitur, nō quidem absolutè, sed ad tempus Diuina uoluntate taxatum: Eò q̄ cōsumata ex Gentibus electione, & Iudæis ad emulationem plenissimè prouocatis,

Virga uirtutis Dei, Euangelium sacrosanctum.

*Christus me-
dius inter
utrumque po-
pulum.*

illo locupletissimè reducendum erit: sicut & *Rom. II. Esa. 56.*
 Oracula tradunt. Vt hoc quidem pacto, me-
 dius inter illos dominetur **CHRISTVS**,
 (Regno sibi ex ambobus pacatissimo cōstitu- *Ephes. 2.*
 to, qui non solū illi erant infesti, non solū Deo
 abominabiles, sed & ad inuicē implacabiles
 hostes) nō secus ac lapis angularis, qui utrūq;
 cōnectit, imò in unū corpus mirificè cōstituit
 & cōpagināt. Sicq; , terra uirga sui oris per- *Esa. 12.*
 cussa, hoc est, euangelio quòuis promulgato,
 & Spiritu labiorū suorū impijs undiq; intet-
 fectis, hoc est, Spiritus sancti uirtute, ab illorū
 cordibus, omni, cū infidelitate, tum impietate
 depulsa: iustitia circà lumbos accingā & fide:
 hoc est (ut & Caldeus Paraphrastes exponit)
 omni circundet ex parte, iustis ac fidelibus
 populis: incedēs medius inter eos, nō modò ut
 eorum Rex, sed & ut eorū Deus, in seculum. *1. Cor. 6. Leui. 26.*

*Caldeus pa-
raphrastes.*

*Virga virtū-
tis Dei, effi-
cacia diuina
potestatis.*

Si uerò sensum prosequamur de Repro-
 bis, & per hoc de membris impijsimi Antia-
 christi: Virga roboris, efficacia eius est pote-
 statis. Quā emittet, hoc est, statuto tempore
 descendere Dominus faciet: Ex Sion, nō ter-
 rena, sed coelesti: cū scilicet reuelabitur, & pre-
 sertim in nouissimo die, ira Dei de cælo, super *Roma. 1.*
 omnem impietatem, & iniustitiam hominū.
 Quæ, & uirga dicta est ferrea: qua reprobi sci *Psal. 2.*
 licet, non secus ac figulina uascula confringen-
 di sunt: ut confundantur tandē, & conuertan-
 tur retrorsūm, omnes, qui oderunt Sion. Vt *Psal. 128.*
 & hoc

& hoc pacto denique dominetur CHRIS-
 TVS, non solum in medio diligentium se: in
 quibus regnat ut Sol in medio stellarum cœli
 et ut cor in medio sui corporis mystici, omni-
 bus lucem tribuens, omnibus uitam impar-
 tiens, ac thesauris gloriæ locupletans: sed &
 in medio odientium se, non secus ac triumphator
 inter captiuos, & uindex inter malè meri-
 tos. Vt non solum eorum nemo, omnibus il-
 lum dominantem non uideat, nemo (ob id)

*Christus nō
 eodem modo
 regnat i me-
 dio amicorū
 & inimico-
 rum suorū.*

Psal. III. non iugiter irascatur, dentibus fremat & tabe-
 scat: contrectantes praua sua desideria esse fru-
 strā, et omnes conatus inanes: sed ut eorum ne-
 mo meritissimas poenas non soluat.

Verū & si inimicos placet intelligere Dē-
 mones, Virga roboris, dici pōt CRUX CHRIS-
 TVS, per quam uniuersorum imperium ade-
 ptus est. Hanc emittet Dominus ex superna
 Sion, quoniā hoc signum reuelabit in cœlo,
 cum ad iudicandum Dominus ueniet. Tunc
 quidem dominabitur CHHISTVS, non so-
 lum in cœlo & in terra, sed & sub terra: quo-
 niam tunc plenè omne sibi genua flectetur, cœ-
 lestium, terrestriū, & infernorū. Imò, & ma-
 ximè dominabitur Sathanæ, eiusq; satellitio:
 ut hoc pacto, inimicorū uox, Emphasim ha-
 beat, & in illos dominandi modum & uim (ut
 in hostes scilicet) exprimat. Quandòquidem
 & si pulchrū est hostibus imperare, longè ta-
 men pulchrius est, cum illos inuitè nostrę uo-

*Etiā Crux
 Christi uir-
 ga est robo-
 ris eius.*

*Christus ma-
 ximè domi-
 natus est
 Sathana.*

ENARRA. PONT. SIVE

luntati subiicimus, & trementes semper & horribili pauore turbatos, à nostris iusibus, nec unguem substinemus diuertere.

Tecum principium in die uirtutis tue, in splendoribus Sanctorum, ex utero antè Luciferum genui te. Et si hic uersus longè aliter est in hebræo, solitam tamen editionē seruantes, bifariam illum intelligere possumus. Et primo (Principio) pro Principatu accepto (quod græca uox substinet) Vt hoc pacto perspicuè moueamur, quod etsi usq; in extremum diē, hostes penitus CHRISTO prostrati non sunt, id tamen ex defectu non prouenit sui principatus, sed ex diuina uoluntate, & mira illius dispensatione. Quandòquidem in die roboris CHRISTI, hoc est, in die resurrectionis eius, in quo uicit Leo de tribu Iudà, in quo alligauit fortem, & illius uasa ac trophea diripuit: et accepta omni potestate in cælo & in terra, possessione totius orbis, iure optimo, est potitus: *Secum*, hoc est, penès illū, factus est Principatus, Regimen, Iurisdicctio omnium rerū. Quippè qui illa die, cum euaserit, non solum primogenitus Dei ex mortuis, sed et apparuerit non secūs ac primogenitus eius in mundo, undiq; spirans gratiæ & ueritatis: uerè Deo renatus est, uerè illi dicere potuit, hodie genui te, sicut & in actis Apostolus dicit. Progressus quidē, *ex utero*, sed nō summi Patris, qui memoria foccūda dictus est à Theologis: quo

Tractat hic uersus iuxta editionē solitam.

Principium pro principatu.

Dies resurrectionis Christi est dies est roboris eius.

Christus in die resurrectionis, uerè Deo renatus.

*Apoc. 5.
Luc. 11.*

Colo. 1.

*Psal. 2.
Cap. 234*

Scot. niam ex illo natus est antè secula : nec Virgini-
 nis gloriose, quoniam ex illo natus est puer, &
 Luc. 2. pannis inuolutus, positus est in præsepio : sed
 ex utero terræ, communis omnium matris,
 Matt. 12. cùm ex illo in regeneratione prodituri simus
 Luc. 11. & nos. Vbi fuerat tribus diebus & tribus noctibus,
 sicut & Ionas in uentre Ceti. In quæ
 & intrauerat quandò ad inferna loca descendit,
 ut nostram consumaret salutem.

Vter⁹ terra,
 cõmunis om-
 niũ matris.

Acto. 2. Ex hoc inquam, utero, CHRISTVS solutus
 inferni doloribus, quib⁹ impossibile fuit
 illum retineri : in splendoribus sanctorum, geni-
 tus est: hoc est, in gloria & splendore, nõ so-
 lum pro se, sed & pro omnibus Sanctis : quoniam
 in gloria & splendore Sancti sanctorũ:
 quoniã in gloria & splendore Primogeniti in-
 ter Sanctos, & per hoc in gloria & splendore
 per illum cõmunicãdis omnibus fratribus san-
 ctis. Sicut enim natus ex Virgine factus est
 Ioan. 1. plenus gratia, ut ex illa in hac uita recipiam⁹
 omnes nos, ita & in resurrectione renatus est
 plenus gloria et splendore, ut ex illis in futura
 fulgeant omnes electi. Quod uerò, antè luci-
 ferum, additũ est : Si ad tempus resurrectionis
 refertur, cũ diluculo excitatus sit, uerè antè lu-
 cifera, hoc est, antè Solis ortũ, qui diei indu-
 biè lucẽ affert, regenitus est. Si uerò ad resur-
 gentis splendorẽ, antè luciferum, genitus est,
 quia longè illustrior Sole, longeq; illo rutilan-
 tior exort⁹ est. Et præter id q̄ est Sol iustitiæ,

Christus re-
 natus in glo-
 ria ac splen-
 dore, Sancti
 sanctorum.

Quo pacto ñ
 resurrectio-
 ne, antè luci-
 ferũ renatus
 est Christus.

ENARRA. PONT. SIVE

cum iusti debeant eius in Regno refulgere ut *Matt. 13.*
 Sol, meritò CHRISTVS, refulgebit plusq̃
 Sol. Et hoc quidem pacto, particula, antè, non
 præferret præcessionem in tempore, sed præ-
 cessionem in dignitate, quemadmodum et eò
 loci. Qui post me uenit, antè me factus est. *Ioan. 1.*

*Principium
 pro initio.*

Secundo, audito (Principio) pro initio. Ut
 percipiamus q̃ et si differenda est plena subie-
 ctio rerum omniũ CHRISTO, usq̃; ad diẽ
 iudicij, interim tamen, potiri nõ desinit, plena
 subiectione multorum, cũ aliorum, tum ad il-
 lius regnũ potissimè pertinentium: cum po-
 tiatur primitijs sui augustissimi Principatus.
 Siquidem in die resurrectionis CHRISTI,
 (qui dies eius est roboris: quoniam & si cruci-
 fixus est ex infirmitate, surrexit tamẽ ex uir-
 tute: quo & die genitus est, ex utero antè lu-
 ciferum, in splendoribus sanctorũ, quemad-
 modum & declarauimus) Cũ omnia mode-
 rari ceperit, uerbo suę potestatis, Secum fuit
 initium & primitiẽ sui felicissimi regni. *Matt. 27*
 Non solũ quia multi Sanctorum surrexerunt cum
 illo, & regeniti penitus in splendoribus ipsius
 glorię fuerunt glorificati cum eo: sed quia ce-
 pit tũc emissio Spiritu sancto de cœlo, & Apo-
 stolis uirtute indutis ex alto, non solũ mun-
 dum passim redarguere de peccato, iustitia,
 & iudicio, sed & innumeros populos ad se cõ-
 uertere: & donatis illis spiritu gratiæ & sancti-
 tatis, in eis regnare in iustitia, pace, & gaudio *Acto. 2.*
Ioan. 16.

*In resurre-
 ctione Chri-
 stus potius
 est primitijs
 sui principa-
 tus.*

Rom. 14. in Spiritu sancto: constituens erigensq; sibi il-
lam gloriosam Sponsam, in qua nec macula
Ephes. 5. fit, nec ruga. Quæ & si multis, in hac palestra
nunq̄ non est exercenda, nunq̄ tamen est ex-
pugnanda; aut à suauissimo, foelicissimoq; il-
lius imperio subducenda.

Verum quia & textus Hebræus, lucē non
mediocriter affert, ociosum forsā non erit,
quid nobis iuxta illū occurrit, paucis explica-
re. Sic enim habet ad uerbum. *Populus tuus*
uoluntatum, in die roboris tui, in splendoribus san-
ctitatis, ab utero auroræ, ros natiuitatis tuæ.

*Tractatur
idem uersus,
iuxta uerita-
tem hebræā.*

Dixerat quidē, quinam CHRISTO sunt
subijciendi inuitē, Nempē eius hostes, & præ-
sertim reprobi & mēbra sathanæ: Nunc sub-
dit, quinam, illi sint obsecuturi spontē, Nem-
pē illius amici, & præsertim electi, & membra
corporis sui. Et dicit. *Populus tuus*, tibi scili-
cet gratus, & à te dilectus, & in membra cor-
poris tui ascriptus, *Populus est, uoluntatum*,
hoc est: Tibi semper, ac maximē promptus,
& ad omnē tuam uoluntatem, toto corde sem-
per propensus. Non solū quidem ut expleat
totā legem, omne præceptum & mandatū, nō
ignarus q̄ si quis offendit in uno, iure fit om-
niū reus: Sed ut ambulet in omnibus unqs̄ tuis,
æmulando caput, & omnibus modis audien-
do Apostolum: Per infamiam & bonam fa-
mam: Et per arma iustitiæ à dextris, & à fini-
stris, Dies roboris CHRISTI, tempus pro

*Electi sunt
Christo sem-
per, et maxi-
mē prompti.*

ENARRA. PONT. ISVE

mulgationis est Euangelij, quod uirtus Dei est in salutem: Et per hoc tempus est nedum post resurrectionē & ascensionem eius, sed & post missionem Spiritus sancti: de quo & intelligi potest illud Apostoli, Nox præcessit, dies autē appropinquauit. Cum enim euangelium auscultatum, & uiua fide receptū, in Dei filios proueat, & ob id, ad ea, quæ filiorū sunt, semper impellat, consequens est, ut Deo ac CHRISTO, illos obsequētissimos faciat: quandoquidem & filiorum Dei est, nedum in omnibus semper obedire Deo, sed CHRISTO: sicut membra proprio capiti: & sicut filij adoptionis, Primogenito naturali. Innuit & his uerbis quantū intersit inter promulgationem Legis, & Euangelij: quoniā illa lata, illius ui, nati sunt serui, non spontē Deo parentes, sed timore poenę à transgressionibus abstinentes: hoc detecto, illius ui nati sunt filij, qui prorsus spontanei, stimulis charitatis, nunquā nō gestiunt, eius uoluntatibus obtemperare.

Quod uerò subditur, *in splendoribus sanctitatis, ab utero auroræ, ros natiuitatis tuæ*, reditio uidetur causæ: Cur scilicet, in die roboris CHRISTI, ex fide auditi Euangelij, natus est populus uoluntatū, & obsequentissimus Deo, et CHRISTO. Et est, quia ros natiuitatis CHRISTI, hoc est, coelestis benedictionis ubertas (in rore cœli desuper, erit benedictio tua) quā pro illis affecutus est in na-

*Dies roboris
Christi.*

*Discrimē pro
mulgationis
Legis, et Euā
gelij.*

*Cur Euange
lio predicato
post resurre
ctionē Chri
sti natus sit
populus uo
luntatum.*

Roma. 8.

Rom. 13.

1. Petr. 1.

1. Cor. 4.

Iac. 1.

Roma. 8.

Galat. 4.

Roma. 8.

Ibidem.

Gene. 27.

tiuitate, qua natus est, *ab utero*, Non Dei, non uirginis, sed, *aurora*, hoc est, qua primogenitus est factus ex mortuis: uirtute recepti euangelij descendit super eos: Non solum ad illos iustificandū (nam & resurrexit propter iustificationem nostram) sed splendoribus suæ sanctitatis, maximè illustrandum. Vt non solum amplius non sint tenebris peccatorū obscuri, sed operibus sanctis præclari, ut & glori ficetur Pater per eos, qui in cœlis est: incedentes in omnibus mandatis eius, sine querela: ac se & suis perpetuo cōsecratis Deo, & **CHRISTO**, ultra sibi non uiuant: sed illi qui eos secum resuscitauit à mortuis, & in omnibus uoluntatibus suis addixit.

Potest & hic locus aliter introduci: Vt per spontaneum & obsequētissimum populum, Apostolos intelligamus: quemadmodum & aliorum plures intelligunt. Cui rei & Hieronymus fauet, qui hic interposuit (Duces) Populi tui (uertens) Duces Spontanei. Siquidē constat Apostolos euangelizando non solum duxisse multos ad **CHRISTVM**, sed & illi non paucos consecrasse, quemadmodū Apostolus fecit. Propter quod non solum sunt appellati Pastores & Arietes gregis, sed & Sacerdotes sancti. Sunt planè Apostoli populus **CHRISTI**, tametsi numero paruus (No lite timere pusillus grex) Sunt & Duces spontanei, præsertim (in die roboris eius) hoc est: in

Quanta uirtute Dei benedictio descendat, super illos qui credunt, post resurrectionem Christi.

Apostoli non solū populus spontaneus, sed credentium Duces.

4. 1.
13.
7. 1.
4.
Matt. 5.
Luc. 1.
2. Cor. 5.
8.
4.
8.
9.
Hierony.
Rom. 15.
Hier. 5.
Psal. 28.
Esa. 61.
Luc. 12.
7.

ENARRA. PONT. SIVE

die emissionis Spiritus sancti: Quando non solū uirtute induti sunt ex alto, sed & Spiritū sanctum acceperunt ad robur: Vt planè tunc confirmatæ fuerint columnæ cœli, & consoli datae bases ecclesię: nunq̄ dimouendæ à fundamēntali lapide **CHRISTO IESV**: Non solū, ultra non reformidantes ancillas: nō Pharisæos: non Concilia, nō Tribunalia: Sed prorsus contemnentes qui occidunt corpus: perinde ac strenuissimi Duces, imò non secus ac exercitus fortis & potens: Vt non malè aliqui fuerint interpretati, Non in die roboris tui: Sed, Cum copias miseris tuas. Et quemadmodum apud Ezechielē, Spiritus à quatuor mūdi plagis inuocatus, excitauit interfectos, & factus est exercitus ualidus: ita Spiritu sancto super Apostolos **CHRISTI** profuso: qui ob Iudeorum metum erant reclusi, pauidi, & semimortui: castra Dei euaserunt fortissima, ad destruendas munitiones sathanæ, infatua da consilia mundi, & demoliendam omnē altitudinem, extollentem se aduersus scientiam Dei: & redigendum in captiuitatem omnem intellectum in obsequium **CHRISTI**.

Quod uerò sequitur, *In splendoribus sanctitatis*, Siue iungatur præmissis, siue copuletur sequētibus, admonet (ut uidetur) Apostolos, homines non duxisse ad **CHRISTVM**, in ui armorum, aut ingenio & astu humano, sed in luce sanctitatis uitæ & doctrinæ:

Apostoli per spiritum sanctum non solum redditi sunt Duces strenui, sed exercitus fortis.

Apostoli quibus armis homines conducerunt ad Christum.

Psal. 74.

Galat. 2.

Matt. 10.

Can. 6.

Cap. 37.

Gene. 32.

2. Cor. 10.

Philip. 2. Quibus splendebant uti luminaria in mūdo,
2. Pet. 1. & uelut lucernę in caliginoso loco. Nec quidē
 mirum cum Ros natiuitatis **CHRISTI**: hoc
 est: Euāgelicum uerbum, nō solum illis sit cre
 ditum, & uelut aliorum Ducibus, omni cum
 plenitudine delegatum, sed nō secus ac ros, su
 per illos profusum: idq; non modo ad refrige
 rium, fecunditatē, & fructum: sed ad splēdo
 rē & lucē. Nā & euangelicus sermo, non solū

Apostolis E-
uangelium nō
solum cū ple
nitudine de
legatum, sed
uelut, ros su-
per illos pro-
fusum.

Esa. 26.

2. Cor. 4.

in scripturis dictus est ros, sed & ros lucis: Ni
 mirum quia Deus, qui de tenebris dixit lucē
 splendescere, per euāgelium illuxit in eorum
 cordibus ad illuminationem glorię Dei: Et si
 ministratio mortis, literis deformata in lapidi
 bus, fuit in gloria: ita ut nō possent filij Israel,
 intēdere in faciem Moisi, propter charitatem
 uultus eius, quę euacuatur: quātō magis mini
 stratio iustitię, per Spiritū Dei scripta in cor
 dibus, quę nūquam euacuatur, erit in gloria?

Vbr su -
pra. ca. 3.

Matt. 5.

Dan. 12.

Vndē & Apostoli dicti sunt lux mūdi, & om
 nes euāgelij sacrosancti ministri, qui erudiunt
 multos ad iustitiā, uti stellę in perpetuas eter
 nitates.

Apostoli cur
dicti lux mū
di & quasi
stellę oēs ner
bi ministri.

Euangelicum (inquam) Verbum: Sed, &
 maximē, quo **CHRISTI** natiuitas (nō quia
 dem ab utero absolutē, sed aurorę, ex quo pro
 diit, per resurrectionem à mortuis, quę & di
 luculo facta est, & per illam, uerus Sol restitu
 tus est mundo) enunciat & omnibus, susci
 pienda cōstanti fide, proponitur. Quandoqui

Luc. 24.

Psal. 107

Pondus to -

ENARRA. PONT. SIVE

*sius Euange
lij in resurre
ctione Xpi.*

dem in hoc totius Evangelij summa cōsistit,
Paulo acclamante: q̄ si CHRISTVS non
resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis
est fides uestra. Ergò hoc ex loco, recipimus
Apostolos CHRISTI, non solùm in splen
doribus Spiritus sancti, illos in Penthecolte il
lustrantis de cœlo, insidentisque sup̄ illos in
splendore ignis, & claros reddentis dono lin
guarum, & peritia omnium uocum: sed & a
lijs multis modis redditos fuisse illustres. Et p̄
ter id q̄ facti sunt Populus spontaneus, & Du
ces omnium strenui: præter id q̄ passim fulse
runt miraculis & prodigijs: potissimùm splē
didi facti sunt, uitæ sanctitate, & splendore do
ctrinæ. Quibus nil fuit efficacius ad debel
landum mundum, & homines spontè subij
ciendum Deo.

1. Cor. 15

Acto. 22

*Apostoli mul
tis modi illu
stres.*

Egò cum his omnibus prænunciatis, mòx
Vates adijciat, *Iuravit Dominus & non pœnite
bit eum, Tu es sacerdos in æternum, secundum or
dinem Melchisedec,* perspicuum esse potest, q̄
sicut illa, post CHRISTI mortem & res
urrectionem, imò & confessum ad dexte
ram Dei, executioni tradita sunt: ità et illius
Sacerdotium (de quo modò sermo est) non ni
si post mortem & resurrectionem, imò & ad
Patris dexteram sersionem, potissimū & ab
solutè, executioni commissum est. Quod pla
nè animaduertens Apostolus, *Lex inquit, sa
cerdotes constituit temporales, & infirmata-*

Hebr. 7.

*Concluditur
ex præmissis
intentum et
ad institutū
properatur.*

tem habentes: Sermo autem iurisiurandi, qui post legem est (Nàm Moses longè præcesserat Dauid, & non nisi absoluta lege est adimpletus) Dei filium constituit Sacerdotem æternum, iam consummatum, hoc est, redditum sua

Sacerdotiū iuxta ritum melchisedec ad Christū post passionē pertinere testatur Apostolus.

Heb. 2. passione perfectum. Siquidem decebat eum per quem omnia, & propter quæ omnia, qui & multos filios in gloriam adduxerat: Authorem salutis eorum per passionem cōsummare.

Heb. 4. Et quidem cum esset filius Dei didicit ex his, quæ passus est obedientiam: Et consummatus (per passionem & mortem) factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ: appellatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedec.

Psal. 109

Verum ut res sit magis perspicua, confiderandum est, quod quemadmodum CHRISTVM

Christus per mortem & passionem principatum adeptus est totius Ecclesie.

Ephes. 1.

Apostolo admonente, quod Deus suscitando illum à mortuis, non solum constituit eum ad dexteram suam in celestibus supra omnem Principatum & Potestatem, supra omnem Virtutem & Dominationem, et supra omne Nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro: & omnia subiecit sub pedibus eius: Sed & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus eius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus implet: Et

Col. 1.

alibi: Ipse caput est, totius ecclesie, qui est Prin

ENARRA. PONT. SIVE

cipiū, Primogenitus ex mortuis: Quādòquidem etſi in Natiuitate (ut alias dictum eſt) cū Puer nobis natus eſt, Principatus factus eſt ſu per humerum eius: quòuſque tamen eccleſiā è faucibus Orci non eruit, & à Sathanæ tyrānide nō liberauit: poſſeſſionē huius Principatus non habuit, nec munus Principis executus eſt: Vnde nec uenerat miniſtrari, & uolentibus ſe regem conſtituere, auſugit: docens abiturum prius ſeſe in regionem longinquā ad accipiendum Regnum: & tādē (in die, ſ. iudici) ſe uti Rex reuerſurum ad nos:

Eſa. 9.

Matt. 20

Ioan. 6.

Luc. 19.

Chriſtus nō niſi per paſſionē & mortem amplectibus eſt poſitus eccleſiæ

Et quemadmodū per eandē paſſionē & mortem amplexibus potitus eſt dilectiſſimę Sponſæ: quoniam etſi exiēs ex utero Virginis, ut ſponſus, exiuit de thalamo, Et Apoſtoli ab eo antē mortem collecti, filij dicti ſunt ſponſi: ut tamen illam ſibi glorioſam redderet, & ſponſam ſine ruga et macula faceret neceſſe fuit, ut traderet ſemetipſum pro ea: imò ut illam ſibi, re ipſa matrimonio iungeret, euaderentque duo in carnem unam, neceſſe fuit illam, ex latere eius in cruce dormientis reſingi, oſque fieri de illius oſſe, & carnem de illius carne, non minusquā Eua ex latere Adæ fincta ſit dormientis in horto, oſque & caro, ex illius oſſe & carne confecta: imò & illud matrimonium in Prothoparentibus adumbratum, in CHRISTO, magnū eſt redditum Sacramentum, ut ibidem Apoſtolus

Pſal. 18.

Matt. 9.

Ioan. 3.

Ephes. 5.

Gen. 2.

Cap. 5.

subdit: Ità & per eandem passionem & mortem, executionem sacerdotalis muneris est adeptus. Decuit enim ut talis nobis esset Pontifex, Sanctus, Innocens, Impollutus, Segregatus à peccatorib⁹, & celsior cælis factus: ut morte in ipso aborta: æterno, posset eò muneris fūgi, & in perpetuū saluare populū à peccatis.

Christus nõ nisi per passionē & mortem executionem sacerdotalis muneris assumptus est.

Sacerdotalis (inquam) muneris, Sed nõ iuxta ritum Leui, quandò quidem lege cruci affixa, & è medio CHRISTI morte sublata, affixum pariter et sublatum, legis Sacerdotium est. (Nam cum sacerdos censetur os Domini, quippè quo populus est instruendus de lege, & non secus ac sequester sit inter illum &

Sicut cruci Christi lex est affixa, ita & per illam leuiticò sacerdotiū è sublatum.

Deum, ut suis interuenientibus sacrificijs, populus expiatus, legis pollicitationum sit compos: necesse est, ut simul Lex currat & Sacerdotium: necesse ut lege translata uel abolita, ut & Sacerdotium pariter transferatur, uel deleatur.) Ergò etsi regnante Mose, regnauit

Aaron, CHRISTI tamen Euangelio refulgente, Sacerdos alius suffectus est, qui nõ fit iuxta mandatum legis carnalis, sed secundum uirtutem uitæ indissolubilis: Non (inquam) iuxta ritum Leui, sed iuxta ritum &

Sicut regnante mose regnauit Aaron ita Euangelio refulgente sacerdos alio suffectus est

ordinem Melchisedec, quemadmodum Oraculum admonet. Qui planè Melchisedec, Etsi in multis assimilatus est filio Dei: quippè qui Rex interpretatur iustitiæ, & q̄a Rex Salè, Rex dicitur pacis, Sine p̄re, sine m̄re, sine genea-

Col. 1.

Malac. 2.

Heb. 7.

Ibidem.

Psal. 109

Heb. 7.

Et si Melchisedec in multis assimilatus est Christo, maxime tamen in sacerdote illo assimilatus est

Sacerdotium Melchisedec, nedum sacerdotium excessit Aarons, sed & præstatiã Abrami.

In quo maxime sacerdotium Melchisedec, persimile est sacerdotio xpi

logia, nec initium nec finem uitæ habens (si-
quidem & in diebus CHRISTI, qui hæri
& hodie, & nunc, & in sæculum: qui in cœlis
est sine matre, & in terris est sine patre: cuius
generatio etsi iuxta carnem ab Euangelista
describitur, iuxta Diuinitatem tamen effari il-
lam nullus hominum potest: iustitia orta est,
& abundantia pacis) nihilominus in sacerdo-
tio illi persimilis maxime est. Non solũ pro-
pter excellentiam sacerdotij, quippè cui ne-
dum Aarons sacerdotium celsit, cum illi deci-

mas soluerit in Abramo: sed & Abrami præ-
stantia longè inferior apparuerit, (qui nõ mo-
dò Dei sacerdos est habitus, cum eo monen-
te altare sepe erexerit & uictimas imolauerit,
sed & insignes ab eo promissiones acceperit)
Quandò quidem illi Melchisedec benedixit,
& ob id, cum sine controuersia, minor à maio-
re benedictionem accipiat, illo se maiorem

ostendit: Sed (& potissimum) propter ritum
& ordinem sacrificij: Nempè qui Panem &
Vinum offerre solitus erat, quemadmodum
(Abramo à cede quattuor regum redeunte)
pro agendis Deo gratijs obtulit.

Et quanquàm non desunt qui mentiantur
Melchisedec non obtulisse Deo panem & ui-
num, sed Abramo eiusque uernaculis, ut re-
focillari possent, fingentes consuetum apud
Hebræos, ut redeuntibus è prælio, parta uicto-
ria, pararetur refectio à Principibus & Ma-

Ibid. 13.

Matt. 1.

Luc. 3.

Esa. 53.

Psal. 71.

Heb. 7.

Gen. 12.

13. & 22.

Ibid. 14.

Heb. 7.

Gene. 14.

Iudic. 8. gnatis: Vndè & Gedeon (inquiunt) suis mili-
 tibus, petijt à uiris Socoth, Date obsecro po-
 pulo panes qui mecùm est, quia ualdè defece-
 rūt, ut possimus persequi Zebeè & Salmanà,
 uictoria potitus, cōtrà Madiàn: Nihilòminus
 facile est commentum istud eludere, non mo-
 dò ex sententia Patrum, sed ex ipsis Diuinis
 literis. Siquidem (scriptura teste) Vernacu-
 li non solùm erant refocillati, sed & opimes
 ex hostiũ spolijs redditi: Et uerba Mosis, qui-
 bus oblatis panis & uini, rationem affert, com-
 mento euidenter obfistūt. Erat enim (inquit)
 Melchisedec Sacerdos Dei altissimi. Et sub-
 dit q̄ benedixit Abramo, & gratias egit Deo,
 dixitque: Benedictus Deus Abram, quo pro-
 tegente hostes in manibus eius dati sunt. Vbi
 cum nulla mentio sit refectiois, nulla men-
 tio consuetudinis è prælio reuertentibus: sed
 ideò panem & uinum esse oblatum, quia Mel-
 chisedec erat Dei sacerdos, & ob id Abrā be-
 nedictum, & ob uictoriam gratias altissimo
 persolutas: Conspicere licet, & cæcis, quā com-
 mentitiè hæc introducta sint, tum ad obscurā
 dum Sacerdotium CHRISTI, tum ad de-
 trahendum Missæ, & Sacramento altaris, si-
 cut facere, in suam ipsorum perniciem, nitun-
 tur hæretici. Tametsi, siquis & Abramo so-
 ciusq̄; exhibitos non reijceret panes & exhibi-
 tum uinum, ut refocillari possent, ob id tamē
 non euinceret, & panem quòq; ac uinum nō

*Hæreticorū
 commentum
 Quod tamē
 difficile non
 est eludere.*

*Verba Mosis
 cur panē &
 uinum obla-
 tit melchise-
 dec, commen-
 tum hæreti-
 corum euclō-
 dunt.*

Aug. ps.

109

Cypri. 2.

lib. epist. 3

Euseb. de

euangel.

dem. li. 5.

cap. 3.

Epipha.

Cōtrà he

re. lib. 2.

cap. 55.

Hiero ps.

109.

Theoph.

heb. ca. 5.

ENARRA. PONT. SIVE

exhibita Deo, ut illi debitas gratias ageret : cum nec longè foret à munere tanti regis uitoribus refectionem præstare, & debitum esset tam eximio sacerdoti, Deo solitum pro uictoria sacrificium incunctanter offerre.

Cur sacrificium crucis à multis dicitur secundum ordinem Melchisedec

Et quãuis non ibo inficias, Oblatum in cruce sacrificium à multis dictum iuxta ordinem Melchisedec, eò quod CHRISTI caro in illa oblata, uerè est cibus, & sanguis in ea profusus uerè est potus : Si tamen animaduertimus ritum Melchisedec fuisse offerre panem sub specie panis, & uinum sub specie uini: & non panem sub specie carnis, & uinum sub forma cruoris: meminerimusque

Ioan. 6.

Verè, ritum attempto Melchisedec, nõ nisi post mortem, iuxta illius ordinem sacerdotio functus est Christus.

CHRISTVM post mortem uocatum à Deo Sacerdotem secundum ordinem Melchisedec: Non solum erit sibi facile suaderi, sed euinci: non nisi post mortem & resurrectionem, uerè illum & absolute, iuxta illum ritum, sacerdotio fungi. Nam etsi in ultima cœna, non solum panem, suum in corpus conuertit, & uinum in proprium sanguinem transubstãtiauuit, sed uti Sacerdos iuxta ritum Melchisedec, Deo panem & uinum consecratum obtulit (Vt non modò Patrum constantissima sententia est, sed & scripturarum auctoritate deductum: eò quod Sanguis tunc consecratus, Seruatore teste, sanguis fuit noui testamenti, & ob id sanguis nõ siue imolatione: nõ minus quã sanguis ueteris testamenti, quẽ constat quod sine imolatione: non erat: Et cum

Christus in cœna sacrificauit, offerendo consecratum panem & uinum.

mandarit

Matt. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.
Heb. 9.
Exod. 24.

mandarit Apostolos ut facerent, quod factū planē ab illo conspexerant: & ob id nedum suum consecrare corpus & sanguinem, sed cōsecrare non sine imolatione: cū mandarit cōsecrare corpus pro nobis datum & fractū: & consecrare sanguinē pro multorum salute profusum) Satis constat q̄ in cēna sacrificium fecit. Preter id q̄ Ecclesia sacrosancta, quę columna & basis est catholicę ueritatis, credens illis ex uerbis (hoc facite in meam cōmemorationem) initiatos Apostolos sacerdotio: q̄ā, non modō fieri sine oblatione, non posse, nos docet: sed & ipsa Sacerdotes initians, & illorū uerborum (hoc facite) uim & robur expendens, ab initio & usq; nunc: & ob id, non sine Apostolica traditione, illorū loco, his suo iudicio, equiualeantibus: (Accipite potestātē offerre di sacrificiū in ecclesia Dei) semper est usa.

Licet (inquā) ita sit: Siquis tamē attendit q̄ et aliās **CHRISTVS** adhuc passibilis et mortalis, Diuina dispēfatione, discipulis, in ea glorię forma, quam habet in dextera patris, ostēdit sese, ut constantiores redderentur in fide, & tollerātiores præsurarū uitę præsentis: Nō detrectabit (ni fallor) etiam Diuina dispēfatione, illum (præsertim cum mōx transiturus erat ad Patrem, imō cum iām quodam pacto transierat, eo attestante: Etiam non sum in mundo, & ego ad te uenio) Melchisedechico sacerdotio functum: ad initiandū quidem,

Christus in cœna qd mādarit discipulis.

Quibus uerbis Apostoli initiati sint sacerdotio, et quē sensū Ecclesia, ex illis uerbis accipiat.

Qua ratiōe, i cœna Christus, & quo pacto, quāsi præueniens, do usus sit rō tu Melchisedec.

Luc. 22.

I. Cor. II

I. Tim. 3.

Luc. 22.

I. Cor. II.

Matt. 17.

Joan. 17.

ENARRA. PONT. SIVE

iuxtà hunc ritum Apostolos: & uerbo & facto instruendum de modo & ordine offerendi, tam augustissimi sacrificij: tametsi huius muneris executio absolutè, propriaq; CHRISTO fit, sed èti in dextera Dei. Vnde & Apostolus, postquam dixit in calce septimi ad Hebræos, qd Sermo iurisiurandi, Dei filium æternum constituit sacerdotem, iam consumatū, & redditū passione & morte perfectū, in initio octauæ inferendo subiunxit. Habemus ergò Pōtificem, qui sedet in dextera sedis magnitudinis in celis: Sanctōrū liturgos, & tabernaculi, quod fixit Deus & non homo.

*Expenditur
uerba Apo-
stoli, quæ pla-
nè pro uerita-
te conuincūt*

Quo in loco, cum perspicuè sermo sit de sacerdotio iureiurando constituto, & ob id iuxtà ritum Melchisedec ordinato: euidenter ostenditur CHRISTVM, in dextera Patris, iuxtà ritum hunc agere ministrum sacrum ecclesiæ Dei: suprà quam & Sacerdos magn⁹ præpositus est, ut non multò post Apostolus docet. Et Triumphantis quidem dicendo, Sanctōrum, liturgos (Siquidè qui sunt in Patria cum sint excellentissimè Sancti, hoc est, penitus mundi, firmi, & consecrati Deo, non immeritò absolutè, & ut sic dicam, anthomaticè, nuncupati sunt Sancti) Horum ergò minister est sacer, parando illis ac ministrando, iugem illam ac foelicissimam mensam, quam peracta nouissima cœna, legauit Apostolis: ut experti CHRISTI mensam in præsen-

Cap. 8.
Hebr. 9.

*Quo pacto
Christus san-
ctorum, qui
sunt in pa-
tria sit Litur-
gos, non rece-
dens à ritu
melchisedec.*

Luc. 22. ti peregrinatione, non ignorant, & quæ illis
 propinanda forent in coelesti patria: Et ego
 (inquit) Dispono uobis sicut disposuit mihi
 Pater meus Regnum, ut ædatis & bibatis sup
 mensam meam in Regno meo. Et quàmuis
 sine dubio ea in mensa distribuat suum cor-
 pus & sanguinem (Siquidem illa est perma-
 gnifica ac splendidissima cœna, in qua tauri
 & altitia sunt occisa, & omnia parata) Et per
 modum quidem cibi & potus, prouocans illos
 & dicens, Venite comedite amici, & inebria-
 bini charissimi: Venite comedite panẽ meũ
 & bibite uinum, quod miscui uobis (Nam &
 panem angelorum mâducabit homo: Et inebri-
 abuntur ab ubertate domus Dei) Quo qui-
 dem pacto etsi penitus non receditur à ritu
 Melchisedec, non distribuitur tamen sub in-
 uolucro sacramenti: quoniam non sub specie-
 bus materialis panis & uini, cum in Patria, uic
 sacramenta locum non habeant: Sed alio lon-
 gè suauiori & augustiori modo, quẽadmodũ
 & longè suauius & augustius, oblata, illa sup
 mensa, sũmũtur ac degustãtur: cũ nõ summã-
 tur ore corporeo, nec hauriantur haustu uic
 fidei: sed ore spũali, et haustu fruitionis eternæ.

Et si Christi
 stus uinus pa-
 nis, & potus
 in patria dõ
 stribuatur
 Sanctis, non
 tamen sub
 specie mate-
 rialis panis
 et potus, sed
 longè augu-
 stiori modo.

Hebr. 8. Militantis uerò, dicendo: Et tabernaculi quã
 fixit Deus & non homo. Nam etsi ecclesia
 huius peregrinationis insigniter adumbrata
 sit in tabernaculo Mosis: tantò tamen est illo
 præstantior & excellentior: quanto illud,
Exod. 26.
36. et 39.

*Ecclesia hu-
ius peregrina-
tionis, me-
re Taberna-
culum fixū
à Deo.*

tametsi ordinatum à Deo, fuit tamen fabrica-
tum ab homine (Inspice & fac iuxtà typum,
quem uidisti in monte:) est factum ex lignis,
tametsi selectis & præciosis: est factū nō fixū
sed mobile, ut de loco transferri posset ad lo-
cū: At præsentis peregrinationis Ecclesia, que
non umbraticum sed uerum est tabernaculū
Dei, non est facta ab homine, sed est facta à
Deo: à quo & ita suprā petrā est præfixa, ut
nullis turbinibus concuti possit: facta est non
ex lignis, sed ex lapidibus uiuis, hoc est, homi-
nibus uiua fide credentibus. In qua & nō mi-
nistat Aaron, sicut in tabernaculo Mosi: sed

Exod. 25.
Acto. 7.

Psal. 14.
Zach. 12.

Matt. 7.

I. Pet. 2.

Leui. 16.
Heb. 9.

*Christus per
ministros Ec-
clesiæ, quoti-
die offert cor-
pus & san-
guinē suum
Deo & pa-
tri.*

CHRISTVS. Nec ritu Leuitico, sed (ut di-
ctum est) Melchisedecchico: quotidie instrūē-
do mensam altaris, & impartiendo ac dispen-
sando sub inuolucro specierum materialis pa-
nis & uini (sicut & præsentis status natura re-
quirit) corpus & sanguinem suum, per mini-
stros Ecclesiæ: (per quos & illa etiam offert
Deo Patri) ad ecclesiæ suæ salutem. Siquidē
(ut subdit Apostolus) omnis Pontifex con-
stituitur in hoc, ut offerat Deo dona & sacri-
ficia. Vndē necesse est (inquit) ut hic aliquid
habeat, quod offerre possit. Quod proculdu-
bio est suum corpus, & sanguis. Non quod illa of-
ferat, modo cruento (quod semel fecit in cruce)
sed incruento, quod fit quotidie in altari.
Id uerò quod subdit: (Nā si esset super terrā)
hoc est, si mortalem adhuc uitam duceret (iā

Heb. 8.

Ibidem.

*Christus si
mortale ducet*

non esset Sacerdos: quod multis censetur ob-
 scurum, ex præmissa ueritate clarissimū est.
 Si enim sacerdotium nactus est in dextera
 Dei, constat quod eo fungi non debuit, dum hic
 ageret inter nos. Præter id quod (ut sequitur)
 non defuissent qui iuxta legem offerrent mu-
 nera, quæ deseruiunt exemplari & umbre cæ-
 lestium. Nam adhuc uiueret lex, & ob id ui-
 ueret & Sacerdotium legis. Ergo non defe-
 cissent umbræ, & ob id nec quæ deseruiunt
 exemplatis à coelo. Adde, Quod & CHRIS-
 TVS uiuens apud nos, Sacerdos non foret iux-
 ta legem, cum non esset de tribu Leui, sed Iu-
 da: de qua tribu nemo præsto fuit altari: nec
 secundum ordinem Melchisedec, quoniam il-
 lo (ut dictum est) non fungitur, nisi post mor-
 tem, et in dextera Patris.

Verum etsi ex sacris literis hæc constantis-
 sima sunt, & nemini orthodoxorum maxi-
 me non probanda: Id tamen quod ex his ma-
 nifestè consequitur (Missam scilicet esse sacri-
 ficium: Aut in celebratione Dominicæ cæ-
 næ, quæ quotidie fit in Ecclesia orthodoxa,
 offerri corpus & sanguinem CHRISTI) ab
 omnibus forsitan, non unanimiter acceptatur:
 Ideo puto re ingratam non fecero, si quod (mea
 sententia) catholice sentiendum est, explicauero.
 Attendendum est itaque quod etsi nullus detrectare potest,
 in Missa non modo simplex, sed & multiplex
 fieri sacrificium, cum in ea, & sacram annuncietur

ret uita quo
 modo Sacer-
 dos non esset.

De augustis-
 simo sacri-
 ficio Missæ.

In missa sa-
 crificium mul-
 tiplex.

ENARRA. PONT. SIVE

euangelium, cuius annunciatio Paulo sacrificium est, ut in Epistola ad Romanos: *Et ob- Cap. 15.*
 tremenda illius mysteria mirum in modum
 exerceatur fides, quæ ab eodem sacrificium di
 citur, ut in Epistola ad Philippenses: Et mul- *Psal. 49.*
 tæ præces & laudes exsoluantur Deo, quæ sa- *Eccl. 140.*
 crificia dicta sunt, in uarijs scripturarum locis: *Ose. 14.*
 Et demùm CHRISTI corpus & sanguis,
 mirificè in altaris Sacramento cõtenta, in gra
 tiarum actionem Deo peculiariter offeratur,
 quemadmodùm ad Corinthios Apostolus do- *1. Cor. 10.*
 cet (Calix benedictionis, cui benedicim⁹, hoc
 est, sacrificando Gratias agimus, nonne com-
 municatio sanguinis CHRISTI est? Et Da *Psal. 115.*
 uid in Psalmo: Quid retribuã Domino pro
 omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salu-
 taris accipiam, & nomen Domini iuuocabo:
 Et in Canone Missæ: Pro quibus tibi offeri-
 mus, uel qui tibi offerunt hoc sacrificium lau-
 dis) Vndè nec his Lutherani refragant: imò
 Missam Eucharisticum sacrificium, constan-
 ter affirmant: Nihilòminus non omnibus cõ-
 fessum est, in Missa offerri sacrificium p̄ pec-
 catis: Imò hoc à Lutheranis obstinatè reijci-
 & à Catholicis non uniformiter approbatur.
 Pertinaciter à Lutheranis reijcitur, quia cū
 unica (inquiunt) CHRISTI oblatione in
 cruce, exhausta omnia sint peccata, ut scribi-
 tur ad Hebræos, constat (ut ibidem notat A- *Cap. 9.*
 postolus) q̄ ultra oblatio nō remanet pro pec *Cap. 10.*

*Missam esse
 Eucharisticū
 sacrificiū Lu-
 therani cõce-
 dunt, sed p̄pi-
 tatoriu pro
 peccatis obsti-
 natè reijciūt*

catis. Et cum sine sanguinis effusione remissio peccatorum non sit (ut in eadem asseritur) frustra in Missa, ubi etiam ne sanguis effundatur, maxima interminatione cauetur, pro peccatis sacrificium extorquetur. Ergo uel Apostolo est refragandum, uel missam esse pro delendis peccatis sacrificium, est penitus reijciendum. Non uniformiter à Catholicis approbatur, quoniam etsi omnes admittunt sacrificium esse pro peccatis, sunt tamē qui peccatorum nomine, hoc in loco, nolunt accipere culpas, sed solummodò poenas. Et id ea potissimum ratione, quia si Missæ sacrificio suffragaretur culpis, necessariū (inquiūt) non erit poenitentiae sacramentū: Et tamen scriptū est, Ni si poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis.

Verū si Patres orthodoxos consulimus, & uim oblati in Missa sacrificij diligenter expendimus: ni fallor, Et ueritas, Et catholice ecclesie sensus, aliter habet: quandoquidem Illi docent & Ecclesie usus confirmat, oblationem qua CHRISTI corpus & sanguis in Missa Deo offertur, sacrificium propitiatorium ac expiatorium esse pro peccatis, hoc est, pro culpis & non solum pro poenis. Si quidem Cyprianus in Sermonē de coena Dominica, hoc Missæ sacrificium holocaustum asserit pro expurgandis criminibus nostris; Alexander primus, Sacrificium pro ingentibus delictis & peccatis; Augustinus oblatio

Multorum catholicorum am gustia.

Missam esse sacrificium propitiatorium ac expiatorium pro peccatis hoc est, pro culpis et poenis.

Cyprianus

Alexander primus Augustinus

nem, qua brutali sensu exuimur: Et Damascenus uiuificatricē hostiam animarum nostrarum. Adde Verba sacerdotis ex institutione ecclesiæ: pro innumerabilibus peccatis & negligentijs meis, Et in Canone Missæ: Quam tibi offerimus, uel qui tibi offerunt, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Quid obsecro desideratur apertius? Certè nemo (si non fallor) brutales sensus, crimina, ingentia peccata, negligentias, detorquebit ad pœnas: Nemo uiuificatricem hostiam interpretabitur nisi ratione culpæ, quæ & sola animā necat.

Nec quidē immeritò Sacrificiū affirmatur pro culpis, quādò ut (Cyprianus & Crisostomus docent) eiusdē est penitus efficacix, & eiusdē prorsus uirtutis, est hoc sacrificiū Missæ, cū sacrificio, quod patratū fuit in cruce, quādò quidē (ut probè Crisostomus asserit) illudmet in semetipso continet. Et uerè sic est, quoniam continet CHRISTI corpus pro nobis datū, & fractum: Et illudmet sanguinē, pro multis in peccatorū remissionem effusum, ut perspicuè ex formis cōsecrationis habetur. Siquidem in forma sanguinis, apud nos, habetur: Qui pro uobis & pro multis in remissionem peccatorum effunditur: & in forma corporis apud græcos: Quod pro uobis datur & frangitur, Et constat (catholica attestatē ecclesia) formas sacramentorū id efficaciter facere, quod

Ponderanda sunt tam clara uerba Sæclorum.

Sacrificium missæ eiusdē est uirtutis cum sacrificio crucis, & qua ratione.

Damascenus lib. 4. Cap. 14.

Cyp. i ser. de bapt. et manif. Tri. Chrys. homi. 17. ad Hebræ.

uerbis ipsarum exprimitur. Est, inquam, illudmet sacrificium, quod fuit in cruce, sed ex parte rei oblatæ: tamen si nõ iuxta eundẽ esse modum: cum in cruce, res oblata fuerit in esse naturali, uisibili, & omnibus manifesto: hic uerò in esse offeratur sacramentali, modo inuisibili, & mysteriis multis concluso. Quod tamen nec præstantiæ, nec uirtuti tam augustissimi sacrificij præiudicium facit: cum & rerum modi (quemadmodũ & scitè dicunt: eò maximè q̄ rebus posteriores sunt) illarum uires & naturas, immutare nõ possint. Non est idẽ ex parte oblationis, cum longè alia oblatione fuerit oblatum in cruce, ab ea qua offertur quotidie in altari. Quæ res, cum nõ pauca scitu digna contineat, accuratius excutienda est.

Attendendum est itaq; q̄ oblatio in cruce facta, cum ad genus (si dicere fas est) spirituum pertineat oblationum, ueluti quo exhibemus (adhortante Paulo) corpora nostra, hostiam uiuentem, sanctam, beneplacentẽ, per carnis mortificationẽ, Deo: Vel quo uoluntariè offerimus nos passioni & morti, ut Martires faciebant, pro CHRISTO: ad genus spiritualis pertinet sacerdotij, & nõ ad externi & uisibilis: Ad quod non quidem omnes, sed aliqui ex hominibus sunt assumpti, et pro hominibus constituti, ut offerant Deo uictimas & sacrificia. Vnde nec aliqua externa ceremonia, oblatio facta fuit in cruce, quemadmodũ,

*Sacrificium
Misse dem
quod sacrifi
cũ crucis ex
parte rei ob
latæ, & non
ex parte ob
lationis.*

*Scotus et
Alij.*

Rom. 12.

Heb. 5.

*Oblatio à
Christo in cruce
facta, ad
genus perti
net spiritua
lium oblatio
num: Et ob
id ad genus
sp̄ialis sacer
dotij.*

externa, & nō simplici cæremonia, oblatio facta fuit in cœna. Dixi (si dicere fas est) propterea q̄ me non fugit, oblationem à CHRISTO in cruce factam, opus tam egregiū extitisse, imò tam heroicum, & plusq̄ heroicū: ut meritò quoduis genus nostrarum actionū transcendat. Quandoquidē operi tam arduo, ut magis arduum cogitari non possit, non solum promptissima se uolūtate exposuit (oblatum est quia uoluit: Tunc dixi, Ecce uenio) sed ardentissima illi sese dilectione obiecit (Ego baptismo habeo baptizari, & coarctor donec perficiam illum) Et id quidem non pro hominibus bonis & iustis: pro quibus (iudicio Pauli) forsā herōum aliquis, mortem oppetere posset: Sed pro hominibus malis & impijs: imò pro hostibus & suis capitalibus inimicis. Et id non modò ut eriperentur à morte, & reconciliarentur cum Deo: Sed & ut immensis locupletarētur thesauris, & cœlestibus obruerentur Cornucopijs. Ergò opus fuit, quod longè superat omne genus actionum nostrarū.

Esa. 53.
Heb. 10.
Psal. 39.
Luc. 11.

Roma. 5.

Ibidem.

Oblatio à Christo in cruce facta op̄ fuit tam insigne, ut esset plusquā heroicum.

Oblatio à Christo in cruce, quo pacto per Spiritum Sanctū fuerit, sicut docet Apostolus.

Opus uerè (ut Apostolus dicit) per Spiritum sanctum factū: quoniā opus tam longè superans humanas uires, q̄ necessariam habuit assistentiam Spiritus sancti: Imò maximam illius copiam, impulsione, cōmotione, cōcitatione: & eius singularissimā operationē. Tametsi non reijcio uerbum Apostoli (Qui per Spiritū sanctū obtulit semetipsum Deo).

Heb. 10.

etiam intelligi posse de CHRISTI uolunta
 te, cū uoluntas in scripturis, Spiritus nōnunq̄
 appellata sit (Spiritus quidē promptus est: Et
 Beati pauperes spiritu:) Quæ & sancta est
 quia prorsus est, à terrenis affectibus munda,
 ergà Deum cōstans, & firma, in omnibus di-
 uinæ maiestati addicta, & illi unice consecra-
 ta. Quæ tamen & in CHRISTO non solū,
 nō sunt sine assistentia Spiritus sancti, sed nec
 sine plenitudine eius: Cui & sine mensura da-
 tus est, quemadmodū & Ioannes testatur.

Cap. 3.

Oblatio autē quæ quotidie fit in altari, ad ge-
 nus pertinet sensibilū actionum: Et ob id, ad
 genus externi uisibilisq; sacerdotij, ad quod
 nō omnes sumus uocati. Vndē & si fit per spi-
 ritum, hoc est per actum internum uolūtatis
 (quoniam requiritur semper offerentis inten-
 tio) & ut est à CHRISTO, nunq̄ nō fit per
 spiritum sanctitatis & ardentissimæ dilectio-
 nis: Non tamen semper ut est à ministris: sed
 tantū dum offertur à bonis, & membris
 CHRISTO, per charitatem coniunctis. Fit
 quòq; externis cum cæremonijs, quoniā cum
 sensibili acceptione panis in manibus, cum
 eleuatione oculorum ad cœlum, cum benedi-
 ctione, gratiarum actione, et fractione: quem-
 admodum in cœna Dominus fecit, & facien-
 dum suis ministris instituit.

Oblatio quæ
 quotidie fit
 in altari ad
 genus perti-
 net sensibi-
 lium actio-
 num. Et ob
 id ad genus
 externi sa-
 cerdotij.

Amplius. Oblatio in cruce facta realiter Oblatio in
 fuit cruenta, quia cum reali effusione sanguinis cruce facta

*extitit cruce
ta realiter,
sed que fit
in altari est
cruenta my-
sterio.*

nis. Non quod **CHRISTVS** sibi manus iniecerit, aut semet cruci affixerit: sed quia non nisi, eo permittente, imò uolente, in illum iniectæ sunt manus, & à ministris est eius sanguis effusus. Oblatio quæ fit in altari, realiter nõ est cruenta, quia non realiter effunditur sanguis: sed est cruenta mysterio. Et mysterio, tum rememorationis, & enunciationis cruentæ, hoc est, sanguinis effusi in cruce (hoc facite in meâ cõmemorationem: Et mortem Domini annuntiabitis donec ueniat) Tum mysticę significationis & representationis: quandõ quidem eam ob rationem seorsum corpus cõsecratur & sanguis, ut mysticè Domini mors significetur, & (ut fieri congruit) omnibus exprimitur. Quam tamen mysticam effusionem sanguinis, tanti existimarunt Patres, ut eam ob rem, in hoc præstantissimo Missæ sacrificio, **CHRISTVM** immolari tradiderint: ut Augustinus in libro sententiarum Prosperi: Et Chrysostomus in quapiã homilia de Encenijs.

*Oblatio in
cruce, facta
est semel, cer-
ta die, & lo-
co, sed que
fit i altari ve-
petitur quo-
tidie passim
& in omni
loco.*

Item. Oblatio in cruce facta, facta est semel: quoniam quemadmodum alijs, ita & **CHRISTO** statutum est (ut inquit Apostolus) semel mori: Et **CHRISTVS** resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: Facta est certa die, quoniam facta est quintadecima Luna (Siquidẽ quando celebrabatur Pascha, Pascha nostrum immolatus est **CHRISTVS**) Facta est certo loco,

Luc. 22.
1. Cor. 11.

*Christus
imolatur
in missa.*

Heb. 9.
Roma. 6.

Exo. 12.
1. Cor. 5.

Heb. 13.
Matt. 27.

quoniam extrâ castra passus est, & in eo qui dicitur Caluariz locus. Oblatio quæ fit in altari, repetitur quotidie: Propter quod dicta est sacrificium iuge, oraculo Danielis: Celebratur passim & ubique: propter quod dicta est sacrificium mundum quod in omni loco fit, uaticinio Malachiz.

Cap. 8.

Cap. 11.

Oblatio in cruce facta (quo ad sufficientiam) facta est pro peccatis totius mundi (Ipse enim propitiatio est pro peccatis nostris

I. Ioan. 2.

nec modo pro nostris, sed & pro totius mundi) Et constat q̄ propitiatorem Deus illum fecit per fidem in sanguine eius, ut Apostolus dicit: Licet quo ad efficaciam, in hoc profecerit solum fidelibus: quorum exhausta peccata,

Roma. 3.

ut scribitur ad Hebræos. Vnde & si CHRISTVS Saluator est omnium, maximè tamen fidelium, ut alibi docet. Oblatio quæ fit in altari, solum fit pro peccatis fidelium, quemadmodum & Missæ Canon ostendit: Nec (ut Augustinus inquit) in ecclesia offertur corpus CHRISTI, nisi pro his, qui membra sunt CHRISTI. Vnde & sexta feria maioris hebdomadæ, quando recolitur passio Seruatoris, & si in Missa quæ tunc celebratur, pro infidelibus præces funduntur: in illa tamen, altaris sacrificium non offertur, quemadmodum nec CHRISTI corpus consecratur.

Cap. 9.

I. Thi. 4.

Demum Oblatio in cruce facta, à CHRISTI

Oblatio in cruce facta est pro peccatis totius mundi, sed quæ fit in altari, solum fit pro peccatis fidelium.

Oblatio in cruce à Christi

sto facta est per seipsum: Sed que in altari, fit à Christo per ministros Ecclēsie. **STO** facta est per seipsum (Ego, inquit, sanctifico meipsum: Et Paulus: Tradidit semetipsum pro peccatis nostris) Propter quod fuit infiniti meriti, & infinitæ uirtutis, sicut & alię actiones eius, quas fecit in præsentī uita: & propter infinitatem personæ: & propter infinitatem gratiæ & charitatis, quæ erant in eo, et in statu, in quo per semet, & in persona propria mereri ualebat. Vnde & se extendit ad omnes nedum præsentēs, sed præteritos, & futuros (Siquidem ea una oblatione, in æternū consumauit, qui sanctificantur, ut Apostolus dicit) Oblatio quæ fit in altari, & si quidē fiat à **CHRISTO**, fit tamē ab eo, per ministros ecclesiæ: quos scilicet in hoc opus ministerij euocauit, et ritē ad id honoris assumpsit. Ioan. 17.

Oblatio quæ fit in altari & si ut exit à Christo in finitatem habet, non tamen ut exit à ministris Ecclesiæ.

re & si oblatio hæc, ut exit à **CHRISTO** infinitatem habet, & apud Deū maxime, imò infinitæ est acceptationis & benedictionis: Quippè quæ ab illo est infinito supposito, & unice dilectissimo filio, in quo nunq̄ non sibi, & benè, et infinitè complacuit: Vt tamen progreditur à ministris ecclesiæ, & si quandoq; suis demeritis Deo non mediocriter displicet, cum illi malorum ministrantium, incensum fit abominatio, & odiat obseruantias Sabbati & Neomeniæ: Vt tamen ex illis proficiscitur in persona ecclesiæ, magnæ semper apud illum habetur præstantiæ & acceptationis: & si non supremæ, uel infinitæ. Propter quod Heb. 10.

Matt. 3.

Esa. 8.

17.
 Apoc. 22.
 Efa. 9,
 Apoc. 8.
 sicut ecclesia quantūuis iusta & sancta, dum hoc uersatur in stadio, nunq̄ non petit, ut iustificetur & sanctificetur adhuc, iuxta uerbū Euangelistæ: & quilibet qui in ea sanctus & iustus est, nunq̄ non nititur, ut fiat magis sanctus & iustus: Itā licet non dubitet suam oblationem fore Deo ratham, acceptam, & benedictam: non temerè tamen petit, ut apud illum sit ratha, accepta, & benedicta quemadmodum habetur in Canone. Et quoniam certissima est, quòd nihil per CHRISTVM Deo oblatum, non est maximè gratum & acceptum: per illum orat ut hæc sua oblatio in conspectum eius ascendat. Qui sicut non indignatur esse pro nobis ille magni cōsiliij Angelus, per quem (ut legimus in Apocalipsi) ascendit fumus aromatum, hoc est, orationes nostræ coràm Deo, itā dignetur esse huius oblationis nostræ portitor coràm illo: ut per eum cumulatissimam benedictionem recipiat. Propter quod dicit in Canone. Iube hæc perferri per manum sancti Angeli tui, in sublime altare tuum, in conspectum Diuinæ Maiestatis tuæ.

Et quanq̄ itā est, quanq̄ CHRISTVS hoc sacrificium offerat per ministros, qui & offerunt in persona ecclesiæ: Nihilòminus fr̄ quis attendit CHRISTVM nedum ecclesiæ esse Liturgū sed Caput, & ob id, & influere, & operari in omnibus suis membris: imò &

Cur petit ecclesia ut oblatio qua fit in altari sit Deo ratha, accepta et benedicta.

Christus ille Angelus de quo mentio est in canone.

ENARRA. PONT. SIVE

Membra Christi non solum operantur per eum, sed in persona eius. tam intimè habitare in singulis, ut singula non solum operentur per eum, sed ueluti in persona eius: ut sicut Apostolus donat in persona CHRISTI, ita & quilibet capiti CHRISTO coniunctus, in illius persona multa opera faciat: facile deducere poterit, quod non solum oblatio progrediens à ministro in persona Ecclesie progreditur in uirtute CHRISTI, qui operatur in membris: sed & progreditur à ministro, ut in persona eius: Non minus quàm cum baptizat (quonia CHRISTVS est qui baptizat) aut cum consecrat (quoniam dicit, hoc est corpus meum, quod constat non dici in persona propria, sed in persona CHRISTI) Et ob id necesse est ut miram habeat efficaciam, imò & quodammodo infinitam.

1. Cor. 2.

Oblatio ministri in persona Ecclesie non modo ab illo progreditur in uirtute christi, sed & ut in persona eius.

Matt. 3.

Quo pacto et ratione oblatio que fit in altari in numeris quodammodo sufficere possit, & innumerus pariter applicari.

Ergò necesse est ut una oblatio, hac sub consideratione accepta (etiam si Minister non fuerit acceptus Deo) innumeris quodammodo sufficere possit: Tametsi nulli proficiat, nisi fidè & deuotionem habeat. Quibus & iuxta intentionem CHRISTI peculiariter applicatur, non secus ac sacrificium, quod peractum fuit in cruce. Applicatur & intentione ecclesie, & ministri particularis: Sed semper iuxta fidè & deuotionè, fructus illos sequitur, pro quibus & in Canone præces funduntur, sacerdote dicente: Et omnium circumstantiù, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio.

Ergò (ut paucis rem absoluam) fatendum constan-

constantissime est augustissimum hoc sacrificium Missæ, ita sacrificium esse pro peccatis: ut non solum per illum suffragetur pœnis, sed culpis. Et ex parte rei oblatæ, dubitari non potest, nisi dubitetur de sacrificio crucis: cum non solum eiusdem sit efficacitæ, sed illud in se ipso contineat. Ex parte uerò oblationis, si capitur prout exit à **CHRISTO**, etiam nemini refragari licet, nisi refragetur alijs actionibus eius: si ut progreditur à ministro, & quidem in persona **CHRISTI**, pariter dubitandum non est: in persona quòque Ecclesiæ suffragari etiam non mediocriter potest, imò & ut fit in persona ministri particularis: præsertim si fit in gratia & dilectione Dei.

Nec obstat quod de unica **CHRISTI** oblatione inducunt hæretici: quòdque non relinquitur hostia pro peccatis: Quoniam ibi sermo est de oblatione **CHRISTI** in cruce, quæ exhausta sunt (ut dictum est) fidelium peccata: quæ & realiter est cruenta, & iterari non potest. Hec autem quæ fit in altari, realiter non est cruenta, & iteratur qualibet die, et ob id illi repugnare nõ potest: præsertim quia instituta non est, propter illius insufficientiã, sed propter diuinæ gratiæ exuberantiam. Nec enim quæ Deus per **CHRISTVM** instituit, minus sunt existimanda, si humano sensu, uideantur superflua: sed magis suspicienda, quò magis sũt liberalia. Sufficiebat quidem redem-

Summa, quò modo sacrificium Missæ constantissime sacrificiũ sit pro peccatis, nõ modo ex parte rei oblatæ sed ex parte oblationis.

Diluuntur hæreticorũ obiectiones.

Oblatio quæ fit in altari non est instituta propter defectũ oblationis in cruce, sed propter exube-

ENARRA. PONT. SIVE

aptiã liberalitatis Diuine.

Hæc sunt diligenter notanda, quoniã ad multa deferuunt.

Cur et si oblatio crucis est sufficientissima, altaris oblatio est nihilominus necessaria.

ptioni mūdi; guttula sanguinis **CHRISTI**, & tamen placuit totum effundi. Sufficiebat **CHRISTI** passio & satisfactio in persona propria infinitis mundis: & tamen uoluit ut patiatur & satisfaciat, etiam in persona ecclesiæ: imò in singulis membrorū suorum. Sufficiebat ad constituendum exuberantissimū infinitumque indulgentiarum Thesaurum uel minima passionum **CHRISTI**: & tamē non modò in illo placuit omnes suas pœnalitates includi: sed & multorum Martirum & Sanctorum, ut sacrosancta definiuit Ecclesia. Nec modò id cedit in exuberantiã gratiæ, ac munificentiam Dei: sed & in nostram maximam frugē: quippè qui magis urgemur præsentibus q̄ remotis. Dico itaq; q̄ etsi oblatio crucis plusq̄ sufficientissima in suo genere est: nihilominus & oblatio Missæ, ex diuina institutione, necessaria est, & propter liberalitatem Dei, & propter commodum electorum suorum. Propter quod & illa est suscipienda, & hæc non est deferenda. Imò hæc illius beneficium nobis agglutinatus reddit, & exuberantius illius fructum percipere facit.

Quod autē de effusione sanguinis, ad peccatorū remissionē obiciunt, minus præmissis obstitit: Propterea q̄ nemo est qui nō probeat sine **CHRISTI** morte (Deo sic disponente) peccata nobis remitti non posse: quippè qui peccata nostra pertulit in corpore suo super

1. Petr. 2.

lignum, ut peccatis mortui, iustitiæ uiuamus: cuius & liuore sanati sumus. Vnde & si sine cruento crucis sacrificio, Missæ sacrificiū suffragari nō posset, nō frustrā tamen dicitur institutum: cum uirtutē eius contineat, & nobis semper presentaneum, magisq; locuples reddat. Quāq; & dici potest, q̄ esto, sine sanguinis effusione remissio peccatorū non fiat, nō propterea sacrificium Missæ, sacrificiū negabitur pro peccatis: quoniā & si in illo, realiter sanguis nō funditur, funditur tamē mysterio: & quidem tam eximio ut à Patribus **CHRISTVS** immolari dicatur: quod ad uerba Pauli, forsā sufficere potest.

Sine cruento crucis sacrificio, sacrificiū altaris peccatis suffragari nō posset.

Etiam missæ sacrificiū (si quis rectē intelligat) sine sanguinis effusione non fit.

Et quoniā uerum uero consentit, fieri non ualet, ut hæc catholica ueritas catholicā ueritatem oppugnet. Ergo impossibile est, ut penitentiæ necessitati refragret, imò ad penitentiam maximē cōfert. Cum enim poenitentia, si uera poenitentia est, donū sit Dei, ab illo planē impetranda est. Et si orationibus impetratur, quantò magis Missæ augustissimo sacrificio? Ergo cū offertur pro culpīs, ideò offertur ut Deus dignetur largiri poenentiā his, qui in peccatis sunt, ut resipiscant, & liberentur à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur. Non rectē igitur opinantur, qui putant hinc poenitentiæ necessitatē excludi: Et temerē imaginantur qui credunt actuales culpas, sine poenitentia, sacrificio isto dimitti, aut quouis alio ope-

Missæ sacrificiū ad impetrandā poenentiā maximē cōfert.

Nō rectē opinantur qui cōcesso missæ sacrificio pro peccatis putant poeni-

2. Thi. 2.

67. 2.

ENARRA. PONT. SIVE

*scilicet necessi
satis excludo*

re bono. Et quanq̄ poenitentia impetrare, & per hoc, culparum uenia obtinere, conuenire possit multis bonis operibus: ut orationibus, ieiunijs, elemosinis: nullo tamē efficacius, nullo locupletius, quā hoc præstantissimo sacrificio: Cū & in illo CHRISTI sanguis peculiariter cōsecratur & offeratur, in remissione peccatorū, ut quilibet facillē psuaderi potest.

Matth. 26.

*Resumitur
de sacerdotio
Christi.*

Et ut de CHRISTI sacerdotio prosequamur, Cū haec tenus dictum sit, eo de munere, quo sedens in dextera Patris, per ministros suos, in ecclesia fungitur, præsentis peregrinationis: iuxta ritum & ordinē Melchisedec: quā ipsum constituit propriē sacerdotem, pertinetq̄; ad uisibile ministeriū, & genus sensibilis sacerdotij: Superest ut de ipsius sacerdotio spiritali, quod (tametsi in ipso uelut ī capite est

*Christus suū
spirituale sa
cerdotiū, cō-
mune facit
omnibus suis
membris.*

longē præstantius, quemadmodū & à Deo, suis præ participibus unctus est, longe locupletius) commune facit omnibus suis membris: cum & Christiani omnes, eō muneris sint dignati, quia omnes spiritali sacerdotio insigniti, ut scriptura docet: (Vos genus electū, Regale sacerdotium, Gens sancta, Populus acquisitionis. Et fecisti nos Deo nostro, Regnum & Sacerdotes: Et quē accedentes lapidē uiuum, ab hominibus reprobatū, à Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquā lapides uiui superedificamini domus spiritalis, in sacerdotium sanctum) aliquid affe-

Psal. 44.

*1. Petr. 2.
Apo. 1.5.*

1. Petr. 2.

ramus. Et quāquā genus hoc sacerdotij sit spiri-
Ibidem rituale, & ad offerendum (ut Petrus subdit)
 hostias spirituales, & acceptabiles Deo, per IESUM
 CHRISTUM: non opus est tamen, *Non opus est*
 ut res p̄ spirituales sacerdotes oblatae, sint prorsus
 spirituales; imò & possunt, & frequenter, *ut res p̄ spiri-
 tuales sacer-
 dotes oblatae
 semper spiri-
 tuales res
 sint.*
Psal. 50. esse corporeae. Nam licet in sacrificio spiritus
I. Cor. 14 contribulati, & contritionis cordis: Item: in sa-
 crificio laudis psallentis spiritu, psallentis &
 mente: res oblatae dici possint spirituales: In
Heb. 13 sacrificio tamen beneficentiae, & temporaliū
 communicationis: Rursum: Cum exhibem⁹
Roma. 12 corpora nostra, hostiam uiuentem Deo: Cū
 ad imitationem CHRISTI, qui tradidit se-
 metipsum pro nobis, hostiam & oblationem,
Ephes. 5. in odorem suauitatis: & nos pro fratribus in
 sacrificium & oblationem, animas nostras ex-
 ponimus: res oblatae sunt magna ex parte cor-
 poreae. Quare spirituales dictae sunt hostiae,
 non ex ratione rei oblatae, sed ex interna spiri-
 tuali, hoc est, Spiritu sancto suggesta, & ab il-
 lo sine omni extrinseca cetermonia, nobiscum
 cooperata oblatione, sunt Deo exhibitae. Vnde
 & hostia oblata p̄ nobis in cruce, quia ma-
 xime per Spiritum sanctū est oblata, hostia
 spiritualissima fuit, & ad spirituale CHRISTI
 sacerdotium pertinens. Ergo forte non
 temere, satis superq; prestitum arbitrabimur,
 si hac de re paucis praelocuti, cum illis tadem,
 enarrationem hanc absoluerimus.

*Quo pacto
 intelligendū
 sacerdotes
 spūales, ho-
 stias offerre
 Deo.*

*Hostia i cruce
 oblata, ho-
 stia spiritua-
 lissima fuit.*

ENARRA. PONT. SIVE

De spiritua-
li sacerdotio
Christi.

Sacerdotiū
legis carnale
umbrā præ-
tulit sacerdo-
tij spūalis.
Et carnale sa-
cerdotiū Aa-
ronis spiri-
tualis sacer-
dotij Chri-
sti.

Sacrificium
expiationis,
Maximè præ-
figuravit sa-
crificium cru-
cis.

Igitur cum umbram haberet lex futuro-
rum bonorum, hoc est, spiritualiū, quæ & nos
manent in patria, in qua benedicendi sumus
in omni spirituali benedictione, et non ipsam
imaginem rerum: quippè quæ neminem ad
perfectum adduxit, sed seruire fecit solum in
cibus, potibus, uarijs baptisimatibus, & carnis
iustitijs, usq; ad tēpus correctionis impositis:
neesse est, ut & sacerdotiū legis carnale, um-
bram præferret futuri sacerdotij spiritualis.
Ergò neesse ut carnale sacerdotiū Aaronis,
umbrā gereret spiritualis sacerdotij CHRIS-
TI: non tantum quia sicut ille erat summus
Sacerdos & uelut caput omnium sacerdotū le-
galium: ita & CHRISTVS summus est sa-
cerdos & uerè caput omniū spiritualium: aut
quia sicut Aaronis unctio tantæ existit copię,
ut à capite dimanarit in barbā, & usq; in orā
uestimenti: ita et unctio CHRISTI ad extre-
mum usq; effunditur membrū, ut nullū spi-
ritualis munere sacerdotij non cōsecretur: Sed
quia præcipuū Aaronis sacrificium, quod pla-
nè sacrificiū fuit expiationis, præsignauit ma-
ximè sacrificium quod ille fecit in cruce. Nā
illud nos habem⁹ altare, hoc est, illo in CHRIS-
TO uerè sacrificio subuenimur, de quo eadē
di potestātē non habent, qui tabernaculo ser-
uiunt: Quandoquidē in CHRISTO bene-
ficiū illud assequimur, quod in sacrificio il-
lorum adumbratum est animalium: quorum

Heb. 10.

Ephes. 1.

Heb. 7.

et. 9.

Psal. 132.

Heb. 13.

Psa
Lu
Esa
et.

Hel
Ibi
et.
8. et.
et.

fanguis per Pontificem ferebatur in sancta,
 & corpora cōburebantur extrā castra: quod
Leui. 16. proculdubio expiationis sacrificiū est. Quod
 quidem, mactatis uitulo hircoq; , pro Pontificis
 & populi ignorantijs, semel offerebatur in
 anno, septimo mense, & die decima mensis,
 Pontifice ingrediente in Sancta sanctorum:
 loto corpore, uestibus sanctis lineisq; , tunica
 scilicet, feminalibus, zona & Cydari, religioſe
 induto, & sanguine dictorum animalium se-
 cūm allato: ut ex timiamate factō suffito,
 utranq; Propitiatoriū partem, uersus scilicet
 Occidentem & Orientem, digito septies, san-
 guine illo, conspergeret, & ita illum ab im-
 munitia filiorum Israel, à præuaricationi-
 bus & eorum peccatis expiaret.

*Ordo & ritus
 expiatio-
 nis sacrificij*

Siquidem & CHRISTVS in anno, non
 quem facit cursus corporalis solis: sed quem
Psal. 64. Deus cursui præstituit cœlestis gratiæ: In an-
Luc. 4. no benignitatis diuinæ, remissionis peccati,
Esa. 61. retributionis iustitiæ, & perpetui Iubilei: In
Ch. 63. anno deniq; placabili & tempore accepto do-
 mino Deo nostro: Nec quidem à diebus an-
 tiquis (tam etsi munificentissimè eius manus,
 nunq̄ non fuerint plenæ dilectionis & gra-
 tiæ) Sed, ut inquit Paulus, in sæculi consumma-
Heb. 9. tione, hoc est, perfectione, quemadmodum
Ibidem 2 ea uoce uti solitus est: & ob id in septimo mē-
Ch. 7. Ch. se, qui mensis perfectorum est fructuū, trans-
8. Ch. 10. ferendorum in uiridariū cœli, (Nam etsi cum
Ch. 12.

*Quo pacto
 que gerebā-
 tur carnali-
 ter in sacrifi-
 cio expiatio-
 nis, spiritua-
 liter gesta
 sunt in sacrō
 ficio crucis.*

ENARRA. PONT. SIVE

Christus ingressus Sancta Sanctorum septimo mense. tempus fructuū appropinquaret misit seruos suos, Prophetas, & alios, ad cultores uineæ, cū tamen fructuum tempus adesset emisit unigenitum suum.) unde & Enoc translatus est in longè meliorem, imò in cælicam uitam, in septima generatione: & Elias, in eiusdem (si nõ falor) mysterij attestationem, in septima humanae uitæ periodo. (Siquidem cum Enoc septimus fuerit ab Adā, ut Moses scripsit, & Iudas recenset, septimā generationem cōstituit: & cum ad Eliam usque, sex uirorum ætates intercesserint (Nam Adamus hanc uitā duxit usq; ad Methusalē: Methusalē usq; ad Sē: Sē usq; ad Iacob: Iacob usq; ad Amram: Amrā usque ad Abiam: Et hic usque ad Eliam prophetam) palam q̄ Elias in septima humanae uitæ periodo computabitur.) Nec modo in septimo mēse, sed in die decima mēsis: quo tempore legem decalogi, per legem Spiritus uitę, nedum perficere, sed & decimis donorum & charismatum CHRISTI donati, possumus augustissimo expiationis eius sacrificio frui.

Matt. 28.
Gene 5.
Eccle. 4.4
4. Reg. 2.

Enoc translatus in septima generatione, sed Elias raptus in septima humanae uitæ periodo.

Gen. 5. in
Epistola
sua.

Christus ingressus Sancta Sanctorum die decima septimi mensis.

Christus ingressus Sancta Sanctorum cælestia à quibus exempla sunt Sancta Sanctorum umbratica. Siquidem (inquam) CHRISTVS, in anno, mense septimo, & mensis decima die, cum ingressurus esset quæ sunt uere Sancta Sanctorum, à quibus, & utcunque, exemplata erant sanctorum sancta in tabernaculo Mosi: ipsum scilicet cœlum, sicut interpretatur Apostolus: In quo uerum est Propitiatorum, Heb. 9.

- Heb. 4. hoc est, Thronus gratiæ & misericordiæ Dei: uerè Archa testamenti, non ueteris, sed noui: quod in longè melioribus promissionibus est sancitum, hoc est, Thesaurus cœlestis hæreditatis: in qua & tabulæ sunt testamenti, nō Mo-
 Heb. 9. sis, qui uti famulus erat in domo, & ob id, non poterat nisi in seruitutem regnare: nec (ut consequitur) ad uerā hæreditatē, sed ad certam seruorum mercedem, tameti gestantem
 Heb. 3. non nullam umbram bonorum futurorū, tandem introducere: sed CHRISTI, qui cum sit filius, uelut Dominus est in domo: qui & potestatem tribuit filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius: & ob id, ut sint diuinæ naturæ consortes, & demū cœlestis hæreditatis participes: In qua & Vrna manniæ, & Virga erat Aaronis: hoc est, tum suauitas illius fœlicis conuiuij, ubi nō secus ac in manna omnes sunt saporū suauitates, de quo & CHRISTVS disposuit (ut dictum est) electis ut ederent & biberent super mensam suam in Regno suo: tum absoluta & sacrata potestas, uerè regalis sacerdotij, & uerè sacerdotalis regni: de qua in Apocalipsi gloriantur Sancti: Fecisti nos Deo nostro Regnum, & regnabimus super terram: Ibi uerè sunt Cherubini, non solum quia ibi degunt Angelicæ mentes, sed quia ibi omnis est Scientiæ & Sapientiæ copia & plenitudo: quandò quidem omnes ibi locupletissimè sunt edocti à Deo, qui nemini non
 Heb. 10. Tabule Testamenti.
 Heb. 3. Vrna manna
 2. Petr. 1. Virga Aarons.
 1. Petr. 1. Cherubini.
 Sap. 16.
 Luc. 22.
 Ca. 1. & cap. 5.
 Ioan. 6.

28.

5.

44

8.2.

5. in
ola

b. 9.

ENARRA. PONT. SIVE

tribuit affluenter, nulliq; impropert, ut Iacobus Apostolus scribit. Iac. 1.

Christus ingressus Sancta, cum tandem ingressus est
CHRISTVS in anno, & mense, & die predictis, secum non vitulinum aut hircinum sanguinem tulit, quemadmodum ferebat, in sua Sancta Aaron, sed suum sanguinem proprium: non mactatis animalibus, sed immolato semet. Heb. 9.

Nec pluries est ingressus sicut Aaron qui ingrediebatur singulis annis, sed ingressus est semel.

Quippe quem probe non fugit, hircorum et taurorum sanguinem, etsi non nihil coinquinatis ad emundationem carnis prodesse posse, uiuente lege, ex ordinatione Dei: ad expiationem tamen peccatorum & purgationem conscientiarum ab operibus mortuis, quicquid prodesse non posse. Quare & ingressus est: Non quidem pluries sicut Aaron qui introibat in sua, per singulos annos, oblati hostiarum, quae accedentes non poterant perfectos facere, alias cessarent illas offerre, eo quod non haberent ultra conscientiam peccatorum, cultores semel mundati, sed semel: alias oportuisset eum frequenter pati ab origine mundi (nec illius modo, qui initium habuit: ab incarnatione, cum lux hunc uenit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem: sed & illius, qui initium habuit a creatione, cum dictum est, fiat lux & facta est lux: quoniam non est aliud nomen sub coelo datum hominibus, in quo oportuerit aliquem saluum fieri) & tamen nunc tantum semel apparuit ad destructionem peccati, per immolationem sui: Ibidem.

In aduentu Christi mundus aliis exortus est.

incarnatione, cum lux hunc uenit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem: sed & illius, qui initium habuit a creatione, cum dictum est, fiat lux & facta est lux: quoniam non est aliud nomen sub coelo datum hominibus, in quo oportuerit aliquem saluum fieri) & tamen nunc tantum semel apparuit ad destructionem peccati, per immolationem sui: Ioan. 34

*Gene. 1.
Acto. 4.*

Heb. 9.

etiam in remissionem earum præuaticio-
num, quæ sub priori exstiterant Testamēto:
Imò & earum, quæ fuerunt ab origine gene-
ralis mundi: propter quod & ab initio agnus,
occisus dicitur, ut Euangelista testatur.

Apo. 13.

Et ingressus est lotus, hoc est, mūdus, inno-
cens, impollutus. Cū enim uitulus & hircus
offerrentur pro Pontificis ac populi ignoran-
tiji & peccatis: à quibus tamen uirtute illius
immolationis emundari nō poterant: C H R I

*Christus in-
gressus est
sancta cele-
stia lotus.*

S T V S nostrā carnem indutus, quæ in primis
Parentibus belluina effecta, & nedū lasciuien-
ti stolidoq; uitulo, sed & hirco sordido ac feti-

Psal. 48.

do similis reddita (nā homo cū in honore con-
ditus esset, nō intellexit, comparatus est iumē
tis insipientibus, & similis factus est illis) illam
semel pro nostris & suis delictis, ut Aposto-

Heb. 7.

I. Petr. 2.

Roma. 8.

Heb. 10.

Psal. 68.

I. Petr. 2.

lus dicit, immolauit: (non quod ipse peccatū fe-
cerit, aut dolus in eius ore repertus fuerit: sed
quia & carnē peccatrici similem habuit, & pa-
tris obedientia in se peccata nostra recepit, &

*Christi imo-
latio quomo-
do fuit pro
nostris, &
suis delictis,
cum peccatiō
non fecerit.*

ea perindē ac sua penitus reputauit) ut ab illis
omnibus, & se & nos suo in sanguine profus
ablueret. Nec modò lotus, sed sanctis indumē-
tis uestitus: quandò quidē eam gloriosam stolā

Matt. 17.

accepit, quam & nonnullis ex Apostolis antē
mortē, quandò uestimenta illius facta sunt al-
ba, uelut nix: & mulieribus post mortē, in die
resurrectionis, in Angelo albis induto, mon-

Ioan. 20.

strauit. Et itā uestitus ut & foeminalibus fue-

*Christus in-
gressus est
sancta, san-
ctis uestimē-
tis indusus.*

ENARRA. PONT. SIVE

Feminalia.

rit carnem opertus: eò q̄ et si tunc absolutè factus est sponsus, & liberè est amplexibus ecclesię sacrosanctę potitus: Ipsa tamen illi desponsata nõ est, nisi in castitate (despondi uos

2. Cor. II.

Linea Zona.

STO) Et linea Zona succintus, eò q̄ sanctorũ minister ingressus est, non ad abluendum pedes, sicut lintheo præcintus est, in ultima cœna huius uitę, sed ad reficiendũ animos, in perenni mensa uitę futurę. Scriptũ est enim: Quod præcinget se, & faciet illos discũbere: & transiens (planè in suis mēbris) de miseria ad foelicitatē: uel transiens, hoc est, trāsire faciens, (sicut & Spiritus postulat, quia postulare nos facit) ab hac peregrinatione ad patriã, ministrabit illis. Siquidẽ per ipsum ingredientes (qui est uia eundi ad patrē: & uiam nobis initiauit in Sancta) & egrediētes (qui est ostiũ, & ostiarus) planè ad munia & officia: cum in patria futuri nõ simus inertes, sed uti diuersa mēbra

Ioan. 14.

Luc. 12.

Roma 8.

Ioan. 10:

Sancti in patria nõ erũt inertes sed diuersis muneribus et officijs deputati.

Cydaris.

in corpore, diuersis muneribus & officijs illustres: & ut partes benè institutę politicę, uarijs functionibus insigniter m̄cipati: foelicib⁹ semper pascuis perfruamur. Et demũ Cydaris caput opertus, quod insigne est perpetui Põtifis: quippè q̄ ingressus est, ut noster sit perpetuus Pontifex, coram Deo, sicut Apostolus docet: ut & semper interpellat pro nobis: Et liturgos factus sanctorũ, & tabernaculi quod fixit Deus & non homo, sit pro nobis Sacerdos

1. Cor. 12.

Rom. 11.

Ioan. 10.

Heb. 7.

Rom. 8.

Heb. 8.

in æternum secundum ordinē Melchisedec.

Ergò sic ingressus Sancta coelestia, ut timiamate succenso corā Propitiatorio, hoc est præcibus antè Deum, & tribunal miserationis & gratiæ, pro nobis effusus, qui nunq̄ nō intercedit pro nobis: Propitiatoriū septies, utraq̄; ex parte, sanguine illato respergit, ut illum ab omni macula purget. Nam etsi quæ in coelestibus sunt, & sublimia, & à nostris sunt sordibus aliena, tamen sine CHRISTI sanguine, profus munda non sunt: cū per illū placuerit Deo, recapitulatis omnibus in CHRISTO, pacificare non solum quæ sunt in terris, sed et quæ in cœlis sunt: & longè melioribus hostijs à suis imperfectionibus expiare, q̄ expiata sint, quæ à coelestibus exemplata sunt, sicut Apostolus dicit. Potest & propitiatoriū expiatio, rationū Diuinę iustitiæ, dilutionē ostendere, quibus sine CHRISTI sanguine, nōnulla uis uidebatur inferri, & per hoc nōnihil Diuina iustitia labefactari. Nam etsi Deus misericors est etsi illi propriū est misereri semper & parcere, imò etsi miserationes eius super omnia opera eius: illius tamen misratio sine iustitiæ plenitudine esse nō debet, sed uniuersę uigę eius misericordia & iustitia sunt. Ergò accedente Sanguine CHRISTI, nullus locus relinquitur calumniandi Tribunal gratiæ: cum illius morte tam exuberantissimè sit Diuinę seueritati satisfactum, ut longè maior exstiterit recompensā q̄ culpa, & ultio in immensum

Timiana.

Aspersio, & expiatio pro pitiatoy.

Rursum de expiatione Propitiatorij.

ENARRA. PONT. SIVE

*Expiatio cur
ex utraque
propitiatorij
parte.*

*Aspersio cur
septies fa-
cta.*

*Et cur facta
cum digito.*

excesserit omnem penā. Quod autem expia-
tio facta sit ex utraq; parte, fortè q̄ denotare
uoluit, expiationem factā in fauorē utriusq;
populi, ex quibus una constat ecclesia. Et He-
bræus, & quia occidentem uersus adorat, &
quia occidente mundo est reuersurus ad Deū
nō incongruē occidentali parte notatur: Gen-
tilis uerò, & quia uersus orientē preces effun-
dit, & quia quàm primū, euangelio refulgēte,
illud recepit, illiusq; luce est illustratus, meri-
tò per orientem expressus est. Quòd demū se-
pties aspersio facta sit, expiationē quidē perfe-
ctam ostendit, etsi per sanguinē CHRISTI,
nō tamen sine interuētū Spiritu sancti: Cuius
nedū septem charismata sunt sacrosancta, sed
cui & proprium, est digito, hoc est, acuta uir-
tute & potestate, CHRISTI sanguinem ad
expiationem sordium, non solūm distillare in
cordibus nostris, sed & corā Deo, illius passio-
nem & mortem, in fauorē misericordiæ, & sa-
tisfactionem rigoris Diuinæ iustitiæ, ita præ-
scribere: ut nunq̄ affluentissimè non miserea-
tur nostri. Ergò cum tantū habeamus Ponti-
ficem, qui non solū penetrauit coelos, non solū
per semetipsum accedit ad Deum, & semper
interpellat pro nobis: sed et temptatū per om-
nia pro similitudine absq; peccato: cū fiducia
accedamus ad eum, & per ipsum ad thronum
gratiæ Dei, ut misericordiā consequamur &
gratiā inueniamus, in auxilium oportunum.
Cui sempiternus honor & gloria, Amen.

Rom. xi.

Esa. II.

Heb. 4.

Ibidem.

Heb. 4.

Ioan.

He

Ep

Co

Ca

Lu

Esa

Ca

Gen

Ca

Ma

1. C

2. C

Eph

1. P

Apo

Ma

Apo

1. Io

Gen

Rom

ENARRATIO AVGVSTI Sa
sini Regni IESV CHRISTI
Seruatoris nostri.

VANQVAM CHRIS-
TVS Dominus, omnia mo-
deratur, quippè cui Pater cū
æta uedit in manu: quiq; fa-
ctus est heres uniuersorum,
portans omnia uerbo suę po-
testatis: potissimū tamen regit electorū eccle-
siam. Quæ tamesi simbolis diuersis describi
tur: ut Agro, in quo ferax est uerbū Dei: Vi-
nea, cuius botri Cyprī in En gedi: Horto, in
quo selectę omnis generis plante: Domo, su-
prā petram erecta: Templo, ex lapidibus ui-
uis: Hierusalem, descendente de cœlo: Ciui-
tate suprā montem posita: Regnum tamen
præ omnibus est Typus augustior, & Oracu-
lis longè celebrior.

Verūm nō quale est huius mundi, qui (ut
Ioannes inquit) totus est malus. Non creatio-
ne, quoniā facta sunt omnia ualdè bona: Sed
infectione, postq̄ peccatū illum inuasit, & per
peccatum mors, cum omni satellitio suo. Non
(inquā) quale est huius mundi, quod aliud nō
est, q̄ peccati regnum, mortis, et perditionis:
Quorum author, non Deus, sed Diabolus
est: Qui peccat non solūm ab initio, & (ut Ser-
uator ait) in ueritate non stetit: sed peccatum

Et si Chri-
stus modera-
tur omnia,
potissimū ta-
men Electo-
rū Ecclesiā:
quæ typis di-
uersis expri-
mitur.

Regnum ty-
pus est Eccle-
siae Electorū
augustior.

Vndè mun-
dus hic in
maligno poe-
situs est.

Quale Re-
gnum mun-
di huius, in
scripturis sa-
cris.

Ioan. 13.
Heb. 1.
Ephes. 1.
Colo. 1.
Can. 7.
Luc. 8.
Esa. 5.
Can. 1. 8.
Gene. 2.
Cā. 4. 5. 6
Mat. 7. 16
1. Cor. 6.
2. Cor. 6.
Ephes. 2.
1. Petr. 1.
Apoc. 11.
Matt. 5.
Apoc. 1. 5.
1. Ioan. 5.
Gene. 1.
Roma. 5.
Ioan. 8.

ENARRA. AVGVST.

Non Deus, homini persuasit, ut una pariter, apostatatus *Gene. 2.*
 sed diabolus à Deo: & semet præcipitaret, & reliqua secū
 author pecca inficeret: Ut nulla tandem sit inferior creatu-
 si à quo om- ra, quæ renouatione non egeat, et ad illam iu- *Roma. 8.*
 nia sunt in- giter non suspiret.

*Sathanus eo
ius mundi sit
princeps.*

Hanc ergo peccati colluuiem, scriptura
 mundi huius regnum, appellat: ut cum Satha *Ioan. 12.*
 nam mundi Principem facit, Deum huius se- *2. Cor. 4.*
 culi, & Rectorem tenebrarum harum. Nec *Ephes. 6.*
 ipsam modò colluuiem, sed & nō paucas crea-
 turas: nō quidem absolutè, sed quatenus tabe-
 factas: quandò quidem etsi peccatum naturā
 non destruit, sic tamen à statu primæ condi-
 tionis dimouet, ut minus creatorem referens,
 minusq; eius iussa perficiens, ad Tyrannidem
 sathanæ, qui pro uirili, aduersus est Deo, ne-
 cesse est, quoquo modo pertineat.

*Creatura
quomodo p
peccati infe-
cta,*

Et quanq̄ hæc infectio creaturæ in ultionē
 cedit præuaricationis humanæ: Propterea q̄
 creatura ultra nobis non facilè parit: imò non
 rarò contra nos seuit: & Dei iudicio, fit no-
 bis plerunque in scandalum, laqueum, & rui-
 nam: Sathanæ tamen maximè. Non solum *Sap. 14.*
 quia natura, conditus tam præclarus, & cœ-
 lestium factus tam cupidus: ut nunquam
 non præsumat, nunquam tentet, illa non ra-
 pere: tametsi semper super terram repit, & *Gene. 3.*
 puluere ac fordibus, quibus nil equè stomacha-
 tur, nunquam non uestitur, & pectore super
 quod graditur, inquinatur: Sed quia hæc sibi

non

non transeunt, et pro his semper duriora formidat. *2. Petr. 2.* Quippè qui certior factus, quòd adueniente consumatione mundi, ex tenebris, quibus modò, uti catenis uincitur, inferno igni, ad perpetuum & extremum cruciatum reseruatur.

Et quanquam ita est (eius fortis est ultio Dei) quemadmodum homo, eò usque per peccatum factus est hebes, ut extremas has calamitates, perindè ac gloriosum regnum sæpe suspiciat: Ita sathanas eò usque est dementiæ traditus, ut Regè egregij huius mundi se iacetet, & tam spurcas sordes, ut præclaram Monarchiam defendat, foueat, augeat, & nunquã non in sordibus sordeat. Et quanquam præstò, omni momento, omnibus adest: Non desunt tamen cuius uicarij potestates, nunquã non prouocantes, furias illi iuratas: Concupiscentiam carnis: Concupiscentiam oculorum: Et superbiam uite: non absimiles his, quas urget in regno tartareo, ut nullibi non grassentur: Nihil non tentantes Omnia commiscentes, ut eius regnum promoueat.

Non quale Regnum est temporale. Non quòd Deo regnum temporale displiceat, in cuius manu sunt omnium potestates, & omnia iura regnorum: Per quem reges regnant, et legum conditores iusta decernunt. Quin & per Apostolum iubet, ut omnis anima præcellentis potestati subiaceat: & non solum bonis

Mira hebetudo hominis, & insignis dementia Sathane

Furie quæ iurauerunt Sathane.

Nò displicet Deo Regnũ temporale.

ENARRA. AVGVST.

(ut inquit Petrus) & modestis, sed etiam di-
 scolis: quandò quidem non est Potestas nisi
 à Deo: & qui Potestati resistit, Dei ordinatio
 ni resistit. Et ad Thimotheum iubet, Ut fiât
 orationes, pro Regibus, & qui sunt in dignita-
 te constituti, ut quietam & tranquillam uitã
 agamus. Et ad Romanos censet etiam tributũ
 Regi soluendũ. Et seruator, Reddite quę sunt
 Cæsaris, Cæsari. Quin & ipse didragma per-
 soluit: & parentes uoluit (ut ædicto Cæsareo,
 obedirẽt) cũ reliquis suę cognationis describi.

Rom. 13a

1. Ca. 2.

Rom. 13.

Matt. 22a

Matt. 17.

Luc. 2.

*Orandum
 pro Regib^o
 & omnibus
 in dignitate
 constitutis.*

Non displicent quidem Reges & Regna;
 non Politix: non Principatus, aut quoduis le-
 giptimum Regimen: tametsi displicent do-
 minandi libido, tyrannis, inuasio, occupatio:
 displicent doli, fraudes, uiolentię, rapinę, de-
 prædationes, stupra, cædes, profanationes, in-
 cendia. Et si quandò illa permittit: aut hy-
 pocritam è folio non depellit, id flagitium no-
 strum extorquet. Quippè qui facti dictio-
 nis Sathane, iniustum non est, ut simus alicui
 ex eius membris subiecti.

*Cur permis-
 se Tyranni-
 des & inua-
 siones.*

Non (inquam) simile est Regno tempora-
 li: Tum quia sepe sunt male nata, inuasa, ex-
 torta: nec semper Regibus, regia est natura,
 non semper probitas comes. Exemplo sunt
 Illę præcipuę Monarchiæ, Caldeorum, Per-
 sarum, Græcorum, Romanorum: quarum
 non latent initia, successus, & fines. Et ne
 plura commemorem, satis superque est, q̄

*Christi Re-
 gnũ Cur nõ
 simile Tem-
 porali.*

Enc
 Rom

1. Pe

Ioã

Iob. 34.

Ca

Matt

Psal.

E

non quidem temerè, quattuor seuissimis bel-
 luis, Oraculo describuntur, ut uno uerbo, na-
 turas, mores, & acta depingeret: Ascendenti-
 bus (ut subdit) de mare: huius profectò seculi,
 Turbidi & turgidi, Infidi & fluidi, Seui & in-
 constantis, Spumantis & furentis. Quod mo-
 dò tumet ad Sydera, modò deijcitur usque ad
 Tartara: nunquàm ipiritu Sathanæ nõ infla-
 tum, nunquàm diris monstris non refertum.

*Quattuor
 Monarchie
 cur belluis cõ
 parata.*

Tùm quia Regnum CHRISTI, tamet-
 si se extendit ad omnia, ut tamè de illo in præ-
 sentiarum est sermo, coarctatur ad animas:
 quandò quidem de illo loquimur, quod est in-
 trà nos, sicut scriptum est: Intrà uos est re-
 gnum Dei: Et ut Apostolus dicit, Iustitia est,
 & pax & gaudium in Spiritu sancto. Et Pe-
 trus. Conuersi estis ad Pastorem, & Episco-
 pum animarum uestrarum. Quod non est
 terrenum, non de hoc mundo natum, & ob-
 id, de terrenis non loquitur, quemadmodùm
 omne quod de terra est: sed cœleste, de cœlo
 descendens. In diebus (inquit Daniel) ulti-
 mæ Monarchiæ, suscitabit Deus Regnum cœ-
 li. Quod non semel resumitur ab Euange-
 listis: ut in parabola de Thesauro, de Marga-
 ritis, de Fermèto, de grano Sinapis: & in qua
 non? Et propterea suapte natura non est tem-
 porale, sed æternum. Thronus tuus (inquit
 David) in seculum sæculi: uirga æquitatis,
 uirga Regni tui. Et illud. Super solium Da-

*Regnũ Chri-
 sti de quo ser-
 mo, coarctat-
 tur ad ani-
 mas.*

*Regnũ Chri-
 sti nõ de hoc
 mũdo natũ,
 sed de cælo
 descendens.*

*Christi Re-
 gnũ suapte
 natura æter-
 num.*

ENARRA. AVGVST.

uid, & super regnum eius sedebit, ut corroboret illud in iudicio & iustitia, à modò & in sæculum. Et rursus, Regnabit in domo Iacob, Luc. 1.
 in æternum, & regni eius non erit finis. Et Daniel. Regnum eius non dissipabitur, sed Dan. 2.
 in perpetuum permanebit.

*Typus Regni Christi
 Petendus è
 caelo.*

Ergò si quod Regnum æmuladum, ut hoc **CHRISTI** Regnum lineetur, necesse est, è supernis petatur: Ad angelos penetremus, & regnum ultrà coelos proferamus. Quæ cum longè captum nostrum effugiant, & arcana sint, quæ non licet homini loqui: Cogimur tãdem de **CHRISTI** Regno absq; Regni simulo, nostra pro imbecillitate aliquid attentare. Et ut rem penitius explicemus, ab re non fuerit, paucis originem illius attingere. 2. Cor. 12

*Dei potentia
 infinita.*

Quemadmodum itaque Deus optimus maximus, non solùm in exordio huius mundi, sed à diebus æternis, non tantum hanc rerum machinam, quam in dies nunquam satis suspicimus: sed & sexcentas alias, tum ampliores, tum ditiores, ualuit è nihilo, solo uerbo fabrefacere: quippè qui intra Thesauros nunquam exhauriendarum perfectionum, & copiarum cornua, diuitiarum suarum, tãetsi quæcunque concipi possunt, quæcunque concupisci, locupletissimè cumulat, & concludit, & in unam simplicissimam Deitatem, Purissimum, ac ter foelicissimum Actum aggregat, trañcit, & concludit: Non fert tamen im-

*Cornucopia
 perfectionis
 diuina.*

Ephes. 1. mensus suæ bonitatis Oceanus: ut nunquam non gestiant, haud secus ac riuuli, è fonte perrenni, scaturire, exundare, diffluere. Nihilominus placuit eius liberrimæ uoluntati, cuius consilio (ut inquit Paulus) singula disponuntur: non solum eorum profluuium, infinitis sæculis remorari: sed & cum libuit, sic rerum feriem distribuere: ut & si, hoc in Vniuerso, nil deprehenditur temerè, nil offenditur frustra, nil deficit quod desideretur: facta sunt tamen omnia, eo numero, pondere, & mensura, ut planè quidem periculo contrectetur, Illū non cuncta præstitisse quæ ualuit, sed ea tantum effecisse quæ uoluit.

Ergò & hominem, haud dissimili libertate placuit, eo opificio fingere tā insigniter exornare, ut nihil foret in mundi proscenio absolutius, nihil elegantius: Tametsi abusu concessæ libertatis, euaserit omnium monstrosior, et longè ab illa institutione dissonantior. Placuit & hominum certum sibi cœtum decernere: pro quo & David, potissimum (si non fallor) orabat, Memento congregationis tuæ, quam possedisti ab initio. Quorum & numerus extat apud se, quemadmodum ac numerus Stellarum cœli, & nomina tam ualidè in libro uitæ descripta, ut nullo sint casu delenda.

In quæ & placuit fore eousque profusum, ut satis non duxerit locupletandum celestibus, priuilegijs, obruendum innumeris beneficijs,

Oceanus in mensus bonitatis Dei.

Cur Deus mūdum ab eterno nō fecit, & cur fecit tali ordine & dispositione.

Homo quantum degenerauerit a prima institutione.

Hominis cœtus ab eterno delectus.

Profusio diuina libera

ENARRA. AVGVST.

*litatis erga
electos.*

præferendum reliquis creaturis, & singulis in eius obsequium mancipandis: Nisi & peculium proprium faceret, delicias duceret, in certum sibi Regnum eueheret, & alijs non paucis titulis insigniret.

EXO. 19.
PTOME. 3.

*Cur Deonul
lares trāsit,
sed omnia si
mul semper
assistunt.*

Et quanquam Regnum hoc, nunquam nõ est Deo, totum simul ob oculos: quanquam totum pariter ab æterno possessum (quandò quidem cum æternitatem habeat, & longè supra tempus existat, nil sibi transit: nulla res succedit: nullius euentum prætolatur: sed simul adsunt omnia, semper ad uota, præstò ad manus) quanquã totum simul, ualuit è pulue

*Regnũ Dei
in mudi cal
ce cogendũ,
& ex omni
bº mudi par
tibus congre
gandum.*

re cum Prothoplaste confingere, aut quemadmodum Angelos procreare: Placuit tamen non in quouis mundi decursu, sed in calce integrum cogi, atq; ex singulis orbis partibus cõgregari. Interim tamen certis temporibus nasci, & posteriores ex prioribus gigni, & ita suis spatijs, exactum numerum adimpleri.

Esa. 4

*Adamus for
ma & typus
exactissimº
Christi.*

Placuit et Primum hominem, in sui imaginem adeò eleuare, ut non modò, non paucas Dei perfectiones referret, non modò Trinitatis mysterium adumbraret: sed & uenturi CHRISTI, qui ipsissima imago Dei est, typum exactissimum gereret, miraque antithesi illum nobis exprimeret. Qua de re Placuit illum, non quidem prima, sed sexta mundi die, è terra plasmatum: nec summo mane, (sed Sole (si non fallor) uergente ad

Roma. 11

uesperam: nec primum opus, sed productis re-
 ptilibus, iumentis, & feris: Placuit, inquam,
 præmissio quidem consilio, & prænunciato
 oraculo, Illum tum spiritu uitæ perfusum, tum
 in animam uiuentem erectum, ceu caput (nō
 secus ac CHRISTI simulacrum) selecto sibi
 Regno præficere: illumq; eius in lumbis, sua fe-
 cundissima manu facta, & in partes certis sibi
 notis distinctū: ex ipso in dispensationem tē-
 porum generari: Vt eo quidem pacto, curren-
 te periodo huius mundi, Regem ageret, præsi-
 dendo, docendo, monendo, extimulando, &
 nihil obiti muneris (quod Regnum in Deum
 promouere poterat) obmittendo: nō secus ac
 Pater in filios, & caput in membra. Vt tandē
 constante Regno propria integritate, & com-
 pleta hoc in mūdo, illius peregrinatione: illud
 non tā Deo, quā CHRISTO illius singulari
 capiti, resignaret: Primas (si nō fallor) habitu
 rus in eo, haud secus ac nobilissimum inter re-
 liqua mēbra, uel uti primus inter oēs Ciues.

Adam^o quā-
 do, et quo pa-
 flo p^o ductus.

*Faciamus
 hominem*

Dei Regnū
 nō solū Adā
 commissum,
 sed in illius
 lumbis diuī
 na manu se-
 tum.

Quem locū
 Adā habuif-
 set i Regno,
 postquam il-
 lud resignaf-
 set Deo.

Adā cur trā-
 latus in ortū
 uoluptatis
 & que Præ-
 cepta accepit
 à Deo.

Gene. 2. Quam ob rem, non casu translatus est in
 Hortum uoluptatis: nec dictum temerè, ut
 coleret illum & custodiret. Non frustrā da-
 tum est, fructibus eius uesci, & ad libitum de-
 liciarū dummodò uitam petat è ligno uitæ:
 & lignum ad sciendum, tum bonum, tum
 malum perindè ac mortem exhorreat. Non
 (inquam) casu, quāndò quidem tametsi non
 inficior, hortum fuisse corporeum, & fortè

*Et si hortus non
lupatis cor-
poreus, typus
tamen fuit
Regni cele-
stis.*

repromissæ terræ uicinum: & si non detrecto
arbores ueras, florentes, & fructibus grauidas:
Non uereor tamen in Typum factum, credi-
ti sibi Regni: in quo nunquam non deliciatur
Deus, & ad auram ambulat post meridiem.

Gen. 3.

Factum, inquam, in Typum, non secus ac
Hortus, de quo non semel in Canticis, nec se-
mel in Prophetis.

Esa.

Hier.

Ezech.

*Non inscius
Adam sacra-
menti terre
stris paradi-
si.*

Vbi Abietes & Platani: Cedri & Cupres-
si: Oliuæ & Palmæ: Nardus & Cassia: Mirrha
& Aloe: Balsamū & Cinnamomū: Mādrago
ræ & Mali punici: Vitis & Poma: Et id genus
alia, Oraculis repetita. Crediderimq; admoni-
tū nō minus, eius sacramēti, q̄ Mosen ī ligneo
tabernaculo, & Salomonē in tēplo lapideo.

*Quid lignū
uitæ, et quid
arbor ad sciē-
dum bonū,
& malum.*

Ergo illi instituenda erat uita in Sapientia
spiritus: quoniā lignū uitæ est Sapientia Dei,
Et uita & pax, spiritus Prudētia est. Ergo exe-
cranda erat Sapientia carnis: quæ mors est, &
inimicitia Deo, eiusque legi non parens. Er-
gō persistendum erat in uerbo: quod (ut scri-
bitur) fons Sapientiæ est, quodque ab initio
uita fuit, & uita quæ lux est hominum. Ergo
abnegandum iudicium animale, & exploden-
da Sapientia huius sæculi,

Prou. 13.

Roma. 6.

Ibidem.

Eccle. 1.

Ioan. 1.

*Etiam horti
typo celestis
Paradisus de
signatus est.*

Et quanquam hæc uerissima sunt, & sacra-
menta detegunt satis insignia, Potest tamen
sub eo em typo etiam cœlestis Paradisus de-
pingi: Et lignum uitæ in medio constitu-
tum, Seruatorem referre: qui uerbum est

Ioan. 1.

I. Cor. I. Patris, & unica Sapientia Dei. Siquidem (ut mihi consentire uidetur) non fugit Adamum mysterium assumptionis humanæ, nec reuelanda gloria filiorum Dei. Non solū quia elementa sunt fidei, qua (ut Augustinus docet) Prothoparens effulfit: Sed quia in imaginem (ut dictum est) factus est CHRISTI: Et illius ex latere uxor ædificata, typus (ut dicitur) ecclesiæ. **Ephes. 5.** Arbores quoq; & flores & foetas, coelicas exprimere mentes, quas Ezechiel propheta, arborum pulcherrimarum typis adumbrat. His uesci licuit: quippe quæ electorum obsequijs deputatæ, non poterant illis non esse proficue. Arborem demū ad sciendum bonum & malum, illum Angelum designare: quem ob splendorem, obq; pulcritudinem suæ naturæ, non iniuria, Luciferum uocant: in quibus (ut propheta tradit) reliquos antecelluit. Inter omnes (inquit) arbores Paradisi Dei, nulla præcellior: Cedri nõ fuerunt altiores, & Abietes nõ adequauerunt summum tatem eius. Et æmulata sunt eū omnia ligna uoluptatis, quæ erant in Paradiso Dei.

Cui & titulus, sciendi bonum & malum, hoc est, hebræorum tropo, dicenda filendaq; callendi: miro modo consentit. Nec eaduntaxat ratione, q̄ præstantia intellectus, quicquid cognosci naturæ uiribus potest, illum, longè suprâ reliquas coeli mentes, non fugit: Sed ea potius q̄ fastu eius tituli, insignis

Non latuit Adā, hominē assummē dum a Deo.

Arbores paradisi, Angelicæ mentes.

Arbor ad sciendum bonum & malum, Lucifer.

Notāda uerba Ezechielis Prophete.

Titulus sciendi bonum, & malum, luciferi tumori consentit.

ENARRA. AVGVST.

eius præsumptio subnotatur: qua comptento Deo, eiusq; filio IESV CHRISTO, plenitudinem Sapientiæ, quæ illis unice propria est, attemptavit præripere: estuans ac iactitans in corde suo. Ego signaculum similitudinis, plenus sapientia & decore. In cœlũ conscendam, super astra cœli ponam solium meũ, & similis ero altissimo. Et eleuatum est cor eius, & perdidit omnem sapientiam & decorem.

EX ec. 28
Esa. 14.

*Superbia in
solleuabilis
Sathanae.*

Et licet Angelicæ defectionis, nõ legamus Prothoplastem instructum: quia tamen obscurum nõ reputatur, scissam priusquam fingeretur, militiam cœli, & Sathanam à Deo, cum satellitio apostatatum: dissentaneum nõ uidetur, quòd tamen si de extremo in illum iudicio, non est redditus certior, abominationis tamen eius, coràm Deo (& in præscripta forsân prohibitionem) factus sit cautus: perindè ac si explicatioribus illum, allocutus sit uerbis.

*Quo pacto
angelorũ la-
psus præco-
gnitus sit ab
Adamo.*

*Verba Dei
ad Primum
hominem.*

Adam prædilecte transtuli te, hunc in hortum, ut mente, uelut in typo, coelicum suspicias coetum. Et quemadmodum cuiusuis arboris fructu (in scriptam præter notitia boni ac mali) hic uesci fas est: ita omnium coelestium consuetudine frui: quandò quidem indè nil erit incommodi, sed prouentus & frugis. Verùm caue contubernium sathanæ, abstine ab esu fastuosi ligni: quoniam & si est uisu pulcrum & gustu carnis suaue: uenenum tamen latet sub melle: Certissimus fa-

*De ligno sciẽ-
di bonum, et
malum non
commendas.*

Etus q̄ quamprimūm ederis mortem incurres. Caue ne subducatur, mea uerba peruertat, & me contempto ac CHRISTO, & te & posteros, cum illo præcipites.

Ergò nō fugit Adamum diuina uoluntas, nō latuit qua linea incedere debuit, quo pacto descendentes instruire, Dei Regnū moderari, & ab hostiū incurſione defendere. Non latuit quanta foret adhibenda custodia, quantis excubijs obseruandum: nequis affectus carnis irreperet, & hortum repletur urticis. Ne quā hostis irrumperet, hortum exterminaret, & illum cum toto regno in seruitutē redigeret.

*Adam abūm
dē est edoctus
quo pacto ser-
uare de-
buit.*

Prou. 24.

Volens multa sacramenta prætereō: Quādoquidem nec dictum est temerē, incommo- dum homini, esse solum: nec frustrā disquisi- tum, nūm simile reperiretur in brutis. Nō ca- su soporatus, nec sine ratione, costa cum car- ne subducitur, ut in coniugem edificetur: osq; uerē formetur de osse, & caro de carne. Cui mutuato proprio nomine, & sine impietate patre ac matre relicti, uir tanto foedere neſte retur: ut abnegata utrinq; sui corporis facultate, & alterius libertati, alterius carne dimissa, in unam profus carnem euaderent. Sed festino: & satis, si præter uinculum matrimo- nij, & conditionem sexus foeminei, quæ mirū in modum, per hæc exprimuntur: magnum illud mysterium recolatur, de quo Ephesio- rum capite sexto.

Gene. 2.

*Sopor Adā,
& formatio
cōiugis, ma-
gno cum my-
sterio sunt.*

*Vinculū ma-
trimonij &
conditio se-
xus foemi-
nei.*

ENARRA. AVGVST.

Quibus ergò dispositis, & Angelis nõ pe-
nitus occultatis: Sathane, qui naturæ præstan-
tia non modicũ intumuerat, primaſq; in cœ-
lo temptauerat: erat uirus, alta mēte repositũ,
ut (tametſi prælio iam commiſſo defecerat, &
palàm hiſcere de ſolito, amplius nõ præſume-
bat) ſiqua poſſet, primũ hominem, benefi-
ciorum Dei profuſione, ſibi redditum ad ui-
dendum grauem (ſiquidem illius liuore, mors
introiuit in mundum, & homicida factus eſt
ab initio) circumueniret: Deo ſubtraheret, &
perpetuum inter illos odium cõſtitueret. Ex-
ploraturus pariter (ſi non fallor) nõm eam for-
ſan ob rationem, Verbum induere naturam
noſtram deſineret: uel dilectum ſibi Regnũ,
Peculium, Adoptionem exterminaret, uel
ſua faltẽm ſub dictione (ut par uidebatur) in
miſeram ſeruitutem, & extremam calamita-
tem, irreuocabili lege, conijceret.

Ergò tum tumore iactatus, tum inuidiæ fa-
cibus uſtus, non ſecus ac Leo rugiens, & Dra-
co uerſipellis: nunc ui, nunc aſtu, nunq̃ nihil
tentans: accepta occasione, ex mandato Dei,
non ignorans quantũ ualeat cupiditas liberta-
tis, & libido propriæ excellentiæ: tandẽ eõſq;
ſerpiſit, q̃ illum à præcepto dimouit: & ita ca-
ptiuauit, & unã cum toto regno, in poteſtatẽ
accepit. Propterea q̃ (ut Petrus Apoſtolus di-
cit) à quo quis ſuperatur, non iniuria, ab illo
in ſeruitutem redigitur, Et quemadmodum

Tumor &
inuidia Sa-
thana.

Finis Satha-
nae quo ag-
greſſus ẽ pri-
mũ hominẽ.

Arietes i nos
ualidiſimi,
cupiditas li-
bertatis, &
libido pro-
priae excellen-
tia.

Sap. 2.

Ioan. 8.

1. Petr. 5.
Pſal. 103.
Apoc. 12.

2. Petr. 2.

Cap. 7. Leui (ut Paulus scribit hebræis) decimatus est in lumbis Abrami, ita & nos captiui facti sumus in lumbis primi parentis. Quippè qui cum illo, diuinum præceptū contempsimus, & eo peccante peccauimus: undè impij facti & inimici Deo, meritò fuimus condemnati, & morti, & inferno addictis.

*Omnes in lū
bis Adæ su-
mus facti ca-
ptiui.*

Roma. 5.

! Et quanq̄ Deum optimū maximum Adami lapsus non latuit, nec quæ consequeretur, occupatio sui Regni: cuius oculis omnia ab æterno sunt nuda, & quemadmodum in omni loco, ita & in quouis tempore, bonos contemplantur & malos: quanq̄ potuit, uel nutu, prohibere: uel etiā præseruare, cui quicquā non est impossibile: placuit tamen permittere, & electas delicias prophanari. Non ut in colluue permanerent, aut sathanas de occupato Regno, perpetuò triumpharet: sed ut cumulatius thesauros ac cornucopias suæ bonitatis profunderet. Quā ob rem, in ito illo magno, suæ uoluntatis consilio: Cuius CHRISTVS, tum Author, tum Angelus est: electo pro tempore definiuit: ut miro tandē, & incredibili modo, profligato peccato, occisa morte, prostrato Sathana, & proprio mucrone confosso: purgato ac locupletato mundo, Regnū non tantum natiuæ libertati restitueret, non tantum in sortem pristinam reuocaret: sed in statum longè meliorem eueheret.

*Et si Adæ la-
psus Deū an-
tè non, fugit
consulto ta-
mè permisis.*

Ephes. 1.

Esa. 9.

*Mirum Deī
consiliū, non
solum de ho-
mine reparā-
do, sed in sta-
tum meliōrē
euehendo.*

Quid ergò? O, arcanā & uerè inaccessibleam

ENARRA. AVGVST.

Verè imper-
scrutabilis
sapientia dei,
& incredi-
bilis dilectio
cœlestis pa-
tris.

Extrema ex
ōnanitio uni-
geniti Dei.

Sapientiam Dei, O insuperabilem Charita-
tem Patris: qui proprio unigenito non pe-
percit. Placuit igitur eterno Patri, cui nullum
verbum erat difficile, unicum suum Verbū,
quod antè secula sibi per omnia coæquale ge-
nuerat, splendorē gloriæ fecerat, hominē defi-
nierat, per quē & uniuersū tūm uisibilia, tūm
inuisibilia: siue Throni, siue Dominationes, si-
ue Principatus, siue Potestates condenda in-
stituerat, quoniam omnia per ipsum, & in ip-
sum cōdita sunt: qui est antè omnia, & in quo
cuncta consistunt: Placuit inq̄ eōusq; exina-
niri, ut non modò homo, ut primū definitum
fuerat, certo tempore fieret, sed ut & seruilē
formam indueret. Ut qui non rapinam arbi-
trabatur se æqualem Deo, habitu & consuētu-
dine inueniretur, nō dissimilis nostri: & nulli
humanæ necessitati, non subditus, probaretur
in similitudine carnis peccati: Non solūm ut
periculo disceret, nostris infirmitatibus com-
pati: sed ut in se, omnes curandas reciperet, &
peccatū, & maledictionem accumularet: Ut
factus tandē pro nobis peccatum, & maledic-
tio, inaudita charitate, cruci secūm pecca-
tum omne, & maledictionē affigeret, ac pro-
prio sanguine expiaret: & itā Regnum Pa-
tri, purgatum, suo tempore restitueret.

Sed agē, quemadmodūm perstrinximus,
conditiones Adami, percurramus & paucis
conditiones CHRISTI.

Roma. 8.
H'ere. 32.

Eccle. 24.

Hebre. 1.

Colo. 1.

Ioan. 1.

Philip. 2.

Roma. 8.

He. 4. 10

2. Cor. 5.

Galat. 3.

Rom. 6. 8

1. Cor. 15.

- Gene. 2.* Adamus factus est de terra terren⁹ **CHRISTVS** uenit de coelo coelestis. 1 Mira An-
tithesis in
ter. Ada-
mum &
christū.
- Gene. 2.* Adamus afflatus est spiritu uitæ: **CHRISTVS** repletus est spiritu sanctitatis. 2
- Luc. 4.* Adamus factus est in animam uiuentem: **CHRISTVS** in spiritum uiuificantem. 3
- 1. Cor. 15.* Adamus finctus sexta mūdi die: **CHRISTVS** incarnatus est, sexta mundi ætate. 4
- Gene. 1.* Adamus formatur, præmissio consilio & prænunciato oraculo: **CHRISTVS** mittitur Nuncius magni consilij, & Scopus omnium oraculorum. 5
- Ibidem.* Adamus erigitur in imaginem Dei secundum similitudinem: **CHRISTVS** nascitur imago Dei, secundum proprietatem. 6
- Isai. 9.* Adamus formatur, productis omnibus brutis: **CHRISTVS** manifestatur hominibus in belluas transformatis. 7
- Act. 3. 10.* Adamus singulos continuit in lumbis nature, ut nascerentur secundum carnem: **CHRISTVS** omnes complectitur in uisceribus gratiæ, & misericordiæ, ut renascantur secundum spiritum. 8
- 1. Petr. 1.* Adamus præficitur Regno Dei, ut illud excolat & conseruet: **CHRISTVS**, ut collapsum reparat & amplificet. 9
- Gen. 1.* Adamus trāsatus est in hortū uoluptatis, ut regni delicias, mysticè prægustaret: **CHRISTVS** in hanc miseriarū uallē est demissus, ut omnes in se Regni calamitates perferret. 10
- Col. 1.*
- 2. Cor. 4.*
- Sap. 7.*
- Gen. 1.*
- Psal. 48.*
- Gen. 1.*
- Ioan. 3.*
- Gene. 1.*
- Ephes. 1.*
- Gene. 2.*
- Phil. 2.*
- Heb. 2.*

ENARRA. AVGVST.

11 Adamo datum est deliciari, & pro uoto, *Gen. 2.*
 horti fructibus uesci: CHRISTVS iustus
 est, in his extremis erumnis abstinere, & no- *Matt. 4.*
 stris pro delictis affligi.

12 Adamo petēda uita fuit è ligno uite, quod *Gen. 2.*
 uerbum erat, & sapientia Dei: CHRISTO
 mors destruēda fuit per lignum crucis, quod *Eccle. 1. 2. T.*
 stultitia est, & execratio mundi. *Ose. 13. 10.*
Sap. 14. 10.

13 Adamo sicut mors, arbor detestanda fuit,
 ad sciendum bonum & malum, præferens
 sapientiam carnis, uel fastum (ut diximus) sa- *Gen. 1.*
 thanicæ mentis: CHRISTO euangelium *Ioan. 6.*
 inculcandum fuit, uitam conferens, & sapien- *1. Cor. 1.*
 tiam spiritus, & destruens omne quod extol- *2. Cor. 11.*
 litur aduersus Deum.

14 Adamus, non reperto inter bruta confimi- *Gen. 2.*
 li, soporatur, & ex subtracta sibi costa, uxor il- *Ioan. 19.*
 li persimilis constituitur, quæ os esset ex osse,
 & caro de carne: CHRISTVS, cum nullus
 inter homines, non reperiretur deformatus
 imagine fathanæ, obdormiuit in cruce, & fan-
 guine aquaue, latere eius defluxis, refincta est
 sibi illa gloriosa sponsa, in qua macula non in- *Ephes. 1.*
 ueniretur, nec ruga: Sed os uerè diceretur de
 illius osse, & uerè caro de illius carne.

Adamus per uxorem afflatu Demonis cō- *Gen. 2.*
 citatam, eiusq; uafritie circumuentam, hal-
 lucinatus, à Dei uerbo & comminatione di-
 mouetur: CHRISTVS per ecclesiam spi- *Act. 2.*
 ritu paraclēto instructam, & cœlesti sapien- *Ioan. 14.*
 tia

tia locupletatam, in dies amplius reuelatus: promissiones per uerbum factas, affluenter adimplet.

Ergò Adamus, author est peccati, mortis, & perditionis: CHRISTVS fons est iustitiæ, uitæ & salutis. Per Adamum sumus in captiuitatem coniecti: Per CHRISTVM sumus in libertatem reuocati. Per Adamum euasimus filij Sathanæ: Per CHRISTVM adoptati sumus in filios Dei. Per Adamum sumus condemuati: Per CHRISTVM iustificati. Per Adamum facti sumus serui peccati, legis & carnis: Per CHRISTVM à peccato euadimus liberi, lege, & concupiscentia. Quandoquidem & si affectus carnis, dum hic agimus, non extinguitur: & si nonquàm spiritum non oppugnat: Præsidio tamen gratiæ, in his qui sunt in CHRISTO, non dominantur: sed spiritu facta carnis castigantes, abundant in quouis opere bono:

Qua de re cum uenit plenitudo temporis, emisit Deus Unigenitum suum. Quanquàm enim à diebus æternis definitum est, Dei regnum reparandum in CHRISTO, & in fortem (ut diximus) locupletiozem promouendum: non placuit tamen Deo, mox commisso peccato, sed statuto tempore, illum è cœlo demittere: Ut quemadmodum disponente sapientia sua, singula tempus habent, & suis spacijs, transeunt uniuersa sub sole: Ita

1 Mala p Ad
mū iuecta:
2 & bona
per Christū
acquisita.

3

4

5

Vn. genitus
Dei oportu-
no tempore,
emissus è cœ-
lo.

ENARRA. AVGVST.

& suum decerneretur tempus reparationi mundi, quo præscripta oportunitate negotium expleretur.

*Oportuni-
tas temporis
redemptionis
nostræ ex
multis colli-
genda potest.*

Ergo cum satis grassatum esset peccatum, debaccatus Sathanas, ditatus infernus: Cum satis seuisset mors, supplantasset caro, & peccatum, refricante lege, creuisset: Ablato sceptrō de Iudæa, & Duce de inter pedes: Instante termino hebdomadarum Danielis prophete, & consumationis omnium oraculorum: Emisit Deus filium suum, Pellectum propria uoluntate, Promissum in scripturis, Conclusum in lege, Prouocatum à patribus: Veni Dñe & noli tardare: Accelera: Depradare: Spolia detrahe: Rorate celi desuper: Vtinã celos dirūperes, & descenderes. Et ad Patrẽ. Emite Agnũ Domine, Dominatorem terræ

Roma. 4. 7.

Gene. 49.
Dan. 9.

Gen. 3. 12
& alibi
sæpe.

Esa. 8. 33.
45. 64. 18
16.

*Ardor filij
Dei ut nos
eriperet de
tyrannide Sa-
thana.*

Emisit plenum gratia & dilectione, ardentẽ iam quidem & gestientem, imò ut Gigas ad currendam uiam exultantem, & prælium suscipientem: ut Sathanam è peculio Patris eijceret, & mundum eius Tyrannide liberaret. Emisit factum ex muliere, sed secundum carnem: Ex muliere, sed uirgine, de femine Dauid: Ex muliere, cui semen re promissum contriturum caput sathanæ, & liberaturum orbem. Factum sub lege: non natura, cum esset filius Dei: non culpa, qui peccatum non fecit: sed uoluntate. Quippẽ qui iubente Patre, uoluntarie in se peccata

Psal. 18.

Roma. 1.
Esa. 7.
Luc. 1.
Gene. 3.

Matt. 16.
1. Pet. 1.

Heb. 10.

*Christus in
se peccatano*

nostra recepit, & ita legis animaduersionem subijt: ut nos à legis animaduersione libera-
i. Pet. 1. ret: eo emercatus p̄cio, de quo Princeps apo-
 stolorum. Non corruptibilibus auro, & ar-
 gento redempti: sed p̄cioso sanguine Agni
 immaculati. Nec modò liberaret, sed satisfac-
 to Deo, uim p̄ciperet maledicendi legi, in
 decretis & mandatis euacuatae, & secum cru-
 ci affixae: ut ultra nequeat dominari. Sed do-
 nati adoptione filiorum, non sicut serui, pa-
 uore legi obtemperemus: sed ueluti liberi, per
 dilectionem legem expleamus.

*stra recepit
& sic legis
animaduersionem tulit*

*Ingentia in
nos beneficia
Christi.*

Ergò absolutis quattuor annorum millib⁹
 à creatione mundi, ut historia sacrosancta re-
 censet, & nos peculiari tractatu notauimus,

*Tractatus de
temporibus
ab origine
mundi.*

Esa 9. Paruulus natus est nobis: & factus est Prin-
 cipatus super humerum eius. Quauquam

Luc. 24. enim **CHRISTVS**, passione peracta, Re-
 gni possessionē accepit, quoniã oportuit illū
 pati, & sic intrare in gloriã suã: Et iccirco (ut
Philip. 2. inquit Apostolus) obediens factus usq; ad
 mortē, sibi omne genu inflectit: Et Seruator
 similē se fecit eunti, in regionem longinquã
 ad accipiendū regnū: propter quod & post re-
 surrectionē, Data est (inquit) mihi omnis po-
 testas in celo & in terra: Nihilòminus etiam
 in natiuitate factus est Rex, Et **CHRISTVS**
 ab Angelis pastoribus dictus, & à Magis uti
 Rex adoratus, & à Pilato tãquã Rex scriptus
 et crucifixus. Verū antè mortē et resurrectio-

*Et si Chri-
stus in nati-
uitate fact⁹
est Rex ante
mortem tam-
men Regnū*

ENARRA. AVGVST.

*non possedit
me de ma-
nu Sathane
liberauit.*

nē, Et si oīa dederat illi Pater in manu, regnū
tamen non possedit, nec de manu Principis
tenebrarum prorsus eripuit: **Q**uandòquidē
definitum fuerat hoc Sacramentum morti:
Nunc (inquit morti uicinus,) princeps huius
mundi eijcietur foras, & ego exaltatus in cru-
ce, omnia traham ad me. **Q**uidē in cruce, so-
luto precio Deo, ad inferna descendens demo-
nes captiuauit, Mortē destruxit, infernū mor-
mordit, uasa diripuit, & resurgēs nouā uitā &
libertatē, adepta possessione, suo Regno dedit.

Ioan. 13.

Ioan. 16.

1. Petr. 7.

Col. 2.

Ose. 13.

Luc. 11.

*Christus cur
post resurre-
ctionem, le-
gatos in uni-
uersum dire-
xit.*

Quam ob rem post resurrectionem Lega-
tos in orbem uniuersum exire præcepit, ut
euangelizantibus passim, & in fidei obedi-
tiam homines deducantibus, inciperet Regnū
cōgere, & uti Pastor oues, omni ex genere
congregare, & sic tandem, Regnum, Eccle-
siam definire: **Q**uandòquidem omnibus Or-
thodoxis, Cetus in unam fidem, & cultum ue-
ri Dei, & Seruatoris, per uerbum euangelij, et
& rectum Sacramentorum usum, collectus:
semper Ecclesia dicta est. Ecclesiam (inquā)
sed maximē electorum: Non solum quia mul-
ti sunt uocati, & (ut alibi dictum est) ad
CHRISTI Ecclesiam pertinent etiam qui
non sunt ælecti, Propter quod inter Virgines
quinque sunt fatuæ, In Sagena commixti
sunt mali pisces, In area confusa grana cum
paleis, & baptismo etiā præsciti demersi: Sed
quia uocati sunt propria electorum uoce,

Matt. 6.

Mar. ult.

Rom. 1.

*Quid sit ec-
clesia com-
muni defini-
tione.*

Matt. 2.

6. 22.

Ibidem.

25. 13.

Item. 3. et

Luc. 3.

*Etiam nō E-
lecti ad Ec-
clesiam per-
tinent.*

13. *Ioā. 8. 10.* quam oues audiunt, qua eos tandem, quos
Roma. 8. prædestinauit uocauit: & iuxta Paulū dicta
2. Tim. 1. est secundum propositum Dei.

*Vocatio Ele
 clorum Pro-
 pria.*

16. *Mar. ult.* Nectantum externa est per prædicationē
Euc. 8. uerbi, quoniam ea omnibus est communis:
 Prædicate euangelium omni creaturæ: Sed
 & intranea, prodie ex ore patris ad aures,
 quas ad audiendū finxit, & æterna prædestina
 tione, ad gratiā præparauit. Quibus referatis,
 digito Spiritus paraclēti, sicut Purpurariæ in
 actis Apostolorū: patefacit diuitias bonitatis,
Cap. 16. gratiæ, & misericordiæ, cōgestas esse in **CHRIS**
Ioan. 5. **STO**: Edocens & suadens, q̄ non pereūt cre
 dentes in eum: nec ueniūt in iudicium, sed de
 morte transferuntur ad uitam.

*Vocatio im-
 terna ex ore
 patris.*

Postquam enim Deus satis commouit cle
 ctos, condemnatione legis, ob præuaricatio
 nem conscientijs illorum concussis & contri
 titis: imò ferè desperatis, & quasi in inferno se
 pulchris: affulget tādē Spiritu oris sui: & post
 tenebras profundit lucem: & post uentum
 ualidum commouentem montes & proscin
 dentem petras, perflat sibilus auræ tenuis: Et
 ecce Dominus transit. Ad quem (inquit) aspi
 ciam, nisi ad pauperulum, & contritum spi
 ritu, & tementem ad sermones meos?

*Ordo in no-
 cādis Electis*

3. *Reg. 19* Et quadamodum Mofi **CHRISTVM**
Esa. 66. Pater euangelizauit in monte: Dominus est
Exod. 34 (inquiens) fortis, misericors, beneficus, leni
 animo, immensæ bonitatis & ueritatis: tenax

*Christus Mo
 si euangeli-
 zatus in mō
 te.*

ENARRA. AVGVST.

bonitatis in mille, condonans iniquitatē transgressionē, & peccatū: Sed impunita non dimittens: Visitans iniquitatē patrū in filijs, & nepotibus, in tertijs & in quartis: Ita haud dissimilibus uerbis euangelizat illum iam missum aelectis: ut se in illum reijciant,

Christus à patre euangelizat Electis nō dissimilibus uerbis, quibus euangelizatus est Moisi

Siquidem ille eorum Dominus est, in cuius manu cuncta sunt posita: Fortis, qui mortem debellauit, sat hanam & infernum: Misericors, temptatus per omnia, omnemque miseriam nostram expertus: Beneficus, qui pro omnibus sanguinem fudit, & animā dilectissimam posuit: Leni animo, quoniam mitis & humilis corde, linum fumigans non extinguens, & calamum quassatum non contere: Immensae bonitatis & ueritatis, ut in quo absoluta iustitia, & impletio est omnis promissionis, Per quem iniquitas omnis exploditur, & quoduis mendacium profligatur: Tenax bonitatis in mille, ut qui se diligunt uideant semen longeuum: Condonans iniquitatem, propterea & cum iniquis fuit ascriptus: Et transgressionem, & ob id, de legis transgressionem est diffamatus: Et peccatum, quoniam à Deo peccatum est factus: ut nullo tandem in CHRISTO facinore non punito, efficiamur in illo iustitia Dei: Visitans, iniquitatem patrum in filijs, nepotibus & usque in quartos, Eorum qui oderunt eum, nec deseruerunt abominaciones eorum.

Ioan. 13.

Ose. 13.

Luc. 11.

Heb. 2. 4

Luc. 22.

Hiere. 12

Matt. 11.

Esa. 42.

2. Cor. 1. 5

Dan 9.

Ioan. 14.

1. Ioan. 5.

Luc. 22.

Ioan. 7. 9

Roma. 8.

2. Cor. 5.

Ioan. 15.

- Matt. 16.** Hoc quidem pacto, **CHRISTVS** euangelizatus est Petro: Cui non caro, nec sanguis reuelauit, sed Pater qui est in cœlo. Vndè & mox complexus paucis, paternę reuelationis, summã: Tu es (inquit) **CHRISTVS** filius Dei uiui. Hoc pacto euangelizatus est Paulus: quando ei placuit, qui illum segregauit ab utero matris, sibi releuari filium suum. Qui mox refinctus in uas ælectionis, reiecta carne & sanguine, euangelium cepit quòcunque dif-
- Galat. 1.** funderè, disputando, conualescendo, & omnem intellectum in fidei obedientiam captiuando: non usus sublimitate sermonis, aut humanę sapientię uerbis, sed afflinitia spiritus & uirtutis. Hoc pacto tandem euangelizatur oïbus ælectis, singulis tamè pro mēsurã fidei, & ratione membri: quã unicuiq; unã cū filio & spiritu sancto, summa sapientia, consilio et æquitate præscripsit, et sua pro gratia, nullis præcedentibus meritis condonauit.
- Roma. 1.** **2. Cor. 10.** **1. Cor. 2.** **Christus à patre euangelizatus est.**
- Roma. 12.** **Ephes. 4.** **Christus à patre euangelizatur electorum similibus, pro mēsurã fidei, et ratione membri.**
- Ioan. 6.** **Esai. 54.** Nec euangelizat modò Pater, sed mirū in modum edocet, quandòquidem edocti sunt omnes à Deo: & persuadet efficacia internę reuelationis, **CHRISTVM** ad nos, suis cū
- Thesauris pertinere: Quippè qui nobis est natus & datus: pro nobis morti expositus, & in omnibus nostrę saluti addictus: Adhuciens spiritum firmę fidei, quo sine hæsitatione, fiduciam habemus accedēdi ad eum. Omnis enim qui audiuit à Patre & didicit ad**
- Christus nō modo electis euangelizatur à Patre, sed illum ad ipsos pertinere, persuadeatur ab eo.**

ENARRA. AVGVST.

CHRISTVM uenit: ut eo perfidem apprehenso, & tanquam indumēto uestito, intrepidus sistatur tribunali Dei, iustificandus gratis per gratiam eius, per redemptionem, quæ est in CHRISTO IESV. Quem proposuit nō solūm Aduocatum, sed Propitiorem, per fidem in sanguinem eius, in remissionē omnium peccatorum. Ut tandem non solūm predestinati uocentur, sed & uocati iustificentur, & saluentur.

Roma 9.
C. 13.

Rom 3.

.1. Ioan. 2.
Rom. 3.

Rom. 8.

Electi nō modo de Christo persuadentur, à patre, sed & trahuntur ad eum

Nec solūm edocet electos deus, aut solūm eorum CHRISTVM esse persuadet, & confidentiam facit per donū spiritus fidei, ut eū accedant, apprehendant, induantque: sed ad illum suauissimè trahit. Nemo (inquit) uenit ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum. Licet enim electi per spiritum uiuæ fidei gestiant se se CHRISTO committere, in illum reijcere, abscondi, iu corporari: licet & illud sit non nihil ad CHRISTVM accedere, quandoquidem omnis qui credit, ad illum uadit: apponit tamen manum Pater: Non solum prouocando, urgendo, inflammando: sed spiritū augendo, innouando, perficiendo: ut tandē diuini spiritus efficacia in illum rapiamur, introducatur, transformemur. Quoniā omne datum CHRISTO à Patre, ad ipsum uenit, nec foràs eijcitur, sed ad interiora trahitur, ut ingrediens, & egrediens refocilletur.

Ioan. 6.

Ioan. 6.

Ioan. 6.

Pater quōmodo ad Christum trahit electos.

Et quāquā nō inficior, ad interiora CHRI-

1. 9.
 3.
 3.
 an. 2.
 3.
 3.
 1. 8.
 Ioan. 6. STI pertingere, CHRISTVM esse præter
 2. Cor. 5. carnem gustare, quandoquidem caro nõ pro-
 Heb. 6. dest quicquam, Et (ut inquit Apostolus) Si
 Colo. 2. CHRISTVM nouimus, non nouimus se-
 Ephes. 3. cundum carnem, sed spiritum, ad interiora ue-
 laminis penetrantes, ut percipiamus recondi-
 tos thesauros sapientiæ, gratiæ, & misericordiæ
 Dei: & charitatem superæminentem cuius cog-
 nitioni nostræ: Nihilominus est quõq; intrã
 CHRISTI patrociniũ recipi: ut rem suã,
 rem sibi charã, & cordi proximã retine-
 ri, prospici, defendi, procurari, saluari.

6.
 Ephes. 1. Ergo non mirum si hoc pacto in CHRI-
 Colo. 2. STO recepti, adimus tui Tribunal diuinũ,
 Roma. 2. & confisi de benedictione Patris, non reformi-
 damus condemnantem legem: & eludimus
 6. calumniantem Sathanam. Et licet ad nos cõ-
 uersi offendamus testimonium cõscientiæ no-
 stræ q̃ transgressores sumus: uiua tamẽ fides,
 qua in CHRISTI patrociniũ admissi su-
 mus inconcussa perdurat, Peccata nostra, nõ
 solum eius gratia & fauore, diuinæ feuerita-
 tis oculis contegenda, sed ad damnationem
 non imputanda. Non q̃ illa ira diuina dissi-
 mulet: sed quia illa in CHRISTVM, sua pro-
 clementia transtulit, & ea CHRISTVS ac-
 si sua forent benignè suscepit. Vt sanguine,
 1. 6. Cruce, et morte (nobis non dormientibus, sed
 quod possumus operantibus, ac pro uirili præ-
 stare satagentibus) Diuinæ iustitiæ satisfac-

Quid sit ad
 interiora
 Christi per-
 tingere.

In Christo
 recepti adi-
 mus tui tri-
 bunal diui-
 num.

Christi san-
 guis Diuinæ
 iustitiæ sa-
 tisfacit sed
 nõ dormien-
 tibus nobis.

ENARRA. AVGVST.

ciat, & sic fauorem Iudicis in amorem paternum accumulēt.

Paterna benedictionis Effectus.

Ergò propitiatore **CHRISTO**, à Deo nondum iustificabimur, sed & paternam benedictionem consequemur. Qua spiritu adoptionis donati, & per illum non solū **CHRISTI** fratres et cohæredes constituti, sed in palmites & membra transformati, & adeò (si dicere fas est) in illum absorti: ut non modò in nobis uiuat (Viuo ego iam non ego, uiuit uerò in me **CHRISTVS**) non modò loquatur (An experimentum queritis eius, qui in me loquitur **CHRISTVS**?) non modò patiat (Adimpleo quæ defunt passionum **CHRISTI** in corpore meo, Et Saule Saule quid me persequeris?) non modò induatur, recipiatur, cibetur (Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis) Sed pro uno eodemq; pariter cum illo reputemur, eiusq; thronum (ut aliquandò promittit) accipiamus, ut ubi ille est, & nos simus, quemadmodum & Patrem petijt, & nunq̄ exauditus non est, pro sua pietate: Et sic tandem de filijs adoptionis, filij euadamus quodammodò naturales, & Patrem interpellemus, non tantum gratia, sed quasi natura. Propter quod Spiritus sanctus in cordibus filiorum, non modò Patrem clamat, sed Patrè ingeminat, Abba (dicens) Pater: ut ea ingeminatione uocis, Patrem utroq; modo testetur. Ergò palàm q̄ quemadmodum, quos uoca-

Euadimus quodammodo Dei filij naturales.

Roma. 3.
Ephes. 1.
Galat. 3.
Roma. 8.
Ioan. 15.
Galat. 2.
2. Cor. 13.
Colo. 1.
Acto. 9.
Matt. 25.
Ioan. 17.
Apo. 3.
Ioan. 17.
Galat. 4.
Roma. 8.

Ibide
1. Cor.
Roma.
Apo.
Ephes.
1. Cor.
Ephes.
1. Cor.
Esa. 6.
1. Cor.
1. Cor.
1. Cor.
1. Cor.
Hier.
2. Cor.
Roma.
Heb. 1.
1. Cor.

uit iustificauit, ita & quos iustificauit glorificauit, ut alibi Apostolus docet.

Ibidem.

Et quanq̄ reuelandam gloriam filiorum Dei, dum mortale induet immortalitatem, & corruptibile incorruptionem: quando uniuerso non tam purgato, q̄ innouato, singulis recapitulatis in **CHRISTO**, & suarum diuitiarum copijs locupletatis, Regnum restituetur Deo, obruendum in supercœlestibus omnibenedictione: ut cumulatissimè tandem, tùm Deus, tùm **CHRISTVS** sint in omnibus omnia: Quanq̄ (dico) oculus huius peregrinationis non uidet, auris non audit, mens humana non concipit: ueram tamen fidem non fugit, etiam dum hic agimus, præstantiam spiritus, hoc in Regno congestam, eos thesauros in fictilibus his uasis reconditos: ut quantum imbecillitas nostra patitur, interim tumultuante carne, seuiente mundo, oppugnante Sathana: quibus permissum est hoc Regnum exercere: magnum gloriae pondus coram Deo, in quo omnis qui gloriatur (ut scriptum est) gloriatur, operatur in nobis.

Et præter testimonium conscientiae, constante Spiritu sancto, q̄ sumus filij Dei, & coheredes **CHRISTI**: quo gloriamur in spe, non dum apparente, quod erimus: & tantum in **CHRISTO**, qui splendor est omnis gloriae, resecta facie, per donum fidei, reseruatam nobis gloriam specularantes, suggerente spiri-

Et si gloria filiorum Dei reuelada est in uita futura non desunt tamen etiam in presentibus Primitiae illius, & pinguis.

ma. 3.
 hes. 1.
 1. Cor. 15,
 Roma. 8.
 Apoc. 21.
 Ephes. 1.
 1. Cor. 15.
 Ephes. 1.
 1. Cor. 15.
 Esai. 64.
 1. Cor. 2.
 1. Cor. 4.
 1. Cor. 4.
 Hier. 9.
 1. Cor. 1.
 Roma. 8.
 Heb. 1.
 1. Cor. 3.
 lat. 4.
 ma. 8.

ENARRA. AVGVST.

Piorum con-
tinuum exer-
citiium.

Insignia do-
na Electorū
Christi.

Electi etiam
in tribulatio-
nibus gau-
dent.

tu, & cooperante, de die in diem, in eius ima-
ginem, transformari contendimus, à claritate
in claritatem, prout singulis mensura com-
partita est fidei: Et præter communia Spiri-
tus sancti dona, de quibus undecimo Esaia: &
cōmunes fructus, de quibus Galatarum sex-
to: & gratias, quas dicitur gratis datas, de qui-
bus duodecimo ad Corinthios: & Charismata
cuius membrorum propria, de quibus duo-
decimo ad Romanos: quibus non mediocri-
ter coram se reddit illustres, & non nunq̄, uelit
nolit, mundo conspicuos: Præter hæc (inq̄)
effusa est in cordibus per Spiritum sanctum,
ea Serenitas conscientia, Illi gemitus inenar-
rabiles, Amplexus dulces, Oscula suauia, Re-
focillatio mentis, Liquefactio animæ: ut uerè
conuersentur in coelo, uerè intrā thalamum
Sponsi, & ad mēsam perennem: ut sint quoq̄;
in hac uita beati. Et in medio tribulationum,
in præssuris, in calamitatibus, in extremis an-
gustijs, uitam æternam experti gloriantur:
nihil reformidantes, omnia contempnentes:
Certiores facti, quòd tribulatio patientiam
operatur, patientia probationem, probatio ue-
rò spem, quæ non confundit, effusa in nos, eo
robore, charitate Dei, per Spiritum sanctum,
ut ab ea dimoueri impossibile sit. Et quanq̄
nonnulli uidentur aliquandò suprā modum
grauati, facit tamen Deus, cum temptatione
prouentum, ut ualeant sustinere. Et si ali-

2. sal.
Prou.

Roma.

Rom. 11.

Hier.

1. Cor.

Roma.

2. Cor.

Roma.

Gal. 1.

Matt. 1.

Can. 1.

Philip.

Apoc.

Apoc. 1.

Roma.

Colo. 3.

Matt.

1. Cor. 16.

Petr.

Ibidem.

Roma.

Ephes.

Matt.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

2. Sal. 36. quandò corruunt, manum supponit ne colli-
 Prou. 24. dantur. Quin etfi non semel iustus cadit in
 Roma. 8. die, refurgit, & casum illi Deus in bonum con-
 om. 11. uertit, ut inde quoq; non desit, quo possit in
 Hier. 9: Domino gloriari.
 1. Cor. 10

Obmisi uolens, Splendorem, Antiquita-
 tem, Amplitudinem, Constantiã, Robur, Li-
 bertatem, Opulentiam, Copias, Diuturnita-
 tem, Quietem, Iocunditatem, Triumphos,
 Idq; genus q̄ plura: quæ mundus in quouis
 Regno desiderat, miratur, adorat. Propterea
 q̄ si carnem attendis, exulât prorsus à Regno
 Dei, si Spiritum, adeò exerunt sese, ut nullus
 fit, qui non uideat. Quid quæso Splendidius
 dixeris, quid illustrius: quãdo nullus eo in Re-
 gno est, qui non sit filius Dei? & confors (ut
 Petrus inquit) Diuinæ naturæ? Quid anti-
 quius: quando exortum est in Abelo, ab ini-
 tio mundi? Quid amplius: quando circunit
 omnem Linguam, Tribum, Populū, Natio-
 nem? Quid constantius: quando fundatum su-
 pra firmam Petram, & uiuis lapidibus stru-
 ctum, non dimouent uenti, non obruunt flu-
 mina, non separat mors, non uita à charitate
 Dei? Quid robustius: quando non solū non
 succumbit carni, nec sanguini, nō cedit furis,
 non seuitis huius mundi: sed nec Principibus
 tenebrarum, nec portis inferni? Quid libe-
 rius: quando per CHRISTVM in Spiritum
 ueræ libertatis euectum, & in libertatem fi-

Præstantia
 Regni Chri-
 sti.

Splendor.

Antiquitas.

Amplitudo.

Constantia.

Robur.

Libertas.

Roma. 2. Cor. 1.
 Roma. 1. Can. 1.
 Matt. 3. Ioan. 3.
 Can. 1. Pet. 1.
 Philip. Matt. 23.
 Apoc. 5. Apoc. 5.
 Roma. Solo. 3.
 Matt. 7.
 16.
 Pet. 2.
 Ibidem. Roma. 8.
 Roma. Phef. 5.
 Matt. 6.
 2. Cor.
 1. Cor. 5.

ENARRA. AVGVST.

Opulentia

liorum translatum, etiam à seruitute emer-
 tur sathane, peccati, legis, et mortis? Quid opu-
 lentius: quando præter Thesauros sapientiæ
 & scientiæ Dei: præter Diuitias & gloriam do-
 mus Domini: Orbem, & quicquid in eo est,
 in hæreditatē accepit? Quid copiosius: quan-
 do multitudine stellarum in coeli non uincitur,
 nec transcenditur numero arenarum maris?

Copia.

Diuturnitas

Quid diuturnius: quando nunq̄ est dissoluen-
 dum, nunquam eius propagatio terminan-
 da, donec omnia fiant? Quid quietius: quan-
 do leo degit cum agno, enses conuertuntur
 in uomeres, mundus reconciliatus est Deo,
 & fœdus perpetuò, in sanguine confirma-
 tum? Quid iocundius: quando non modò
 iubilant filij Dei, sed gaudentes trahuntur ad
 conspectum concilij: in omnibus gratias agen-
 tes Deo, & Patri? Quid demùm Triumphan-
 tius: quando expoliato Tartaro, submersis
 Egiptiis, & uasis, & tropheis direptis: omnia
 illius pedibus substernentur, ut nullis rebus,
 non Dominetur?

Quiet.

Iocunditas.

Triumphus.

Et ut aliquandò finiam: Tametsi expræ-
 missis colligere difficilè non est, quibus habe-
 nis CHRISTVS Regnum moderetur: quã-
 dò quidē ad illud se habet, ut Caput ad Mem-
 bra, ut Sponsus ad Coniugem, & Episcopus
 ad Ecclesiam: Et palàm quòd regimen est spi-
 rituale, in iustitia, pace, & gaudio Spiritus san-
 cti. Quo membra perfusa, coactam eccle-

*Christus quo
 patet Regnum
 moderetur.*

Ioan. 8.
 Galat.
 Roma.
 Colu. 2.
 I Cor. 10.
 Esa. 11.
 Psal. 112.
 I Cor. 13.
 Roma.
 Gene. 1.
 15 & 22.
 Roma. 4.
 Matt. 24.
 Luc. 21.
 Exec. 3.
 Esa. 11.
 2. Cor. 5.
 Heb. 11.
 Iob. 38.
 Psal. 96.
 Acto. 17.
 I. The. 2.
 Luc. 11.
 Exo. 1.
 I. Cor. 12.
 Ephe. 1.

Sap. 7.

Colo.

Ephe.

Eccl.

2. Cor.

Ephe.

Esa. 4.

Roma.

Ioan.

Ephe.

I. Petr.

Roma.

Exe.

fiam, sponfam inflammatam, attingens ipse
 à fine usque ad finem fortiter, & disponens
 uniuersa suauiter, subducit, mouet, impellit.
 Vt singulis per neruos ac iuncturas, in unum
 corpus connexis, & unà secum funiculo illo
 triplici, spe (inquam) fide, & charitate, qui
 non resoluitur, colligendis: abundant tandem
 in quouis opere bono, fructificantes, & au-
 gentes in charitate, pro ratione uniuscuiusq;
 membri. Non tamen penitus dissimulabo
 Esaïæ uerba subnectere, & cum illis totam
 enarrationem absoluerè.

*Fides, spes,
 charitas, fun-
 niculus tri-
 plex.*

Sicut Pastor (inquit) gregem suum pa-
 scet, in brachio suo congregabit agnos, & in
 sinum leuabit, fetas ipse portabit. Principiò,
 non audis peregrinos titulos: non regiam
 Maiestatem: non sacrosanctam coronam: nò
 inuictam: non semper augustam: procul est
 omnis fastus, absunt omnes ampullæ: & hu-
 mile resonat Pastoris nomen. Quod planè
 quidem (etsi probatori iudicio, cuius uero
 Regi consentit) ut peculiare tamen delectum
 est CHRISTO. Qui non modò suum Re-
 gnum regit, custodit, alit, impinguat: sed cu-
 ram omnem Opilionis substinet, & absol-
 uit: Modò oues deducendo ad pascua, mo-
 dò ad fontes: & nunq̄ non saturas, nunquam
 non lotas, reducendo ad caulas. Nunc requi-
 rit siqua perijt: nunc aduocat quæ errauit.
 Hanc confirmat infirmam, illam alligat sau-

*Pastoris no-
 men peculia-
 re est Chri-
 sto et qua ra-
 tione.*

Christus pa- ciam: & uinum, & oleum in Vlcus infundit.
stor bonus. Hic corrigit inquietam: illic compescit petul-
 cam. In summa. Vt bonus Pastor, gregem
 non deserit: semper uigilat, & excubias no-
 etis custodit. Et manefacto, antè oues uadit, *Ioan. 10.*
 singulas nominatim uocitans: ne fortè ali-
 qua errore seducta, a Congiis à Pastore se-
 mota, immiti bellua lanietur: Non remoratus
 temporis inclementia, non montium asperita-
 te, non scopulis, non anfractibus inuñs. Et
 quanquàm sæpe labore contractus, afflictus
 inedia, madidus pluuia, & niue ac frigore ri-
 gens: nunquàm tamen suo muneri deest, sem-
 per promptus, & nunquàm nõ ardens, etiam
 uitam (si opus sit) ouium, tum saluti, tum uti-
 litati profundere. *Ioan. 10.*

*Grege domi-
 ni in duas
 classes distin-
 ctus.*

Sed uerba prosequor Esaia. In bracchio
 suo congregabit agnos. Quanquàm Grex domi-
 ni, unum sit corpus, & distinctionem habeat *Rom. 11*
 multarum partium: in duas tamen classes, nõ *1. Cor. 11*
 semel in scripturis partitur: sicut modò in
 oues & agnos. Quod CHRISTVS quoquè;
 Petro resumit, Pasce dicēs agnos, Pasce oues. *Ioan. 21*
 Et quicquid alius oculatior, mihi fat esse uide-
 tur, ac si in ciuitate, Iudices fecernas à Plebe:
 in templo, Sacerdotes à Populo: in palatio,
 Adolescentulas à Regnis & Concubinis, Et *Cant. 6.*
 in ecclesia, Minores à Pastoribus, Doctori- *Ephes. 4*
 bus, Prophetis, Apostolis, & Euangelistis.
 Plebs, Populus, Adolescentulæ, & Minores
 sunt

sunt agni: Iudices, Sacerdotes, Reginae & Cubinae, Pastores, Doctores, Prophetæ, Apostoli, & Euangelistæ, sunt oues. Et quam-

*Oues, & Angeli
Vnius
nature.*

quam ambo sunt unius naturæ: quamquam omnes imbelles, & Deo in uiua fide, spiritu, & baptismo sacriati: robustiores tamen ac firmiores, qui in officio corporis CHRI-

Ephes. 2

STI, facti sunt Angulari lapidi magis propinqui: per quos & reliqui uiui lapides super ædificantur, non immeritò si quis oues appellat. Quippè qui pasti solido cibo, his quos regenerarunt, per uerbum, & spiritum euangelij, ut agnis lac exprimunt: nunquam non attendentes illis ut filijs, donec adolescant, & grandescant in CHRISTO: nunquam eos non amplexantes, nunquam non confouentes, usquequò, oues effecti, gestiant alios paraturire. Ex hac classe erat Apostolus, quando hunc in modum loquebatur Corinthijs.

*Maiores sũt
oues & quere.*

1. Cap. 4.

Non ut confundam uos, hæc scribo uobis (in crepauerat enim eos, de sectis & diuisione,) sed ut filios meos charissimos moneo. Nam etsi decem millia Pedagogorum habeatis in CHRISTO, sed non multos Patres. Siquidem in CHRISTO IESV, per euangelium ego uos genui. Et Galatis. Filioli mei, quos iterum parturio, donec CHRISTVS formetur in uobis.

*Onis sũt
Apostolus.*

Cap. 4.

Ergò (ad Vatem redeo) de minoribus loquens, In bracchio (inquit) suo congrega-

Quid sit hoc loci brachii Christi. bit Agnos. Bracchium CHRISTI, Robur est Dei: et ob id, euangelium est sacrosanctum, quod (teste paulo) potentia Dei est in salutem. Nec mirum, quando (ut docet alibi) Verbum est Crucis & mortis CHRISTI pro peccatis nostris. Quò planè uerbo, nihil est ualidius, & efficacius CHRISTVS enim crucifixus (ut non semel Apostolus refert) Dei uirtus, & Dei sapientia est. Etsi quod infirmum est Dei, fortius est hominibus, consequitur, tunc quidem ualidissimum esse CHRISTVM, cum factus est infirmus nobis. Ergò in hac potètia euangelij: in hoc robore, & efficacia mortis: in hoc præpotenti bracchio suo, quò cuncta sibi subiicit, & secum attraxit, Congregabit agnos: Quandoquidem oportuit illum mori, non solum (ut Euangelista dicit) ne gens uniuersa periret, sed ut Dei filios in unum congregaret. Qui erant dispersi, errantes per montes & colles, egentes, angustiati, afflicti. Et nisi succurrisset dextera Dei, & bracchium IESV CHRISTI, nihil non substinens, ad omnia se extendens, dudum præda luporum facti, periissent. Verùm CHRISTO in crucem suffecto, & euangelio quòcunque profuso, omni ex parte, electos illius uirtus attraxit: Præcipiens Aquiloni, Da, et Austro, Noli prohibere: Affer filios meos de longinquo, & filias meas

Christus fortissimus fuit in morte.

Ioan. 12

Ibidem.

E/sai. 48

ab extremis terræ.

Sed non satis est CHRISTO, si Agnos suos cogit. Non satis si à uepribus, saltibusq; ad pascua reuocet, aut à Lupis præripiat: nisi illos, suum leuet in sinum, ut non secus ac Mater, & nutrix filiolum, foueat, & uberibus recreet: quæ longè meliora uino, & flagrant præciosis unguentis. Leuat in sinum, ut Cor suum illis aperiat, intra ipsum recipiat, protegat & occludat. Leuat in sinum, ut quæ admodum ipse est in sinu Patris, & nos simus in sinu filij: Et sicut ille est unum cum patre, & nos unum simus cum eo. Leuat in sinum, non Abrami, non in sinum Iacobi, sicut olim in umbra: sed suum. In quo sunt omnes Thesauri sapientiæ & scientiæ Dei: è quo eructantur abscondita à constitutione mundi. Vt pasti pane uitæ, & intellectus, & poti aquis Sapientiæ salutaris, celerius grandescant in oues, et grauidæ factæ gestentur in humeris. Quæ quidem (ut diximus) maiores sunt in Ecclesia: Quorum est, præcepto Apostoli, minorum imbecillitati succurre, et infirmos in fide suscipere.

Nec propterea Agni non ferunt à CHRISTO, qui eius in sinu gestantur: Sed quem admodum grauiori ponderi collum subijcimus, & leuiora inter brachia sustentamus: Et sicut tam etsi totius ædificationis, una est basis, partes tamen non unum, eundemue lo-

Cur agni Eleuentur in sinum.

Cur oues gestentur in humeris.

ENAR. AUCVST.
cum obtinent in ædificio: Ita & uniuersus
grex Domini, **CHRISTI** quidem robore
conseruatur, sed humeris infident fætæ, Et **Exo. 28.**
agni complectuntur in ulnis. Propterea non
tantum Aaron in superhumerali, sed & in ra-
tionali, nomina gestabat filiorum Israel. Sed
de hoc commodius, si dicitur de Pontifica-
tu & **CHRISTI** Sacerdotio. Modò hæc de
Illius Augustissimo Regno sint satis.

F I N I S.

INDEX ILLARVM RERVM
 QVAE IN ENARRATIONE
 pontificatus, & Regni Iesu
 Christi uidentur
 præcipue.

- Aronis Sacerdotium carnale, præ-
 seferbat Christi sacerdotium
 spirituale. Car. 27. pag. 2
 Adamus fuit typus exactissimus
 Christi. 35. 2
 Adamus quando, & quo pacto,
 productus à Deo. 36. 1
 Adamus cur in hortum uoluptatis translatus, & qui
 bus præceptis astrictus. 36. 1
 Adamus non fuit inscius mysterij paradisi terre-
 stris. 36. 1
 Adamum non fugit hominem assumendum à
 Deo. 37. 1
 Adamus nõ modò de Christi Regno fuit instructus,
 sed & illud est sibi commissum & totum in illius
 lumbis, diuina manu satum. 36. 1
 Adamus fuit Christi Regno præpositus, & abun-
 de, quo pacto illum moderari debuit informa-
 tus. 38. 1
 Adamus si nõ peccasset, quem locum habiturus erat
 in regno Christi, postquam illud resignasset Deo
 & Patri. 36. 1
 Adami sopor, & Euæ formatio, magno cum sacra-
 mento fuerunt. 38. 1
 Angelorum lapsus, quo pacto cognitus est ab Ada-
 mo. 37. 2
 Antithesis mira & in multis, inter Adamum & Chri-
 stum. 40. 1. 2

I N D E X.

- A**postoli multis modis illustres. 13. 2
- A**postoli non modo populus Dei spontaneus, sed cre-
dentium Duces. 12. 1
- A**postoli per spiritum sanctum non modo redditi sunt
Duces strenui, sed exercitus fortis, 12. 2
- A**postolis Euangelium non modo omni cum pleni-
tudine creditum, sed super illos ueluti Ros profu-
sum. 13. 1
- A**postoli quibus armis homines duxerunt ad Chri-
stum. 13. 1
- A**postoli quibus uerbis initiati sunt sacerdotio: &
quem sensum ex illis Ecclesia semper accepit.
cart. 17. 1
- A**rbor ad sciendum bonum & malum quid signifi-
cauit. 36. 2. Et quod luciferum etiam elegan-
ter expressit. 37. 1
- A**rdor filij Dei, ut nos eriperet de Tyrannide Satha-
nae. 41. 2
- A**sperio & expiatio superni Propitiatorij quid sit:
Cur facta septies: Et cur facta cum digito. 31. 1. 2

B

- B**enedictio Dei super credentes, quanta uberta-
te descendat, post resurrectionem Christi.
cart. 12. 1
- B**enedictionis coelestis patris, in nobis effectus insi-
gnes. 45. 2
- B**eneficia Christi ingentia erga nos. 42. 2
- B**onitatis diuinæ immensus oceanus. 35. 1
- B**racchium Christi euangelium sacrosanctum. 49. 2

C

- C**reaturæ per peccatum infectæ: Et quod illa-
rum infectio coedit quidem in ultionem no-
stri, sed & potissimum Sathanae. 37. 2
- C**hristus bonus pastor & insignia eius officia. 48. 2
- C**hristus insigniter dominus Dauid. 7. 1
- C**hristus Moisi a Deo miris uerbis euangelizatus in
monte, & haud dissimilibus, omnibus euangeli-
zatur electis. 43. 1. 2

I N D E X.

- Christus à Patre euangelizatus est Petro, & Paulo, & ab eodem omnibus euangelizatur ælectis, sed uni cuique pro mensura fidei, & ratione mēbri.** 44. 1
- Christus non modo à patre euangelizatur ælectis, sed persuadetur illum pertinere ad eos.** 44. 1
- Christus in se peccata nostra recepit, & ita legis in se animaduersionem tulit.** 41. 2. 42. 1
- Christus & si in natiuitate factus est Rex, regnum tamen ante mortem non possedit, nec de tyrāide Sathane liberauit.** 42. 2
- Christus & fortissimus & infirmissimus fuit in morte.** 49. 2
- Christi imolatio in cruce, quomodo pro nostris & suis delictis, qui peccatum non fecit.** 30. 1
- Christus & si omnia moderatur, potissimū tamen ælectorum Ecclesiam.** 32. 1
- Christus medius inter utrunque populum. 8. 2. Nec eodem modo regnat in medio amicorum & hostium.** 9. 1
- Christus in die resurrectionis uerè Deo renatus. 9. 2 Et renatus ante Luciferum, & in gloria Sancti sanctorum.** 10. 1
- Christus quomodo sedet ad dexteram Dei. 7. 1 Et quomodo Sacerdos factus postquam sedit in ca.** 6. 1
- Christus in resurrectione potitus est sui principatus primitijs.** 10. 2
- Christus per passionem & mortē adeptus est principatum totius Ecclesiæ. Et illius amplexibus est potitus.** 14. 1. 2
- Christus nō nisi per passionem, & mortem sacerdotalis muneris iuxta ritū Melchisedec, exequutionem affecutus est absolutè.** 15. 1
- Christus in cœna quid mādarit discipulis, & quo pacto ac ratione, & quasi præueniendo usus est ritu Melchisedec,** 17. 1
- Christus quo pacto penitus non recedēs à ritu Melchisedec fit Liturgos sanctorum in Patria.** 17. 1

I N D E X.

- Christus & si uiuus panis & potus, distribuuit se sanctis in Patria, in cœlesti mensa, non tamen distribuuit se sub specie materialis panis & potus, sed longè augustiori modo.** 18. x
- Christus per ministros Ecclesiæ quotidie offert suum corpus & sanguinem in altari, Deo & Patri.** 18. 2
- Christus si mortalem uitam ageret quo pacto sacerdos non esset.** 19. x
- Christus ille est Angelus de quo mentio est in Canone Missæ.** 24. i
- Christus suum sacerdotium spirituale, quo modo commune facit omnibus suis membris.** 26. 2
- Christus quæ uerè sunt sancta sanctorum, quomodo ingressus est septimo mense, & decima die mensis.** 28. 2
- Christus quæ uerè sunt sancta sanctorum ingressus est semel, & non per sanguinem animalium, sed per sanguinem proprium.** 29. 2
- Christus quæ uerè sunt sancta sanctorum, quomodo ingressus est lotus, uestibus sanctis indutus, féminalibus & zona succinctus, & Cydari ornatus** 30. 1. 2
- Christus cur post resurrectionem Legatos in Orbem uniuersum direxit.** 42. 2
- Christi ad interiora pertingere quid sit: Et quomodo in ipso recepti, tuti adimus Tribunal diuinum.** 45. x
- Christi cruce sicut lex est affixa, ita & per illam Leuiticum est sacerdotium consumatum.** 15. x
- D
- Dæmones quo pacto redigendi sub pedibus christi** 7. 2
- Deus qui nequit fallere, cur aliquando iuret, & cum iurat, per semetipsum iuret.** 3. 2
- Deum quo pacto aliquando poeniteat. 4. 2. Et Poenitentia qualis admittatur in Deo.** 5. x
- Deus nullo modo mutatur, sed omnis mutatio in**

- creaturis est. 5.1
 Dei dicere non rarò est facere. 7.1. Et illius potentia
 est infinita. 34.2
 Deo definita, cur prænunciari uelit nonnunquam
 sub conditione. 5.2
 Deus cur mundum ab æterno non fecit, & cur cum
 illum fecit, fecit tali ordine & dispositione. 35.1
 Deo cur nulla res transit sed omnia semper adsi-
 stunt. 35.2
 Dei Sapientia uerè imperfcutabilis, & dilectio erga
 nos incredibilis. 39.1
 Deus & si præsciens Adæ lapsus, illum tamen consul-
 to permisit. 39.1
 Dei concilio ad primum hominem. 37.2
 Dei consilium non modò de homine reparando,
 sed in statum meliorem promouendo. 39.1
 Diuinæ liberalitatis profusio, erga electos. 35.1
 Diuinæ perfectionis incompræhensibiles Cornuco-
 pia. 34.2
 Dexteræ Dei uis & potestas. 7.2
 Dies resurrectionis Christi, dies est roboris eius. 9.2.
 Et dies roboris eius qualis. 11.2

E

- E**cclesia quid sit communi definitione, & quæ ad
 illam pertinent etiam non electi. 42.2
 Ecclesia electorum uarijs typis expressa, sed typo re-
 gni præclarius designata. 32.1
 Ecclesia huius peregrinationis, uerè tabernaculum
 est fixum à Deo. 18.2
 Ecclesia cur petit in Canone, ut oblatio quæ fit in
 altari Deo sit ratha, accepta & benedicta. 24.1
 Electi non modò de Christo persuadètur à Patre,
 sed trahuntur ad eum. 44.2
 Electorum dona insignia. 46.2
 Electi etiam in tribulationibus gaudent. 46.2
 Electi euadunt in Christo Dei filii quodam modo
 naturales. 45.2
 Electi sunt Christo semper, & maxime prompti. 11.1

- Enoc cur trāslatus in septima generatione, & Elias
in septima humane uite periodo. 28.2
- Episcopi & Sacerdotis nomina nonnunquam con-
funduntur à Paulo. 3.1
- Euangelij & legis promulgationis discrimen. 11.2
- Euangelio post resurrectionem prædicato, sponta-
neus Deo natus est populus. 11.2
- Euangelij totum pondus, in resurrectione Chri-
sti. 13.2
- F**ilius Dei oportuno tempore missus. 41.1
- Filij Dei extrema exinanitio. 39.2
- Funiculus triplex, fides, spes & dilectio. 48.1
- Furix quæ iurauerunt Sathanæ, in regno huius mū-
di. 33.1
- G**
- C**loria filiorum Dei & si plenissimè reuelāda est
in futuro, non desunt tamen illis in præsentia
primitiæ. 46.1
- Grex Domini in duas classes distinctus. 48.2
- H**æreticorum obiecta contra Missæ sacrificium
per soluta. 25.1
- Hæreticorum commentum, quod Melchisedec non
obtulit Deo, ex scripturis elusum. 16.1
- Homo quantum à sui prima institutione degenera-
uerit. 35.1
- Hominis post peccatum hebetudo insignis. 33.1
- Hominum cœtus cur ab æterno delectus. 35.1
- Homines omnes in Adami lumbis facti captiui. 39.1
- Hortus uoluptatis & si erat corporeus, typum tamē
gessit Regni cœlestis. 36.1
- Horti uoluptatis arbores, angelicæ mentes, ex scri-
pturis. 37.1
- Hostia in cruce oblata, hostia spūalissima fuit. 27.1
- I**n fideles quandiu sunt infideles, hostes sunt Chri-
sti. 8.1

- Inimici Christi sunt peccatores, & maximè repro-
bi. 7.2
Iurare aliquandò non modò non erroneum, sed lau-
de dignum. 3.2. Et necessario aliquandò præstan-
dum à Christifidelibus. 4.2
Iuramentum quo sensu prohibeatur à Christo: Et
cur ab illius frequentia desistendū. Et qua sit ra-
tione præstandum. 4.1

L

- L**egis & Euangelii promulgatiōis discrimē. 11.2
Libertatis cupiditas, & libido excellētię proprie-
tatis maximam habent. 38.2
Lignum uitæ quid significauerit. 36.2
Loqui in Diuinis Essentiale, & Noctionale: & Essen-
tiale non ratiō appropriatur patri. 6.2

M

- M**ala per Adamum inuecta, & bona per Chri-
stum acquisita. 41.1
Membra Christi candida & sine dolo. 4.2. Et non
solum operantur in uirtute Christi, sed in perso-
na eius. 24.2
Melchisedec etsi in multis assimilatus est Christo,
in Sacerdotio tamen illi maximè assimilatus
est. 15.2
Melchisedec sacerdotium, nedum sacerdotium ex-
cessit Aaronis, sed & præstantiam Abrami. 15.2
Melchisedec sacerdotium, in quo maximè simile sa-
cerdotio Christi. 15.2. 16.1
Melchisedec ritu retento, uerè non nisi post mortē,
iuxta illum ordinem Christus, eo absolute fun-
ctus est. 16.2
Missæ sacrificium multilplex. 19.1.2
Missam Eucharisticam sacrificium, etiam Lutherani
concedunt, sed propitiatorium pro peccatis ob-
stinatè reijciunt. 19.2
Missam esse sacrificium pro peccatis èt à Catholicis
non uniformiter intellectum. 20.1
Missam esse sacrificium propitiatorium pro pecca-

- tis hoc est pro culpis & pœnis, conuincitur ex Pa-
 tribus, & Catholica Ecclesiæ sensu. 20.1
 Missæ sacrificium est eiusdem uirtutis cum sacrifi-
 cicio crucis, & qua ratione. 20.2
 Missæ sacrificium, idem crucis sacrificio ex parte rei
 oblatæ, non tamen ex parte oblationis. 21.1
 Missæ sacrificium propitiatorium pro peccatis, non
 solum ex parte rei oblatæ, sed ex parte oblatio-
 nis. 25.1
 Missæ sacrificium rectè intellectum, sine sanguinis
 effusione quodam pacto non fit. 26.1
 Missæ sacrificium, ad impetrandam à Deo pœniten-
 tiam maximè confert. 26.2
 Missæ sacrificio pro peccatis concessio, nullo pa-
 cto necessitas sacramenti excluditur pœniten-
 tiæ. 26.1.2.
 Mose regnante, regnauit Aaron, sed Euangelio refu-
 gente, sacerdos alius successus est. 15.2
 Mundus alius in aduentu Christi quodam modò ex-
 ortus est. 29.2
 Mundus hic, undè in maligno positus est. 32.1
 Mundi huius regnum, quale est in scripturis. 32.1
 Mundi quattuor Monarchiæ, cur quattuor belluis
 comparatæ. 34.1

O

- Oblatio à Christo in cruce facta opus extitit tã
 insigne, ut esset plusquam heroicum. 21.2
 Oblatio à Christo in cruce facta, ad genus pertinet
 spiritualium oblationum: & per hoc ad genus spi-
 ritualis sacerdotij. 21.1
 Oblatio quæ quotidie fit in altari ad genus pertinet
 sensibilium actionum, & ob id ad genus externi
 sacerdotij. 22.1
 Oblatio à Christo in cruce facta, quo pacto p spiri-
 tum sanctum fuit, ut Apostolus dicit. 21.2
 Oblatio in cruce facta, fuit cruenta realiter, sed quæ
 fit in altari est cruenta mysterio. 22.2
 Oblatio in cruce facta, facta est semel, certo die &

- loco, sed quæ fit in altari, repetitur quotidie, passim in omni loco. 22.2
- Oblatio in cruce facta est pro peccatis totius mundi, sed quæ fit in altari, solum fit pro peccatis fidelium. 23.1
- Oblatio in cruce, à Christo facta est pro seipsum, sed quæ fit in altari fit à Christo per ministros Ecclesiæ. 23.2
- Oblatio quæ fit in altari, & si ut exit à Christo infinitatem habet, non tamen ut à ministris exit Ecclesiæ. 23.2
- Oblatio quæ fit à ministro in persona Ecclesiæ, nõ modò ab illo progreditur in uirtute Christi, sed & in persona eius. 24.2
- Oblatio quæ fit in altari, quo pacto & ratione innumeris quodammodo possit sufficere, illisq; applicari. 24.2
- Oblatio quæ fit in altari, instituta non est pro defectum oblationis in cruce, sed propter exuberantiam liberalitatis diuinæ. 25.1
- Oblatio Crucis & si sufficientissima est, altaris nihilominus oblatio etiam necessaria est. 25.2
- Oblate res per spirituales sacerdotes, non necessario spirituales res sunt. 27.1
- Oracula multa in scripturis conditionata sunt, & non semper dum reuelantur, sub conditione exprimuntur. 5.2
- Oues, & agni, & si unius sunt naturæ, illæ tñ Ecclesiæ maiores significant & isti minores: illæ fuerunt in humeris & isti gestantur in sinu. 49.1, 50.1.2

P

- P**astoris nomen peculiare est Christo & qua ratione. 48.1
- Pater quomodo Electos trahat ad Christum. 44.2
- Piorum continuum exercitium. 46.2
- Peccati author, non Deus sed Diabolus est. 32.2
- Peccato primi hominis omnia quodammodo sunt infecta. 32.2

I N D E X.

- Pontificis & Sacerdotis in lege discrimen. 3. 1
 Pontificatus & Sacerdotiū in Christo sunt idē. 3. 1
 Principiū pro, principatu. 9. 2. Et pro, initio. 10. 2
 Propitiatorium in Sanctis Sanctoꝝ. in patria qd sit,
 & quid tabulæ testamenti, Vrna mannae, Virga
 Aaronnis, & Cherubin in eadem. 29. 1. Et quo-
 modo Per Christi sanguinē expiatum sit, ex utra-
 que parte & septies aspergitur, cum digito. 31. 2

R

- Redemptionis nostræ oportunitas, ex multis,
 colligi potest. 41. 2
 Regni Christi præstantia, multiplex declaratur. 47. 1
 Regni Christi typus, petendus è cœlo. 34. 2
 Regnum Christi, non de hoc mundo natum. 34. 1
 Regnum Christi, potissimū in aiabus nostris. 34. 1
 Regnum Christi, quomodo regatur ab eo. 47. 2
 Regnum Christi, æternum suapte natura. 34. 1
 Regnum Christi, cur non simile temporali. 33. 1
 Regnum Dei & Christi, in mundi calce cogendū, &
 ex oibus mundi partibus congregandum. 35. 2
 Regnum temporale, non displicet Deo. 33. 1

S

- Sacerdotium legis carnale, umbram prætulit sa-
 cerdotij spiritualis. 27. 2
 Sacerdotium iuxta ritum Melchisedec, ad Christū
 post passionem pertinere testatur Apłs. 14. 1
 Sacrificium expiationis, maximè præfigurauit sacri-
 ficium crucis, & quæ carnaliter gerebantur in il-
 lo spiritualiter sunt adimpleta in isto, & explica-
 tur illius sacrificij ordo & ritus. 27. 2. 28. 1
 Sacrificium crucis, cur à multis dicitur secundum
 ordinem Melchisedech. 16. 2
 Sacrificium altaris, sine crueto sacrificio crucis pec-
 cati suffragari non posset. 26. 1
 Sancti in Patria non erunt inertes, sed diuersis one-
 ribus deputati. 30. 1
 Sanguis Christi Diuinæ iustitiæ satisfacit, sed non
 dormientibus nobis. 45. 1. 2

I N D

- Sathanas cuius mudi fit Princeps. Insignis
demetia. 33. 1. Et superbia intolerabilis. 2
Sathanæ tumor & inuidia, & eius intentio in aggre
diendo primum hominem. 38. 2
Sententia Diuini iudicij nonnunquam fit iuxta de
merita propria. 6. 1
Spirituales sacerdotes, quo pacto spirituales hostias
offerre dicantur. 27. 1

- T**erræ uterus, uterus est communis omniū ma
tris. 10. 1
Tyrannis cur permiffa à Deo. 33. 2

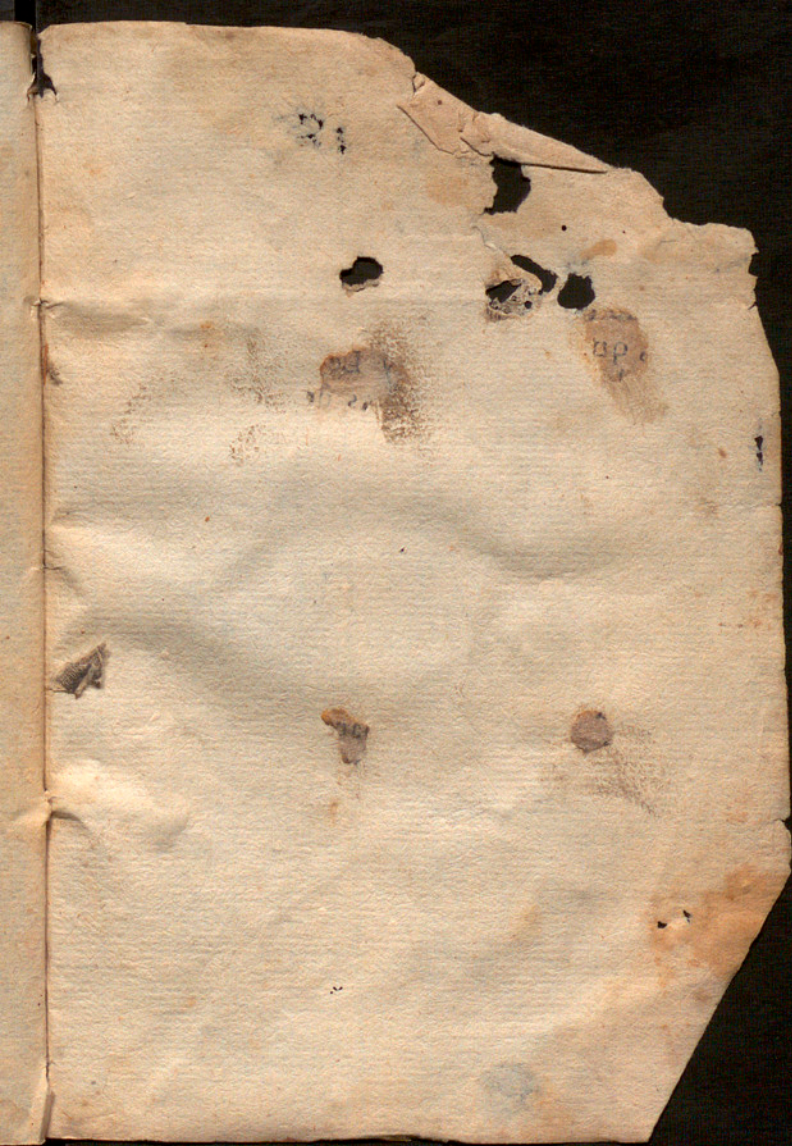
V

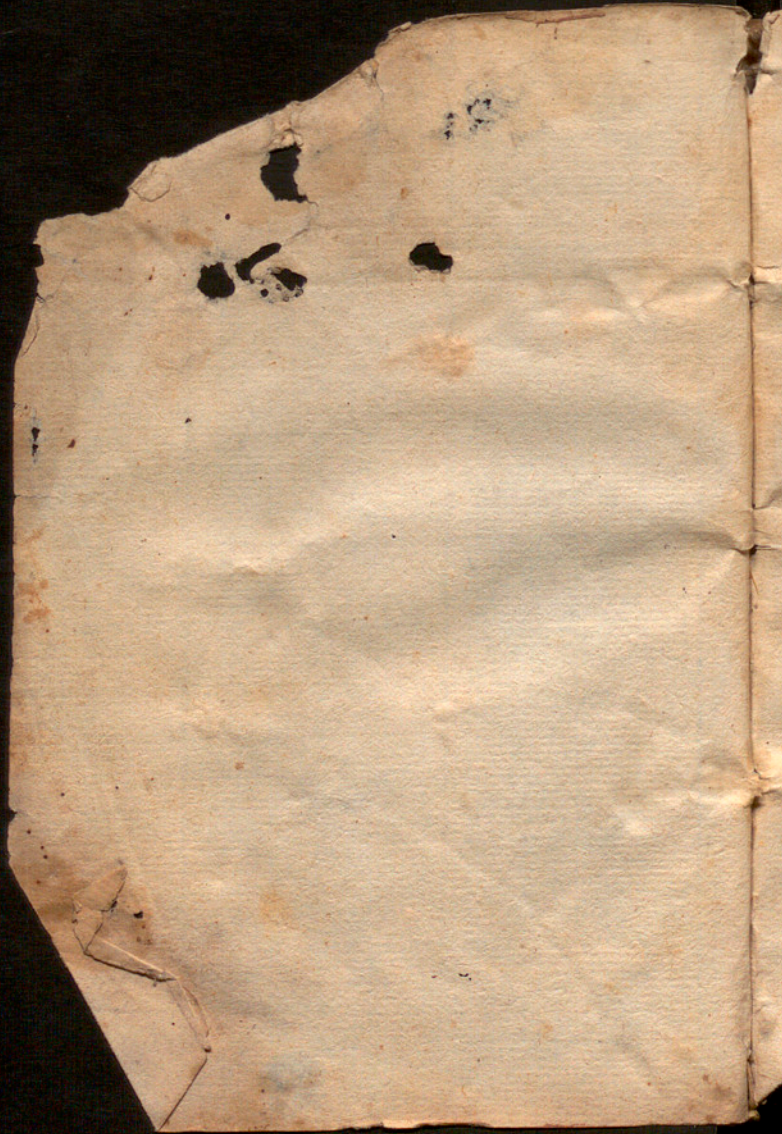
- V**irga uirtutis Dei, Euangelium est sacrosan. 8. 1
Et efficacia diuinæ potestatis. 8. 2. Et crux
ipsa Christi. 9. 1
Virga Aaronis, & Vrna manne, in Arca supercelesti,
quid significant. 29. 1
Vocatio ælectorum propria: & interna ex ore Pa
tris. 43. 1

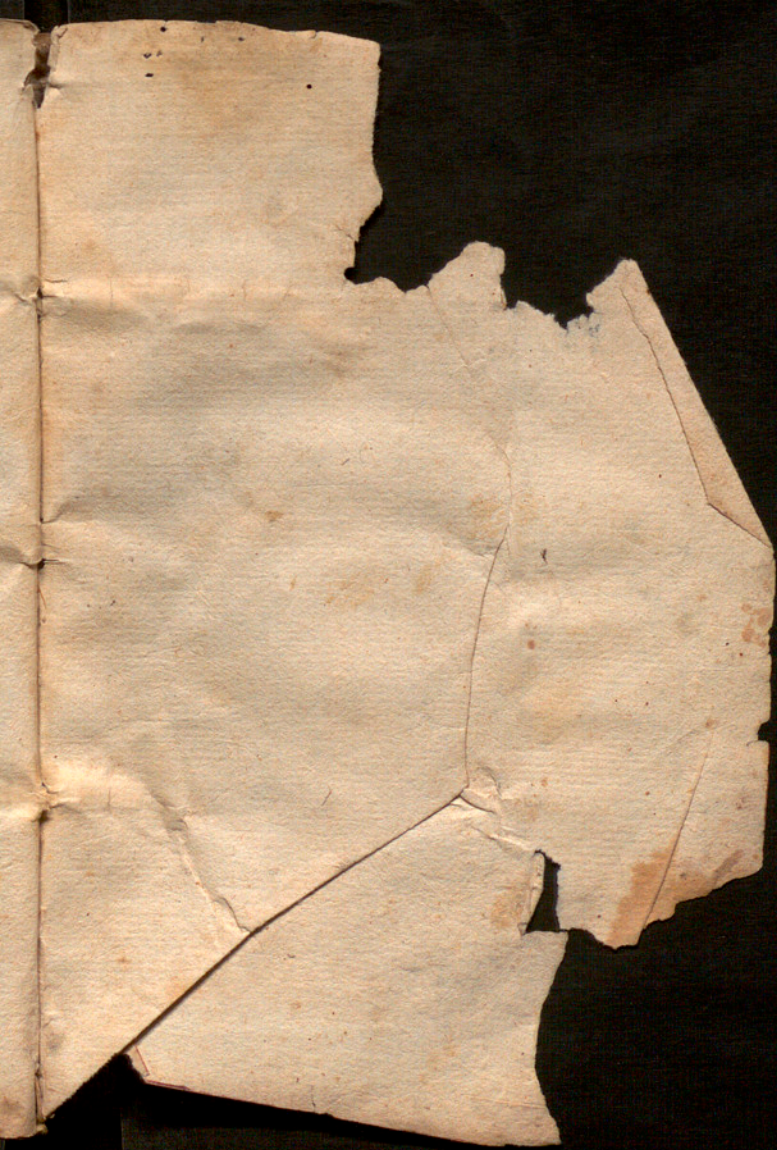
F I N I S,

5588